

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

ΚΟΙΝΟ ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Συναντήσεις της Επιστημονικής Φαντασίας με τον Φεμινισμό

ΜΑΡΙΑ ΞΑΝΘΟΓΙΩΡΓΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΟΡΔΑΝΗΣ ΚΟΥΜΑΣΙΔΗΣ

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Μαρίας Ξανθογιώργη που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέας/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέας/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Συναντήσεις της Επιστημονικής Φαντασίας με τον Φεμινισμό

Μαρία Ξανθογιώργη

AM505518

Επιτροπή Κρίσης

Επιβλέπων Καθηγητής:

Ιορδάνης Κουμασίδης

Διδάσκων ΕΚΠΑ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Βασίλειος Αλεξίου

Αν.Καθηγητής Θεωρίας

Λογοτεχνίας ΑΠΘ

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2023

Στη μητέρα μου, με βαθιά ευγνωμοσύνη.

Στην κόρη μου, με απέραντη αγάπη.

«I have gone out, a possessed witch,
haunting the black air, braver at night;
dreaming evil, I have done my hitch
over the plain houses, light by light:
lonely thing, twelve-fingered, out of mind.
A woman like that is not a woman, quite.
I have been her kind.»

Herkind, AnneSexton

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται η συνάφεια των φεμινιστικών θεωριών με το λογοτεχνικό είδος της επιστημονικής φαντασίας. Για τον σκοπό αυτό γίνεται μία ιστορική επισκόπηση της πορείας του φεμινιστικού κινήματος και των δικαιωμάτων που διεκδίκησε, αλλά και των αναλύσεων σε σχέση με ζητήματα φύλου, ταυτοτήτων, γλώσσας και λογοτεχνικής κριτικής. Στη συνέχεια εξετάζεται το λογοτεχνικό είδος της επιστημονικής φαντασίας και συγκεκριμένα, η φεμινιστική επιστημονική φαντασία. Αναφέρονται κάποιες από τις θεματικές στις οποίες το είδος κινήθηκε, κυρίως από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα, μέσω της ώθησης του ριζοσπαστικού φεμινισμού και η συνάφειά τους με τον φεμινισμό γενικότερα. Επιπλέον, εξετάζεται η επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε με αφορμή τη συγκεκριμένη λογοτεχνική παραγωγή, μέσω των δράσεων των συγγραφέων, δηλαδή των δημοσίων συζητήσεων, των δημοσιεύσεων ή των θεωρητικών κειμένων, με τις οποίες το ίδιο το είδος ανατροφοδοτήθηκε. Κατόπιν, παρουσιάζονται διεξοδικότερα δύο περιπτώσεις, οι οποίες παρουσιάζουν αρκετή χρονική απόκλιση, η φεμινιστική ουτοπία της Charlotte Perkins Gilman, *Herland*, του 1915 και το διήγημα της James Tiptree Jr. –λογοτεχνικό ψευδώνυμο της Alice Sheldon– *Χιούστον! Χιούστον! Με λαμβάνεις;* του 1976. Μέσω της κριτικής εξέτασης στο καθένα από τα δύο κείμενα, αναζητούνται οι αντανακλάσεις των φεμινιστικών θεωριών της εποχής και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο οι συγγραφείς εκθέτουν τις απόψεις τους. Στο δημιουργικό μέρος επιλέχθηκε η μετάφραση του πολυβραβευμένου διηγήματος της Octavia Butler, *Bloodchild*, του 1984, το οποίο δεν έχει ως τώρα μεταφραστεί στα ελληνικά, όπως το σύνολο σχεδόν του έργου της.

Λέξεις – Κλειδιά

Φεμινισμός, φεμινιστική επιστημονική φαντασία, Charlotte Perkins Gilman, James Tiptree Jr., Octavia Butler.

Encounters of Feminism with Science Fiction

Maria Xanthogiorgi

Abstract

In this present thesis it is studied the connection between the feminist theories and the literary science fiction genre. For this purpose it is made a historical overview of the course of the feminist movement and of the rights that were claimed, as well as analyses on gender, identities, language and literary criticism. Then it is examined the science fiction genre and specifically the feminist sci-fi. They are announced some of the subject areas which this genre followed mostly in the 70's and beyond as a result to the boost of radical feminism along with the feminism in general. Next this essay examines the arguments for this exact literary harvest via the (political) actions of the writers, the public speaking or debates, their published articles and their theoretical texts that all of them enriched this particular literary art style. Furthermore two cases are depicted thoroughly which are divided by a long time gap, the Charlotte Perkins Gilman's feminist utopia *Herland*, written in 1915 and the James Tiptree, Jr.'s –pen name of Alice Sheldon– short story *Houston, Houston, Do You Read?* of 1976. Using some critical analysis on each of them they are sought the reflections of the feminist theories of that time. They are also examined the ways with which the two authors exhibit their opinions. In the creative part of the thesis the translation of the multi awarded short story *Bloodchild* of Octavia Butler from 1984 that has never been translated into Greek, like the most of her work, was chosen.

Keywords

Feminism, feminist science fiction, Charlotte Perkins Gilman, James Tiptree Jr., Octavia Butler

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
1. Εισαγωγή.....	1
1.1 Μεθοδολογία-γενικές αρχές	2
2. Η ιστορία του Φεμινισμού	4
2.1 Πριν το κίνημα	4
2.2 Πρώτο κύμα φεμινισμού	6
2.3 Ο φεμινισμός μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	8
2.4 Δεύτερο κύμα φεμινισμού.....	10
2.5 Τρίτο κύμα φεμινισμού	13
3. Ο φεμινισμός για τα ζητήματα γραφής, γλώσσας και ταυτοτήτων	15
4. Η φεμινιστική επιστημονική φαντασία.....	18
4.1 Οι θεματικοί άξονες της φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας	21
5. Μελέτες περιπτώσεων	26
5.1 Ο σοσιαλιστικός φεμινισμός στην επιστημονική φαντασία: η περίπτωση της Charlotte Perkins Gilman	26
5.1.2 Herland (Σύνοψη).....	27
5.1.3 Κριτική προσέγγιση	30
5.2 Ο φεμινισμός του δευτέρου κύματος στην επιστημονική φαντασία: η περίπτωση της Alice Sheldon/James Tiptree Jr.	31
5.2.2 Χιούστον! Χιούστον! Με λαμβάνεις; (Σύνοψη)	33
5.2.3 Κριτική προσέγγιση	35
6. Συμπεράσματα	37
Βιβλιογραφία.....	38
Πηγές διαδικτύου	41
Δημιουργικό Μέρος	43

1. Εισαγωγή: Γυναίκες και επιστημονική φαντασία

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη συνάντηση της επιστημονικής φαντασίας με φεμινιστικές θεωρίες, μέσω των οποίων δημιουργείται το λογοτεχνικό υποείδος, γνωστό ως φεμινιστική επιστημονική φαντασία. Η επιστημονική φαντασία αποτελεί σε γενικές γραμμές το είδος το οποίο προσφέρεται για ιστορίες εναλλακτικών πραγματικοτήτων, αλλά και κοινωνικών πειραματισμών και οι συγγραφείς αξιοποιούν σε αυτές τις δυνατότητες της τεχνολογίας και των επιστημών γενικότερα, ώστε να περιγράψουν ένα δυστοπικό ή ουτοπικό περιβάλλον. Η ελευθερία που παρέχεται είναι απεριόριστη και η γοητεία, για τους λάτρεις του είδους τουλάχιστον, αδιαμφισβήτητη. Όποιο και να είναι όμως το περίβλημα των ιστοριών επιστημονικής φαντασίας, το είδος προσφέρεται για υποθέσεις του τύπου «τι θα γινόταν αν...»¹. Αυτό δημιουργεί το πλεονέκτημα πραγμάτευσης δύσκολων θεμάτων, πολιτικών και κοινωνικών, τα οποία, καθώς βρίσκονται σε ένα εξωγήινο πολλές φορές πλαίσιο, δίνουν πλήρη ελευθερία και ενδεχομένως, κάποιου είδους «ασυλία» στους συγγραφείς τους, ακόμη κι αν εμφανίζουν άμεσες αναλογίες με τον πραγματικό κόσμο. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο συγγραφικής ελευθερίας δημιουργήθηκε και η φεμινιστική επιστημονική φαντασία, όπου συγγραφείς – γυναίκες κυρίως – δημιούργησαν εναλλακτικές πραγματικότητες, στις οποίες οι συνθήκες ήταν τέτοιες κατά τις οποίες μπορούσαν να πραγματευτούν διάφορα ζητήματα –όπως για παράδειγμα, θέματα φύλου, ταυτοτήτων, επιβολής δύναμης, πατριαρχίας, βίας και σεξισμού– απελευθερωμένες από τα δεσμά των κοινωνικών συμβάσεων της πραγματικότητας.

Παρά τα όποια πλεονεκτήματα της συγγραφικής αυτής ελευθερίας, δεν παύει να χρειάζεται τόλμη και καλλιέργεια πνεύματος για να πραγματευτεί ένας (και ακόμη περισσότερο, «μία») συγγραφέας τέτοιες θεματικές. Τόσο στην ιστορία του φεμινισμού, όσο και στην ιστορία της λογοτεχνίας, οι γυναίκες λειδορήθηκαν για τις προσπάθειές τους. Στο λογοτεχνικό είδος της επιστημονικής φαντασίας συγκεκριμένα, υπήρξαν κάποιες οι οποίες έγραψαν με ψευδώνυμο (James Tiptree Jr./Alice Sheldon), άλλες ανώνυμα (Mary Shelley) ή ακόμη πέρασαν ολόκληρη τη ζωή τους υπερασπιζόμενες τη γραφή ή τις προσωπικές τους επιλογές (Charlotte Perkins Gilman, Joanna Russ). Υπήρξαν επίσης και κάποιες συγγραφείς που απέρριψαν αρχικά τον χαρακτηρισμό της

¹ Απόδοση του όρου που συναντάται συχνότερα ως «what if...».

«φεμινίστριας» (παρότι η γραφή ή και οι πράξεις τους ήταν φεμινιστικές), ώστε να αποφύγουν την κατηγοριοποίηση (Ursula LeGuin, Margaret Atwood). Κάθε μία ωστόσο, συνέβαλε με τον δικό της τρόπο στη δημιουργία και στην εξέλιξη του είδους της φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας.

1.1 Μεθοδολογία – γενικές αρχές

Στην παρούσα έρευνα γίνεται αρχικά μία επισκόπηση της ιστορίας του φεμινισμού ως ιδεολογία και πολιτική πράξη. Κατά τον ίδιο χρονολογικό τρόπο εξετάζεται και η φεμινιστική επιστημονική φαντασία, αλλά και οι θεματικές τις οποίες πραγματεύεται, με σκοπό να βρεθεί η σύγκλιση ή η απόκλιση μεταξύ του κοινωνικοπολιτικού φαινομένου και της λογοτεχνικής παραγωγής.

Σύμφωνα με αντιρρήσεις που έχουν εκφραστεί κατά καιρούς, ο διαχωρισμός της ιστορίας του φεμινισμού σε «κύματα», ίσως οδηγεί σε κάποιες υπεραπλουστεύσεις.² Αποδεικνύεται ωστόσο χρήσιμος όταν ο σκοπός είναι να εντοπιστούν κάποιες βασικές αναζητήσεις που απασχόλησαν τα κινήματα κάθε εποχής. Είναι παρ' όλα αυτά απαραίτητο να έχουμε κατά νου πως ούτε τα φεμινιστικά κινήματα διέκοψαν ολωσδιόλου τη δράση ή την επιρροή τους και επανεμφανίστηκαν στο επόμενο «κύμα», ούτε όμως άλλαξαν διεκδικήσεις ή πεδία δράσης εν μία νυκτί ή ταυτόχρονα σε όλα τα μέρη της γης. Άλλωστε, υπήρξαν –και συνεχίζουν να υπάρχουν– διαφορετικοί προσανατολισμοί στα κινήματα, εντός του ίδιου κύματος. Εξάλλου, ο γενικός όρος «γυναίκες» ή ακόμη περισσότερο, «θηλυκότητες», δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει ένα πλήθος υποομάδων με διαφορετικές ανάγκες, προβληματισμούς και διεκδικήσεις.³

Για παρόμοιους λόγους, τα έργα που χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας περιορίζονται στην αγγλόφωνη λογοτεχνία – μεταφρασμένη και μη– και περιλαμβάνουν, αναγκαστικά, ένα μικρό δείγμα της λογοτεχνικής παραγωγής. Η επιλογή αυτή έγινε με βάση τη συνάφεια έργων επιστημονικής φαντασίας με φεμινιστικούς προβληματισμούς ή αναζητήσεις, αλλά και την επιδραστικότητα που είχαν παγκοσμίως. Γι αυτό επιλέχθηκαν κυρίως βραβευμένα διηγήματα ή μυθιστορήματα, παρ' ότι πολλά από αυτά παραμένουν ακόμη αμετάφραστα

² Περισσότερα για την κριτική που έχει δεχθεί ο διαχωρισμός αυτός, βλ. (Cameron, 2020, σσ. 16-17).

³ Προβληματισμοί τέτοιου είδους ανακύπτουν όποτε γίνεται προσπάθεια κάποιας χρονικής ή γεωγραφικής οριοθέτησης ιστορικών ή κοινωνικών φαινομένων, καθώς, ακόμη και στη σημερινή εποχή που έχουμε ταχύτατη διάδοση των πληροφοριών μέσω της τεχνολογίας, είναι αδύνατο να υποστηριχτεί πως τέτοιου είδους εξελίξεις εξαπλώθηκαν ταυτόχρονα παγκοσμίως. Συνεπώς, χρησιμοποιείται για τις ανάγκες της έρευνας ο σχηματικός αυτός διαχωρισμός του φεμινισμού σε κύματα.

στα ελληνικά. Ένα ακόμη κριτήριο επιλογής υπήρξε η ακτιβιστική δράση των συγγραφέων, αλλά και οι συζητήσεις οι οποίες προκλήθηκαν εντός των συγγραφικών ή φεμινιστικών κύκλων με αφορμή τη συγκεκριμένη λογοτεχνική παραγωγή. Τελευταίο κριτήριο επιλογής υπήρξε επίσης το φύλο των συγγραφέων. Αν και στην παρούσα έρευνα εξετάζονται μόνο γυναίκες συγγραφείς, θα πρέπει να σημειωθεί πως η φεμινιστική επιστημονική φαντασία, αλλά και ο φεμινισμός γενικότερα, δεν είναι αποκλειστικά γυναικεία υπόθεση, αλλά αφορά όλα τα φύλα τόσο σε επίπεδο λογοτεχνίας, όσο και σε προσωπικό επίπεδο, με αρκετά παραδείγματα που δεν θα εξεταστούν εδώ για περιοριστικούς λόγους.

2. Η ιστορία του Φεμινισμού

2.1 Πριν το κίνημα

Ο όρος «φεμινισμός» χρησιμοποιείται για να περιγραφεί το σύνολο των κοινωνικών και πολιτικών κινήματων που ξεκίνησαν στα μέσα του 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη και εξέφραζαν τις διεκδικήσεις των γυναικών σε σχέση με κοινωνικά, πολιτικά, και αστικά δικαιώματα. Η ίδια η λέξη «φεμινιστής/φεμινίστρια» εμφανίστηκε ως όρος στη δεκαετία του 1880, για να υποδηλώσει την υποστήριξη των γυναικών στα ίσα νομικά και πολιτικά δικαιώματα. Η ιδέα του φεμινισμού ωστόσο, ως φιλοσοφία ισότητας μεταξύ των δύο φύλων προϋπήρχε της κινήματός της και εκφράστηκε από γυναίκες συγγραφείς, όπως η *Christine de Pizan (1365-περ.1430)*. Με *Το βιβλίο της Πόλης των Κυριών (Le livre de la cité des Dames)*, ήδη από τον 15^ο αιώνα υποστήριξε πως η αξία κάθε ατόμου κρίνεται όχι από το φύλο, αλλά από τις αρετές του (όπως αναφέρεται στο Cameron, 2020, σ. 12).

Τον 17ο αιώνα η επανάσταση της καρτεσιανής φιλοσοφίας στη δυτική σκέψη, η οποία είχε ως βάση την αμφισβήτηση αυθεντιών και τη στροφή στην ορθολογική σκέψη, χρησιμοποιήθηκε και από γυναίκες συγγραφείς, ώστε να καταρριφτούν οι προκαταλήψεις με τις οποίες αντιμετωπίζονταν και να προβληθούν όλο και περισσότερες ισοκρατικές αξιώσεις (Bryson, 2005, σσ. 24-25). Η Mary Astell (1666-1731), η οποία θεωρείται από πολλούς «η πρώτη συστηματική φεμινίστρια θεωρητικός στη Δύση» (Bryson, 2005, σ. 29), αν και υπέρμαχη του πολιτικού συντηρητισμού, εισήγαγε ιδέες που ξανασυναντάμε πολύ αργότερα, στον ριζοσπαστικό φεμινισμό.⁴ Στα κείμενά της βρίσκονται επιχειρήματα περί ικανότητας του ορθού λόγου και από τις γυναίκες, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν και από μεταγενέστερες συγγραφείς, όπως η Mary Wollstoncraft (1759-1797).

Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, οι περισσότεροι φιλόσοφοι του Διαφωτισμού στις διακηρύξεις τους περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παραβίασής τους από την κυρίαρχη εξουσία, δεν συμπεριελάμβαναν τις γυναίκες. Υπήρχε μάλιστα η αντίληψη πως οι γυναίκες ήταν από τη φύση τους ανίκανες για την ανάπτυξη του ορθού λόγου,⁵ άρα και

⁴ Κάποιες από αυτές είναι πως οι γυναίκες πρέπει να απελευθερωθούν από την ανάγκη να αρέσουν στους άνδρες ή πως η ιστορία και η γνώση ελέγχονται και καθορίζονται από αυτούς, αλλά και άλλες ιδέες, τις οποίες συναντάμε στον ριζοσπαστικό φεμινισμό του 1960. Για περισσότερα βλ. Bryson, 2005: 29-30.

⁵ Η στερεοτυπική αυτή άποψη, η οποία υποστηρίζει πως οι διαφορετικές ανάγκες ή ακόμη και ικανότητες των φύλων, προέρχονται από βιολογικά αίτια, συναντάται και στη σύγχρονη εποχή. Ωστόσο, έχει εν πολλοίς

βιολογικά ακατάλληλες για συμμετοχή στη δημόσια ζωή (Bryson, 2005, σσ. 34-35).⁶ Το 1792, η Mary Wollstonecraft (μητέρα της Mary Shelley) με την *Αναγνώριση των δικαιωμάτων της γυναίκας (A Vindication of the Rights of Woman: with Strictures on Political and Moral Subjects)*, θέτει τις βάσεις της σύγχρονης φεμινιστικής σκέψης, υποστηρίζοντας τη γυναικεία χειραφέτηση μέσω ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και την επαγγελματική σταδιοδρομία (Wollstonecraft, 2018, σσ. 157-160). Απαντώντας τόσο στον Ρουσσώ όσο και στους υπόλοιπους διανοητές που πίστευαν πως το σύστημα εκπαίδευσης των γυναικών πρέπει να στοχεύει μόνο ως προς το να τις κάνει «ευχάριστες» (Wollstonecraft, 2018, σ. 46), διεκδικεί μέσω του έργου της το δικαίωμα στον ορθό λόγο και τη δημόσια ζωή. Επιπλέον, με την ανάλυση του *Χαμένου Παραδείσου (ParadiseLost)*, του Μίλτον, θεμελιώνει μία παράδοση φεμινιστικής λογοτεχνικής κριτικής, τολμώντας να αμφισβητήσει τις «αλήθειες» και τον διδακτικό ρόλο που πιστεύονταν πως είχε η λογοτεχνία (Σηφάκη, 2015, σσ. 14-15).⁷

Με τα επιχειρήματα της Wollstonecraft πως η αρετή ισχύει και για τα δύο φύλα, βασίζεται στον ορθό λόγο και πρέπει να επιλέγεται ελεύθερα, αμφισβητείται η ιδέα των κοινωνικών ρόλων. Με τον τρόπο αυτό εδραιώνονται οι αρχές οι οποίες θα οδηγήσουν αργότερα τα αιτήματα της ίσης μεταχείρισης στον πολιτικό και εργασιακό βίο των γυναικών (Bryson, 2005, σσ. 40-41). Οι ιδέες της Wollstonecraft, αλλά και των άλλων φιλελεύθερων φεμινιστριών, αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία θα αναπτυχθούν τα επιχειρήματα του σοσιαλιστικού φεμινισμού στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα (Bryson, 2005, σ. 47). Κατά την περίοδο αυτή, εντύπωση προκαλεί το γεγονός της σύνδεσης δημόσιου και ιδιωτικού, καθώς τα ιδεώδη του σοσιαλισμού και του φεμινισμού συμπορεύονται. Οι ταξικοί προβληματισμοί που τέθηκαν από κοινωνικούς επιστήμονες όπως ο Marx και ο Engels, συνδέονται με την προσωπική καταπίεση, καθώς η «ιδιοκτησία» αποκτά έννοια διττή, τόσο στην κοινωνική - οικονομική, όσο και στην

επιστημονικά καταρριφθεί. Περισσότερα για το συγκεκριμένο θέμα, αλλά και τη βιβλιογραφία των βιολογικών διαφορών στο: Φάιν, 2019, σσ. 16-23.

⁶ Υπήρξαν ωστόσο και κάποιες ανδρικές φωνές συγγραφέων όπως ο γάλλος εγκυκλοπαιδιστής deCondorcet ή ο γερμανός von Hippel, που υποστήριζαν πως ο αποκλεισμός των γυναικών από τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα δεν μπορούσε να αιτιολογηθεί με βιολογικούς όρους (Bryson, 2005, σ. 35).

⁷ Η πρακτική αυτή ακολουθήθηκε κατόπιν και από άλλες φεμινίστριες συγγραφείς, όπως η Βιρτζίνια Γουλφ με το *Ένα δικό της δωμάτιο (A Room of One's Own)*, του 1929, αλλά και από τη Σιμόν ντε Μπωβουάρ, η οποία στο *Δεύτερο φύλο (1949)* αφιερώνει ένα σημαντικό μέρος κριτικάροντας την παρουσίαση των γυναικών στα μυθιστορήματα του Ντ. Χ. Λώρενς. Περισσότερα για την ιστορική εξέλιξη της φεμινιστικής κριτικής στο: Barry, 2013, σσ. 149-155.

οικογενειακή σφαίρα (Bryson, 2005, σσ. 99-100).⁸ Τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα θα ξανασυμπλεύσουν με τα ατομικά, περίπου ενάμισι αιώνα αργότερα, προς το τέλος του 20ου και το δεύτερο κύμα φεμινισμού (Bryson, 2005, σσ. 56-57).⁹

2.2 Πρώτο κύμα φεμινισμού (μέσα 19ου αιώνα – αρχές 20ου, ΗΠΑ, Μ. Βρετανία)

Το κίνημα για την κατάργηση της δουλείας που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ στις αρχές του 19ου αιώνα, συνδέθηκε με την ανάπτυξη των φεμινιστικών ιδεών στο πλαίσιο αιτημάτων μιας ηθικής μεταρρύθμισης. Στις ΗΠΑ τα αιτήματα αυτά συνδέονταν με τη φιλελεύθερη ρεπουβλικανική εκστρατεία και διατυπώθηκαν κυρίως από τη Maria Stewart (1803-1879), αλλά και την Elizabeth Candy Stanton (1815-1902). Ουσιαστικά, οι ανδρικές αντιδράσεις στη συμμετοχή των γυναικών στην εκστρατεία κατά της δουλείας, αλλά και ο αποκλεισμός τους από συνέδρια, όπως το συνέδριο του Λονδίνου κατά της δουλείας του 1840, ήταν που έστρεψε πολλές γυναίκες προς μια φεμινιστική κατεύθυνση (Bryson, 2005, σσ. 62-64).

Στο πλαίσιο αυτό, διοργανώθηκε τον Ιούλιο του 1848 το πρώτο συνέδριο γυναικών στο Seneca Falls της Νέας Υόρκης. Εκεί, με το ψήφισμα της Διακήρυξης των Αισθημάτων, το οποίο είχε ως βάση τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του 1776, απαιτήθηκαν τα δικαιώματα των γυναικών στην ψήφο, την πολιτική δημόσια συμμετοχή, την ιδιοκτησία, την εκπαίδευση και την εργασία. Το συνέδριο αυτό αποτελεί ορόσημο του φεμινισμού, καθώς το καθιστά πλέον πολιτικό κίνημα (Bryson, 2005, σσ. 64-65). Όμοιες ήταν οι φεμινιστικές διεκδικήσεις που εκφράστηκαν και στη Μ. Βρετανία λίγα χρόνια αργότερα. Σχετίζονταν με αστικά και πολιτικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα εκπαίδευσης, ψήφου, κατοχής περιουσίας και εργασίας.

Παρά τον κοινό στόχο, τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στη Μ. Βρετανία, τα επιχειρήματα των «σουφραζέτων»¹⁰ περί ίσων δικαιωμάτων ήταν διαφορετικά, περιέχοντας αντιφάσεις

⁸ Παρότι ο Ένγκελς στην *Καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους* (1884), ασχολείται με τη φεμινιστική γραφή (όπως αναφέρεται στο Barry, 2013, σ. 150), τόσο ο ίδιος όσο και ο Μαρξ πόρρω απέχουν από το χαρακτηριστούν φεμινιστές. Η μαρξιστική θεωρία ωστόσο, εφαρμόστηκε από μεταγενέστερους συγγραφείς σε φεμινιστικά ζητήματα, γεγονός το οποίο ισχύει και σήμερα ως έναν βαθμό.

⁹ Με χαρακτηριστικό το σύνθημα που κυριάρχησε την περίοδο του δεύτερου κύματος «Το προσωπικό είναι πολιτικό».

που προέρχονταν από ποικίλες πεποιθήσεις ριζοσπαστισμού και συντηρητισμού που ενυπήρχαν στις φεμινιστικές ομάδες. Για παράδειγμα, η διεκδίκηση ψήφου στηριζόταν τόσο στο επιχείρημα της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και της ικανότητας όλων των ανθρώπων στον ορθό λόγο, όσο και σε αυτό της διαφορετικότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, με την παράλογη εκπροσώπησή τους από ένα αποκλειστικά ανδρικό εκλογικό σώμα (Cameron, 2020, σσ. 13-14).

Επιπλέον, παρόλο που το φεμινιστικό κίνημα στις ΗΠΑ προήλθε μέσα από την εκστρατεία κατά της δουλείας, με τις μαζικές διαστάσεις που πήρε προς τα τέλη του 19ου αιώνα, προσέλκυσε και συντηρητικές ομάδες γυναικών. Έτσι, πολλές γυναίκες προωθούσαν το δικαίωμα ψήφου ως μέσο διατήρησης της λευκής ανωτερότητας, με κύριο τους αίτημα από το 1903 τη «μορφωμένη ψήφο», μετατοπίζοντας την ισορροπία της εκλογικής δύναμης από τους έγχρωμους και τους μετανάστες στις λευκές μεσαίες τάξεις (Bryson, 2005, σσ. 129-130). Κάτι αντίστοιχο συνέβη και στη Μ. Βρετανία, όπου το μεσοαστικό υπόβαθρο κάποιων σουφραζιστών και σουφραζετών που θεωρούσαν την ψήφο ως ένα ταξικά βασισμένο αίτημα, οδήγησε στην εχθρότητα προς την εργατική τάξη (Bryson, 2005, σσ. 128-129). Αυτές οι ιδεολογικές διαφωνίες μεταξύ των φεμινιστριών, ήρθαν ξανά στην επιφάνεια με την κατάκτηση του κυριότερου αιτήματος, αυτό του δικαιώματος ψήφου. Η πρώτη χώρα του κόσμου που παραχώρησε τη γυναικεία ψήφο ήταν η Νέα Ζηλανδία το 1894, ενώ στην Ευρώπη δόθηκε το 1914 στη Φιλανδία και τη Νορβηγία. Στη Μ. Βρετανία δόθηκε περιορισμένα το 1918, ενώ στις ΗΠΑ το 1920, με τη 19^η Τροποποίηση του συντάγματος (Bryson, 2005, σσ. 139-140).¹¹

Οι κοινωνικοί προβληματισμοί του φεμινισμού κατά τα τέλη του 19ου αιώνα σχετίζονταν περισσότερο με ταξικά θέματα όπως η ανέχεια και οι άθλιες οικονομικές συνθήκες της εργατικής τάξης, παρά με την πατριαρχία και την επίδρασή της στη ζωή των γυναικών. Κατά αυτό τον τρόπο η σοσιαλιστική ιδεολογία συνδέθηκε με τον φεμινισμό ως μία μεταρρύθμιση που θα εξασφάλιζε γενικότερη κοινωνική δικαιοσύνη (Bryson,

¹⁰ Από το «suffrage», δηλαδή το δικαίωμα ψήφου. Ο χαρακτηρισμός είχε αρχικά αρνητική σημασία και χρησιμοποιήθηκε χλευαστικά (σε αντίθεση με τον όρο «σουφραζίστα/σουφραζίστα» που είχε την έννοια του υποστηρικτή). Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο όρος επανοικειποιήθηκε χάνοντας την αρνητική του έννοια. Περισσότερα στο: <https://www.nps.gov/articles/suffragistvsuffragette.htm> (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

¹¹ Από τα προηγούμενα μπορούμε να συμπεραίνουμε πως τόσο οι λόγοι της παραχώρησης του δικαιώματος ψήφου, όσο και οι χρονικές αποκλίσεις ποικίλουν από χώρα σε χώρα και οφείλονταν περισσότερο σε πολιτικές σκοπιμότητες, παρά στη συμπαράσταση των πολιτικών προς τον φεμινιστικό αγώνα.

2005, σ. 154). Ωστόσο, γρήγορα διαπιστώθηκε πως στην πράξη οι σοσιαλιστικές οργανώσεις δεν ενδιαφέρονταν ουσιαστικά για τα γυναικεία δικαιώματα, παρά μόνο στις περιπτώσεις που αυτά μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εκλογική σταθεροποιητική δύναμη. Παρόλα αυτά, ιδέες του μαρξισμού χρησιμοποιήθηκαν από πολλές φεμινίστριες (π.χ. οι αδερφές Pankhurst στη Μ. Βρετανία), οι οποίες έδιναν μεγάλη βαρύτητα στη δύναμη της κοινότητας, υποστηρίζοντας για παράδειγμα την κολεκτιβοποίηση της οικιακής εργασίας (Bryson, 2005, σ. 157).

Την ίδια περίπου εποχή που αναπτύσσεται η ιδεολογία του σοσιαλισμού στις ΗΠΑ, δημιουργείται και μία μορφή σοσιαλιστικού φεμινισμού που ακολουθεί τις προηγούμενες εκστρατείες κατά της δουλείας και της πορνείας. Η βάση των επιχειρημάτων του φεμινισμού αυτού στηριζόταν στην ιδέα της γυναικείας ηθικής ανωτερότητας και στον ρόλο της ως αναμορφώτριας μίας (αντρικά διαμορφωμένης) διεφθαρμένης κοινωνίας (Bryson, 2005, σσ. 159-160).

2.3 Ο φεμινισμός μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Μετά τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο, σε αρκετά δυτικά κράτη είχαν κατακτηθεί σημαντικά γυναικεία δικαιώματα, πέρα από αυτό της ψήφου. Αν και τα περισσότερα σχετίζονταν με τον ρόλο της μητρότητας και παρέχονταν με τη μορφή επιδομάτων στο πλαίσιο του κράτους-πρόνοιας, κατάφεραν να ανακουφίσουν την οικονομική ανέχεια πολλών γυναικών.

Παράλληλα, η χρησιμοποίηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού κατά τη διάρκεια του πολέμου έδωσε σε πολλές γυναίκες τη δυνατότητα να αποκτήσουν συνείδηση των ικανοτήτων τους. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε το κατάλληλο έδαφος για τη δυνατότητα επιλογής καριέρας, όχι τόσο για τις γυναίκες αυτής, αλλά κυρίως της επόμενης γενιάς. Ωστόσο, η πεποίθηση πως η οικιακή εργασία και η ανατροφή των παιδιών αποτελούσε καθαρά γυναικείο ζήτημα συνέχισε να κυριαρχεί, θέτοντας διλήμματα επιλογής ανάμεσα σε επαγγελματική καριέρα ή οικογένεια. Αυτό, σε συνδυασμό με το γενικότερο κλίμα, το οποίο καλλιεργήθηκε από υπερβολές των μέσων μαζικής ενημέρωσης κυρίως, και παρουσίαζε τις φεμινίστριες ως μίσανδρα πλάσματα που απειλούν τους πατροπαράδοτους οικογενειακούς θεσμούς, καθιστούσε το φεμινιστικό κίνημα απωθητικό ακόμα και σε γυναίκες (Bryson, 2005, σσ. 200-201).

Η πρόοδος της τεχνολογίας και ο υπερκαταναλωτισμός που ακολούθησε αμέσως μετά τον πόλεμο στις ΗΠΑ, αλλά και στη Μ. Βρετανία, μείωνε τον οικιακό μόχθο και πρόβαλε μέσω της διαφήμισης μία ελκυστική εικόνα νοικοκυράς, δίνοντας την αίσθηση πως τώρα οι γυναίκες μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτόν τον επιπλέον χρόνο στην ανατροφή των παιδιών τους (Bryson, 2005, σ. 201). Η εικόνα αυτή, η οποία αποτέλεσε μέρος του αφηγήματος του «αμερικανικού ονείρου», προωθούσε την ιδέα πως η αληθινή ολοκλήρωση της γυναίκας συντελείται μέσω της μητρότητας, ενώ ουσιαστικά αφορούσε μόνο τη λευκή γυναίκα των αστικών προαστίων, αγνοώντας σκοπίμως γυναίκες άλλων κοινωνικών τάξεων και φυλών. Παράλληλα, η αντικομμουνιστική φρενίτιδα των ΗΠΑ η οποία κυριαρχούσε καθ' όλη τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου και ειδικά στα τέλη της δεκαετίας του '50, παραγκώνισε εντελώς τα φεμινιστικά ζητήματα που είχαν συνδεθεί με τον σοσιαλισμό ή τον μαρξισμό (Bryson, 2005, σ. 203).

Με το *Δεύτερο φύλο* (*Le Deuxième Sexe*) του 1949, η Σιμόν ντε Μπωβουάρ θεμελίωσε θεωρητικά την έννοια της κοινωνικής κατασκευής του φύλου. Γράφοντας:

«Η γυναίκα δε γεννιέται μάλλον γίνεται. Καμία βιολογική, ψυχολογική ή οικονομική μοίρα δεν προσδιορίζει τη θέση που κατέχει σήμερα στην κοινωνία το ανθρώπινο θηλυκό. Είναι ο πολιτισμός σαν σύνολο που παράγει αυτό το πλάσμα, κάτι ανάμεσα σε αρσενικό κι ευνούχο, που ονομάζεται 'θηλυκό'. Μόνο η παρέμβαση κάποιου άλλου μπορεί να καθιερώσει έν' άτομο σάν *Άλλο*»

(Μπωβουάρ, 1979, σ. 281)

θέτει τη βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε εν πολλοίς η φεμινιστική θεωρία του 20^{ου} αιώνα. Χρησιμοποιώντας υλικό από τα πεδία της Φιλοσοφίας, της Ψυχολογίας, της Ιστορίας και της Ανθρωπολογίας, ανέλυσε τον τρόπο με τον οποίο «κατασκευάζεται» η θηλυκότητα, ενώ ταυτόχρονα συνέδεσε τις κοινωνικές δομές της οικογένειας με τις δομές της εξουσίας.

Το φιλοσοφικό πλαίσιο στο οποίο κινήθηκε ήταν ο Υπαρξισμός, όπως αναπτύχθηκε από τον Ζαν-Πολ Σαρτρ. Κεντρική θέση στον Υπαρξισμό έχει η έννοια της ελευθερίας του ατόμου, μέσω της αμφισβήτησης των πατροπαράδοτων εθίμων και αξιών και του ντετερμινισμού. Κατά την έννοια αυτή, το άτομο θεωρείται απολύτως υπεύθυνο για την πορεία και τις πράξεις του (Σηφάκη, 2015, σσ. 38-39). Βάσει αυτής της θέσης, η Μπωβουάρ υποστηρίζει πως η ελευθερία και η ανάληψη ευθύνης μπορεί να επιτευχθεί και από τις γυναίκες, τις οποίες οι άντρες ιστορικά είχαν καταφέρει να υποτάξουν και να

παραγκωνίσουν.¹² Η υποταγή αυτή μπορεί να οφειλόταν σε βιολογικούς παράγοντες, όπως η έλλειψη σωματικής δύναμης ή η τεκνοποίηση, στη σύγχρονη εποχή ωστόσο, με τις μεθόδους αντισύλληψης και την τεχνολογία, η γυναίκα παραμένει δέσμια μόνο εξαιτίας των κοινωνικών περιορισμών της γυναικείας ιδιότητας (Μπωβουάρ, 1979, σσ. 622-624). Όπως υποστηρίζει η Μπωβουάρ, μόνο η απόρριψη της κατασκευασμένης ιδέας της ιδιότητας αυτής θα οδηγούσε τις γυναίκες στην απελευθέρωση και στην ανάληψη της ευθύνης της ζωής τους.

Η απόρριψη ωστόσο της μητρότητας και της οικογενειακής ζωής, οδήγησαν σε μια εχθρική υποδοχή του *Δεύτερου φύλου* από μία μεγάλη μερίδα, κατά την εμφάνιση του έργου. Παράλληλα, οι ιδέες της πλήρους αποδοχής των ανδρικών αξιών οδήγησαν πολλές φεμινίστριες στην απόρριψή του, καθώς θεωρήθηκε πως η παρουσίαση του ιδεώδους της ανεξάρτητης γυναίκας γινόταν με τρόπο κατά τον οποίο αυτή λειτουργούσε ως «επίτιμος άνδρας» (Bryson, 2005, σσ. 209-210). Παρά τις επικρίσεις, το έργο της Μπωβουάρ παραμένει ως σήμερα σημείο αναφοράς της φεμινιστικής θεωρίας, καθώς η ίδια αποτέλεσε την επιδραστικότερη προσωπικότητα του φεμινιστικού φιλελευθερισμού, ο οποίος ακολούθησε τις επόμενες δεκαετίες.

2.4 Δεύτερο κύμα φεμινισμού (Δεκαετίες 1960-1980)

Η επίδραση των ιδεών της Μπωβουάρ θα γίνει έκδηλη κυρίως στις ΗΠΑ, κατά τη δεκαετία του 1960 και τον φιλελεύθερο φεμινισμό, όπως αυτός περιγράφεται στο *The Feminine Mystique* της Betty Friedan, που πρωτοκυκλοφόρησε το 1963. Όπως και η Μπωβουάρ, εστίασε στην αποκάλυψη των δυνατοτήτων των γυναικών με τη δραστηριοποίησή τους εκτός νοικοκυριού, υποστηρίζοντας μάλιστα πως το αντίθετο θα είχε ολέθριες συνέπειες στις επόμενες γενιές, αφού οι ίδιες δεν θα είχαν καμία αξία να μεταδώσουν στα παιδιά τους (Friedan, 2001, σ. 382). Σε αντίθεση με τη Μπωβουάρ, δεν απέρριψε ολωσδιόλου την οικογενειακή ζωή, παρά υποστήριξε πως οι γυναίκες μέσω της ισότητας μπορούν να τη συνδυάσουν με την επαγγελματική.

¹² Κάτι ανάλογο με όσα είχαν υποστηριχτεί από τον Ένγκελς, στην *Καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους* (*Der Ursprung der Familie des Privateigentum sunddes Staates*) του 1884. Ο Ένγκελς αποδίδει την «ήττα των γυναικών» και την εμφάνιση της πατριαρχίας στην εμφάνιση των νέων μεθόδων παραγωγής και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της γεωργίας. Με την άποψη αυτή θα διαφωνήσουν μετέπειτα φεμινίστριες όπως η Gerda Lerner, η οποία στο *Creation of Patriarchy*, του 1986 υποστηρίζει πως οι γυναίκες μετατράπηκαν οι ίδιες και τα παιδιά τους σε ιδιοκτησία, εξαιτίας της αυξημένης ανάγκης ανθρώπινης εργασίας (όπως αναφέρεται στο Cameron, 2020, σσ. 36-37).

Η επιτυχία που είχε το βιβλίο δείχνει πως οι συνθήκες ήταν περισσότερο ώριμες για την αποδοχή των ιδεών αυτών από ό,τι στην εποχή της Μπωβουάρ και μάλλον άγγιξε πολλές από τις ανάγκες των σύγχρονων γυναικών. Είναι χαρακτηριστικό πως το 1963 στις ΗΠΑ ψηφίστηκε νόμος για τις ίσες αμοιβές και το 1966 ιδρύθηκε η Εθνική Οργάνωση Γυναικών (National Organization for Women), με πρόεδρο την ίδια τη Friedan. Η οργάνωση, η οποία τον πρώτο καιρό αποτελούνταν κατά το 10% από άντρες, στόχευε στο τέλος των διακρίσεων και στην πλήρη ισότητα σε κάθε τομέα του βίου, ενώ ανάμεσα στα αιτήματά της ήταν η αλλαγή της έμφυλης ιδεολογίας στους τομείς της εκπαίδευσης, αλλά και στην παρουσίαση της γυναικείας εικόνας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.¹³

Ωστόσο, μερικά από τα προβλήματα που αδυνατούσε να αντιμετωπίσει ο φιλελευθερισμός ήταν τα πρακτικά ζητήματα των οικιακών εργασιών από τη στιγμή που οι γυναίκες θα δραστηριοποιούνταν επαγγελματικά, όπως και την έλλειψη κινήτρου των αντρών να αναλάβουν κάποιες από αυτές τις εργασίες, αφού δρούσαν σε ένα καπιταλιστικό σύστημα το οποίο τους ευνοούσε. Από την άλλη, οι φιλελεύθερες απόψεις της Μπωβουάρ, οι οποίες υποστήριζαν την ατομικότητα και την ανάληψη ευθύνης ως εχέγγυο της προσωπικής επιτυχίας των γυναικών, έρχονταν σε σύγκρουση με φεμινιστικές απόψεις που σχετίζονταν με την οργανωμένη συλλογική δράση (Bryson, 2005, σ. 246).

Οι αντιθέσεις αυτές ήταν που οδήγησαν τον φεμινισμό σε μια πιο ριζοσπαστική κατεύθυνση, η οποία αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960. Παρόλο που οι ιδέες τις οποίες εισήγαγε δεν ήταν ολωσδιόλου καινούριες, ο ριζοσπαστικός φεμινισμός προσπάθησε να εντοπίσει τη ρίζα της γυναικείας καταπίεσης στον γενικότερο όρο «πατριαρχία». Επιπλέον, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, συνέδεσε την ιδιωτική σφαίρα με την πολιτική, με κυρίαρχο το σύνθημα «το προσωπικό είναι πολιτικό», υποστηρίζοντας τη συλλογική δράση, μέσω ενός επαναστατικού αγώνα για την ανατροπή του υπάρχοντος πατριαρχικού συστήματος κάθε τομέα.

Ο όρος «πατριαρχία» προέρχεται από την Παλαιά Διαθήκη, κατά την οποία ο πατέρας ήταν ταυτόχρονα και αρχηγός της οικογένειας ή της φυλής.¹⁴ Αν και προϋπήρχε σε κείμενα κοινωνιολογικών αναλύσεων, θεμελιώθηκε θεωρητικά στη φεμινιστική σκέψη το 1970 στο *Sexual Politics* της Kate Millet, ώστε να περιγράψει το σύστημα της ανδρικής

¹³ Περισσότερα για την Οργάνωση και τη δράση της Friedan, στο:
<https://now.org/media-center/press-release/celebrating-the-centennial-of-a-feminist-icon-betty-friedan/>

¹⁴ Περισσότερα για τον όρο πατριαρχία:
<http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%A0%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AF%CE%B1> (ημ. ανάκτ.19/1/2023).

κυριαρχίας μέσα στο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο (Millet, 1970, σσ. 24-26). Για πρώτη φορά επιπλέον, η ανδρική εξουσία και ο σεξισμός συνδέθηκαν με τις σεξουαλικές σχέσεις και αναλύθηκε ο ρόλος της πατριαρχίας στη σεξουαλική βία, τον βιασμό και τη γενικότερη σεξουαλική κυριαρχία στις κοινωνίες (Millet, 1970, σσ. 43-46).

Μέσω των θεωριών που αναπτύχθηκαν κι από άλλες συγγραφείς την περίοδο αυτή, αλλά και μέσω των προβληματισμών ή και αντιρρήσεων που αυτές προκάλεσαν, πραγματοποιείται μία σημαντική στροφή σε σχέση με τις προηγούμενες πολιτικές θεωρίες. Το κύριο μήνυμα του φεμινισμού είναι πλέον πως ο υπαίτιος της γυναικείας καταπίεσης δεν είναι το άδικο φτιαγμένο νομικό ή οικονομικό σύστημα, αλλά οι ίδιοι οι άντρες και η πατριαρχική δομή ολόκληρης της κοινωνίας. Με τον τρόπο αυτό συγκεκριμενοποιείται ο στόχος στον οποίο πρέπει να στραφούν οι γυναίκες ως συσπειρωμένη πλέον ομάδα, που δεν είναι άλλος από την ανδρική εξουσία, της οποίας τα συμφέροντα είναι αντικρουόμενα (Bryson, 2005, σ. 269). Η άποψη αυτή ωστόσο επικρίθηκε αρκετά,¹⁵ καθώς θεωρήθηκε ότι η εχθρότητα που υπονοεί οδήγησε σε έναν διαχωριστικό φεμινισμό,¹⁶ ο οποίος θεωρείται πως ευθύνεται κατά πολύ για την αρνητική εικόνα του φεμινιστικού κινήματος.¹⁷

Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του γυναικείου σώματος, μέσω της αντισύλληψης και της άμβλωσης, υπήρξε βασικό αίτημα της περιόδου του δευτέρου κύματος φεμινισμού. Με την ανάλυση της πατριαρχικής εξουσίας και τον ρόλο της μες την οικογένεια, διαπιστώθηκε η κοινωνική της επίδραση στη γενικότερη καταπίεση των γυναικών. Ο αναπαραγωγικός ρόλος επιπλέον, αλλά και η μητρότητα γενικότερα, ήταν ένα ζήτημα που δίχαζε –και συνεχίζει να διχάζει– τις φεμινίστριες της εποχής. Κάποιες όπως η Σουλαμίτ Φάιερστον στη *Διαλεκτική του σεξ (The dialectic of sex: the case of feminist revolution)*, του 1970, συμφωνώντας επί της ουσίας με τη Μπωβουάρ, ανέφεραν πως ο αναπαραγωγικός ρόλος της γυναίκας αποτελεί τη βασική αιτία καταπίεσης και ότι η επανάσταση που ο Ένγκελς πρότεινε δεν θα έπρεπε να είναι απλώς κοινωνική, αλλά

¹⁵ Περισσότερα για τις επικρίσεις αυτές στο Bryson, 2005, σσ. 269-270.

¹⁶ Περισσότερα για τον διαχωριστικό φεμινισμό (separatist feminism) βλ. στο:

http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%86%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82 (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

¹⁷ Η σύγχρονη θεώρηση είναι ωστόσο πως η έννοια της πατριαρχίας, όπως αυτή διατυπώθηκε, δεν υπονοούσε πως κάθε πρόσωπο αντρικού φύλου συνιστά εχθρό, αλλά πως ο σεξισμός και η πατριαρχία αφορούν και τους άντρες, αφού τους αποξενώνουν από μη αποδεκτές «αθλητικές» πλευρές της προσωπικότητάς τους και τους ωθούν σε ρόλους που είναι και για τους ίδιους καταπιεστικοί.

κυρίως σεξουαλική (Φάιερστον, 1983, σσ. 20-26).¹⁸ Έτσι, κάποιες φεμινίστριες αντιμετώπιζαν με ενθουσιασμό τις νέες αναπαραγωγικές μεθόδους εκτός μήτρας οι οποίες είχαν αρχίσει να εμφανίζονται τη δεκαετία του 1970. Ορισμένες βέβαια, όπως η Andrea Dworkin, εξέφραζαν τις αντιρρήσεις τους σε σχέση με την τεχνητή γονιμοποίηση, υποστηρίζοντας πως κάτι τέτοιο μπορεί να οδηγήσει ακόμη και στην επιλεκτική έκτρωση των θηλυκών εμβρύων, δημιουργώντας μέσω των καινούργιων τεχνολογιών ένα νέο είδος γυναικών, το οποίο θα χρησιμοποιούνταν στο μέλλον μόνο για αναπαραγωγή, σεξ ή απλά ως υπηρέτριες στο κυρίαρχο αντρικό φύλο (Dworkin, 1983, σσ. 150-151).

2.5 Τρίτο κύμα φεμινισμού (Δεκαετία 1990 κι έπειτα)

Οι διαφωνίες που ανεγέρθηκαν από τα ζητήματα που είχαν τεθεί από τις φεμινιστικές θεωρίες των προηγούμενων δεκαετιών και σχετίζονταν με τον οικιακό ρόλο των γυναικών και της άμισθης οικιακής εργασίας, έγιναν εντονότερες τις επόμενες δεκαετίες. Αν και η ανάλυση του οικιακού ρόλου των γυναικών ως πηγή καταπίεσης συνετέλεσε στις μαρξιστικές φεμινιστικές θέσεις για τον καπιταλισμό, αναγνωρίστηκε πως επικεντρωνόταν σε συγκεκριμένη ομάδα, τις λευκές γυναίκες των δυτικών κρατών, παραμελώντας την εκμετάλλευση που υπήρχε από την ομάδα αυτή προς άλλες ομάδες γυναικών, οι οποίες εργάζονταν ως οικιακές βοηθοί.

Ήδη από τη δεκαετία του '70 και με το επιχείρημα πως ο μέχρι τώρα φεμινισμός βάσιζε τις θεωρίες του στα βιώματα των λευκών γυναικών, αναπτύχθηκαν και άλλες φεμινιστικές ομάδες, όπως ο λεγόμενος «μαύρος φεμινισμός».¹⁹ Οι μαύρες φεμινίστριες υποστήριζαν πως τα δικά τους προβλήματα δεν περικλείονται στο συνολικό κίνημα, αλλά αντίθετα περιθωριοποιούνται και πως τα ζητήματα του ρατσισμού δεν ήταν ξεχωριστά, αλλά συνδέονταν τόσο με την ταξική καταπίεση, όσο και τον σεξισμό. Οι προβληματισμοί αυτοί οδήγησαν στο συμπέρασμα πως οι φεμινιστικοί αγώνες δεν πρέπει να περιορίζονται μόνο στα έμφυλα ζητήματα, αλλά να συνδέουν και τις τρεις μορφές καταπίεσης: την ταξική, την φυλετική και την έμφυλη (Bryson, 2005, σ. 353). Οι αντιρρήσεις που εκφράστηκαν σε σχέση με τις σκέψεις αυτές σχετίζονταν με την ομοιογένεια της ταυτότητας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα του κατά πόσο ο μαύρος φεμινισμός μπορεί

¹⁸ Στο πλαίσιο αυτής της σεξουαλικής ελευθερίας, υπήρξαν και φεμινιστικές απόψεις, οι οποίες απέρριπταν εντελώς το ετεροφυλικό σεξ, εξαιτίας της σύνδεσής του με την αντρική καταπίεση. Για τον λεγόμενο «πολιτικό λεσβιασμό» περισσότερα στο: Bryson, 2005, σσ. 293-294.

¹⁹ Άλλες ομάδες που αναπτύχθηκαν τόσο σε εκείνη, όσο και σε άλλες περιόδους ήταν ο μαρξιστικός φεμινισμός, ο οικοφεμινισμός, ο διαθεματικός φεμινισμός κ.α.

να εκφράζει κατά τον ίδιο τρόπο τόσο τη μαύρη αμερικανίδα, όσο και την αφρικανή ή τη βρετανίδα.²⁰

Εκτός από το κεντρικό ζήτημα της ταυτότητας, τον φεμινισμό του τρίτου κύματος απασχόλησαν θέματα όπως η αντρική βία και η σχέση της με την εξουσία. Ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1990, αναπτύχθηκαν θεωρίες, οι οποίες ανέλυσαν την ανδρική βία, όχι ως μεμονωμένα περιστατικά «κακών αντρών», αλλά ως αποτέλεσμα των προτύπων του ανδρισμού και της ερωτικοποίησης, με την οποία στην πραγματικότητα συγκαλύπτεται η πατριαρχία. Αυτά τα πρότυπα αναλύθηκαν επιπλέον και σε σχέση με την πορνογραφία και του κατά πόσο αυτή οδηγεί σε μιμητισμό βίαιων πράξεων, αφού αφενός αναισθητοποιεί τους άντρες κι αφετέρου προωθεί μια ψευδή εικόνα της γυναικείας σεξουαλικότητας (Bryson, 2005, σ. 299).

Η λύση που προτάθηκε από τον φεμινισμό ήταν να διδαχτεί η επόμενη γενιά διαφορετικά αντρικά πρότυπα, αλλά και πρότυπα ρόλων μέσα στην οικογένεια, καθώς εκεί τα παιδιά πρωτοσυναντούν την πατριαρχική εξουσία, αλλά και τον έμφυλο καταμερισμό της εργασίας. Όπως υποστηρίζεται, η αλλαγή αυτή μπορεί να επέλθει μόνο με την ενεργή συμμετοχή των αντρών στη γονική μέριμνα, αλλά και μέσω εργασιακών και νομοθετικών μεταρρυθμίσεων.

Αξιοσημείωτα εξελίχθηκε και η φεμινιστική κριτική, που ήδη είχε αναπτυχθεί από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα. Ακολουθώντας τα παραδείγματα της Wollstonecraft, της Γουλφ και της Μπωβουάρ, προσωπικότητες του «γαλλικού φεμινισμού», όπως η Τζούλια Κρίστεβα, η Ελέν Σιζού και η Λις Ιριγκαρέ, εστίασαν σε ζητήματα γλώσσας και ψυχολογίας στη φεμινιστική τους κριτική, έχοντας ως βάση τη μεταδομιστική σκέψη των Λακάν, Φουκώ και Ντεριντά (Barry, 2013, σ. 154).

²⁰ Με την εξέταση των ιδιαιτεροτήτων γενικότερα ασχολήθηκε η μετανεωτερικότητα, η οποία διερευνά τον κατακερματισμό ή τις περιθωριοποιημένες ταυτότητες και απορρίπτει την ύπαρξη ενός μόνο ορθού τρόπου θέασης καταστάσεων. Υποστηρίζει, με άλλα λόγια, την υποκειμενικότητα, απορρίπτοντας μία και μόνο θεωρία που μπορεί να περικλείσει τα πάντα (Bryson, 2005, σσ. 357-358).

3. Ο φεμινισμός για τα ζητήματα γραφής, γλώσσας και ταυτοτήτων

Ήδη από το 1929, η Γουλφ με το *Ένα δικό της δωμάτιο* (*A Room of One's Own*), θίγει το ζήτημα της γυναικείας γραφής, λέγοντας πως οι γυναίκες που ήθελαν να γράψουν έπρεπε να μιμηθούν τον αντρικό τρόπο (Γουλφ, 2019, σσ. 163-164) και όσες έγραψαν με τρόπο γυναικείο, όπως η Τζέιν Όστεν και η Έμιλυ Μπροντέ, είχαν να αντιμετωπίσουν την τεράστια δυσκολία της έλλειψης παράδοσης σε αυτό, καθώς το πρότυπο είχε φτιαχτεί από άντρες, για τη δική τους χρήση, αλλά και για να εξυπηρετήσει τις δικές τους ανάγκες (Γουλφ, 2019, σσ. 166-169). Επιπλέον επεκτείνεται και στη θεματολογία της λογοτεχνικής παραγωγής, στην οποία παρατηρεί πόσα ενδιαφέροντα γυναικεία ζητήματα μένουν εκτός λογοτεχνίας ή τον τρόπο με τον οποίο οι γυναίκες παρουσιάζονται, πάντοτε μέσα από το αντρικό πρίσμα (Γουλφ, 2019, σσ. 179-181).²¹

Το ζήτημα της γλώσσας προκάλεσε αρκετές συζητήσεις που σχετίζονται με την αντι-ουσιοκρατική φεμινιστική θεώρηση της γυναικείας ταυτότητας όπως πρωτοδιατυπώθηκε από την Μπωβουάρ. Οι γαλλίδες θεωρητικοί, οι οποίες υποστήριζαν τη γυναικεία γραφή ως κάτι έμφυτο, το οποίο προέρχεται από το γυναικείο σώμα, δύσκολα μπορούσαν να συμβαδίσουν με τη θεωρία της κοινωνικής κατασκευής του φύλου. Ωστόσο, το επιχείρημα του «φαλλογοκεντρικού» και αντρικά κατασκευασμένου λόγου, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη διαφορετικότητα της γυναικείας σεξουαλικής απόλαυσης η οποία διαχέεται σε ολόκληρο το σώμα σε αντίθεση με την αντρική, χρησιμοποιήθηκε για να τονίσει την αναγκαιότητα της επινόησης μιας νέας γλώσσας, η οποία να μπορεί να εκφράζει «το μέχρι τώρα ανέκφραστο» (Bryson, 2005, σσ. 363-364). Οι περισσότερες φεμινίστριες πάντως κατέληξαν πως είτε από σωματικό, είτε από κοινωνικά κατασκευασμένο βίωμα, η γυναικεία εμπειρία ήταν δύσκολο να αποτυπωθεί από μία γλώσσα που δεν ήταν ουδέτερο εργαλείο, αλλά βασιζόταν στις αντρικές αντιλήψεις, οι οποίες καθόριζαν τα γλωσσικά όρια (Spender, 1980, σ. 139).

²¹ Από αυτήν την οξυδερκή παρατήρηση της Γουλφ, προέκυψε το 1985 μέσω του κόμικ *The essential dykes to watch out for*, της Alison Bechdel, το λεγόμενο «Μπέχντελ τεστ», το οποίο χρησιμοποιείται στη μυθοπλασία (κυρίως στον κινηματογράφο) για να εξετάσει αν τηρούνται τα εξής φεμινιστικά πρότυπα πλοκής:

1. Να υπάρχουν τουλάχιστον δύο (κύριοι) γυναικείοι χαρακτήρες, που
2. ... να μιλάνε μεταξύ τους για
3. ... κάτι άλλο εκτός από κάποιον άντρα.

Περαιτέρω στα:

<https://dykestowatchoutfor.com/> (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

https://sf-encyclopedia.com/entry/women_in_sf (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

Τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκε ο φεμινισμός του τρίτου κύματος, απασχολούν ακόμη και σήμερα,²² αφού το ζήτημα της συμπερίληψης του θηλυκού στο αρσενικό γένος, αλλά και του γλωσσικού σεξισμού προκαλεί συζητήσεις, αλλά και νομοθετικές αλλαγές.²³ Ήδη από τη δεκαετία του 1970, διανοητές όπως ο Φουκά είχαν εξετάσει τα ζητήματα της γλώσσας και τους τρόπους με τους οποίους ο λόγος (discourse) χρησιμοποιείται, διαμορφώνοντας πρότυπα, τα οποία σχετίζονται με την άσκηση εξουσίας (Foucault, 1980, σσ. 69-70 & 77). Η γλωσσολογική μελέτη των φαινομένων αυτών οδήγησε στην πλαισίωσή του με τον όρο «γλωσσικός σεξισμός», όπου σύμφωνα με τον Pierre Bourdieu,

«εννοείται η γλωσσική διεπίδραση σε μια ανδροκρατική κοινωνία, στην οποία η γλώσσα αποτυπώνει ακριβώς τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα και λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διαιωνίζεται και να νομιμοποιείται η εξουσία των αντρών εις βάρος των γυναικών»

(όπως αναφέρεται στο Γκασούκα & Γεωργαλλίδου, 2018, σ. 19).

Στο πλαίσιο των προβληματισμών για τη γλώσσα και από τις απόψεις που διατυπώθηκαν τόσο από τη Spender, όσο και από την Dworkin και τη Friedan, επιδίωξη της φεμινιστικής σκέψης των επόμενων δεκαετιών, ήταν να διαμορφωθούν νέοι όροι, οι οποίοι θα είναι σε θέση να αποδώσουν καταστάσεις για τις οποίες δεν είχαμε καν χαρακτηρισμό, ώστε να απεικονίζονται τα φαινόμενα προς σχολιασμό και ανάλυση. Όσο κι αν σήμερα μάς φαίνεται δεδομένο να μιλάμε χρησιμοποιώντας όρους όπως «σεξισμός», «πορνογραφία», «σεξουαλική παρενόχληση» κ.α., ας έχουμε κατά νου πως αυτοί

²² Πιθανότατα σε αυτό οφείλονται οι διαφωνίες για το αν βρισκόμαστε στην ίδια περίοδο ή αν πρέπει να τη χαρακτηρίσουμε ως «μεταφεμινιστική» ή τέταρτο κύμα φεμινισμού. Η άποψη πάντως, η οποία υποστηρίζει πως βρισκόμαστε σε τέταρτο κύμα φεμινισμού, στηρίζεται στο ξέσπασμα γεγονότων της δεκαετίας του 2010 με τις πολύκροτες υποθέσεις σεξουαλικής παρενόχλησης του Χόλυγουντ και το κίνημα «me too», το οποίο εξαπλώθηκε παγκοσμίως μέσω των κοινωνικών δικτύων και κινητοποίησε τα άτομα τα οποία έχουν υποστεί κάτι παρόμοιο να σπάσουν τη σιωπή τους και να προβούν σε καταγγελίες. Περισσότερα για τα γεγονότα αλλά και τον χαρακτηρισμό του σημερινού φεμινισμού ως τετάρτου κύματος στο: <https://tomov.gr/2018/01/12/to-tetarto-kyma-feminismoy/> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

²³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί για την ελληνική πραγματικότητα η διοικητική οδηγία της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (πρώην Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων), του 2018 με την έκδοση του *Οδηγού χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα* (Γκασούκα & Γεωργαλλίδου, 2018), με τον οποίο αφενός αναγνωρίζεται και αποσαφηνίζεται ο φανερός και ο λανθάνων γλωσσικός σεξισμός μέσω της συμπερίληψης του θηλυκού γένους στο αρσενικό και ο αφετέρου παρέχονται οδηγίες για τον τρόπο εξάλειψης των έμφυλων στερεοτύπων στα διοικητικά έγγραφα. Περισσότερα στο: <https://isotita.gr/%ce%ad%ce%bd%cf%84%ce%b1%ce%be%ce%b7-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b9%cf%83%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b1%cf%82-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%86%cf%8d%ce%bb%cf%89%ce%bd-%cf%83%cf%84%ce%b7-%ce%b3%ce%bb%cf%8e%cf%83/> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

δημιουργήθηκαν από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα, στο πλαίσιο της μελέτης συμπεριφορών ως φαινομένων πλέον και όχι ως μεμονωμένων περιστατικών.²⁴

Ο σύγχρονος φεμινισμός εξετάζει τα ζητήματα γλώσσας, γραφής και ταυτότητας ως αλληλένδετα, αλλά και ως αλληλοεμπλεκόμενα. Η μετανεωτερική σκέψη, που αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα, συνέβαλε στην επίλυση των προηγούμενων διλημμάτων του φεμινισμού, ο οποίος είχε να επιλέξει ανάμεσα σε δύο επιχειρήματα: ζητούμε ισότητα επειδή είμαστε ανθρώπινα όντα ίδια απολύτως με τους άντρες ή επειδή είμαστε εντελώς διαφορετικές;

Σύμφωνα με τον Λακάν, όλες οι ταυτότητες, αλλά κυρίως η σεξουαλική, δεν είναι ποτέ παγιωμένες και με το να τις αντιμετωπίζουμε κατ' αυτόν τον τρόπο, παραβλέπουμε το γεγονός των υποκειμενικών και γλωσσικά κατασκευασμένων κατηγοριών των όρων άντρας/γυναίκα. Οι περιορισμοί της δυαδικότητας αυτής εξετάστηκαν επιπλέον, τόσο από τον Φουκώ, ο οποίος απορρίπτει την «αλήθεια» του φύλου, όσο και από μεταγενέστερους αναλυτές, κυρίως της queer θεωρίας, όπως η Judith Butler. Επεκτείνοντας τη μετανεωτερική θεώρηση, η Butler κάνει λόγο για «διανοητά» φύλα, τα οποία εξαρτώνται από τον συνδυασμό του βιολογικού φύλου, του κοινωνικού φύλου, της σεξουαλικής πρακτικής και της επιθυμίας (Butler, 2009, σ. 43).

Αυτή η ποικιλομορφία των ταυτοτήτων που προτάθηκε, τελικά απελευθέρωσε τον φεμινισμό τόσο από την ανατομική εξέταση των φύλων, όσο και από την κοινωνική τους κατασκευή, αφού υποστήριξε ουσιαστικά πως αυτά τα δύο από μόνα τους μπορούν εξίσου να αμφισβητηθούν, όταν συνδυαστούν με άλλα γνωρίσματα ή σεξουαλικές συμπεριφορές. Αυτή είναι και η βασικότερη διαφορά του σημερινού φεμινισμού σε σχέση με αυτόν της Μπωβουάρ, καθώς παρέχεται η δυνατότητα της εξέτασης μίας κοινωνίας ρευστών και πολλαπλών έμφυλων ταυτοτήτων, όπου το φύλο πλέον γίνεται αντιληπτό ως μία ρευστής μορφής ταυτότητα ελεύθερης επιλογής (Cameron, 2020, σσ. 181-182). Μέσα από αυτό το πρίσμα, ο χαρακτηρισμός του φεμινισμού ως «γυναικείου κινήματος» σήμερα θεωρείται αμφισβητήσιμος, καθώς οι στόχοι του σχετίζονται με τη διαθεματικότητα και τη συμπερίληψη.

²⁴ Αντίστοιχα σήμερα έχουν εισαχθεί πολλοί νεολογισμοί, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για την περιγραφή φαινομένων και κυκλοφορούν ευρέως στο διαδίκτυο. Κάποιοι από αυτούς που χρησιμοποιούνται αυτούσιοι και σε ελληνικά άρθρα είναι οι όροι «gaslighting», «mansplanning», «slutshaming», «bodyshaming», «victimblaming», «menpathy», «pic me women», ενώ κάποιοι έχουν μεταφερθεί και στα ελληνικά όπως «γυναικοκτονία», «κουλτούρα βιασμού», «τοξική αρρενωπότητα», «αντικειμενοποίηση», «πατρονάρισμα», «φεμιναζί» κ.α. Περισσότερα στο: <https://rosie.org.au/blog/feminist-glossary/> (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

4. Η φεμινιστική επιστημονική φαντασία

Η *Αληθινή ιστορία* του Λουκιανού, του 2^{ου} αιώνα μ.Χ., θεωρείται από ορισμένους το πρώτο έργο επιστημονικής φαντασίας, με επόμενο την *Ουτοπία (Utopia)*, του 1517, του Thomas More. Αν θεωρήσουμε ωστόσο, την επιστημονική φαντασία ως μία ιστορία ανθρώπινου προβλήματος/λύσης με επιστημονικό περίβλημα, τότε ίσως το πρώτο έργο επιστημονικής φαντασίας να πρέπει να θεωρηθεί ο *Φρανκενστάιν (Frankenstein; or The Modern Prometheus)*, έργο του 1818, της Mary Shelley. Κάποιοι ωστόσο υποστηρίζουν πως ο Ιούλιος Βερν (ή, μεταθέτοντας ακόμη περισσότερο τα χρονικά όρια, ο H. G. Wells) είναι ο «πατέρας» της σύγχρονης επιστημονικής φαντασίας.²⁵ Όπως και να έχει, δεν θα ήταν σκόπιμο να αναρωτηθούμε εδώ αν η επιστημονική φαντασία ως είδος έχει «πατέρα» ή «μητέρα», αλλά να συμπεριλάβουμε τελικά σε αυτό, όλες τις ιστορίες όπου η επιστήμη χρησιμοποιείται ως μέσο επίλυσης –ή δημιουργίας– ανθρώπινων προβλημάτων, αλλά και ιστορίες, οι οποίες πραγματεύονται ουτοπικές ή δυστοπικές πραγματικότητες.

Η λογοτεχνία του φανταστικού και η επιστημονική φαντασία είναι δύο είδη που συμπορεύονται και σε αρκετές περιπτώσεις συναντώνται μαζί στη λογοτεχνία. Αν και τα όρια δεν είναι σε καμιά περίπτωση απόλυτα, θα μπορούσαμε να πούμε πως η επιστημονική φαντασία είναι ένα από τα παρακλάδια του φανταστικού, το οποίο έχει μακράιωνη ιστορία. Σύμφωνα με τον Τοντόροφ, ο οποίος στην *Εισαγωγή στη φανταστική λογοτεχνία* επιχειρεί να δώσει έναν ορισμό του φανταστικού, αναφέρεται πως το φανταστικό διαρκεί όσο και ο χρόνος της αμφιβολίας του αναγνώστη, ο οποίος καλείται να αποφασίσει αν αυτό που διαβάζει ανήκει στους νόμους της πραγματικότητας ή αν πρέπει να δεχτεί την ύπαρξη του υπερφυσικού, το οποίο θα εξηγήσει τα όσα η πλοκή περιγράφει (Τοντόροφ, χ.χ., σ. 121). Με βάση αυτό, μπορούμε να εντοπίσουμε μία διαφοροποίηση στη λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας, καθώς αυτή καλείται να πείσει τον αναγνώστη, αποκλείοντας το υπερφυσικό στοιχείο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καρλ Σάγκαν, αστροφυσικός, συγγραφέας και λάτρης της επιστημονικής φαντασίας, «σε ένα μυθιστόρημα ιδεών, οι ιδέες πρέπει να λειτουργούν» (Σάγκαν, 2003, σ. 15). Αυτό, τόσο για τον Σάγκαν, όσο και για άλλους αναγνώστες σημαίνει πως στο συγκεκριμένο είδος απαιτείται ένα στέρεο επιστημονικό υπόβαθρο, στο οποίο θα βασίζονται οι ιστορίες.

²⁵ Περισσότερα για αυτές τις απόψεις στο: <https://www.alerta.gr/archives/28897> (ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

Πέρα από τα έργα της Shelley, του Βερν και του Wells, οι μικρές ιστορίες επιστημονικής φαντασίας, οι οποίες φιλοξενούνταν σε αμερικανικά κυρίως περιοδικά από τις αρχές της δεκαετίας του 1920, τα λεγόμενα pulp magazines,²⁶ αν και αρκετά απλοϊκές στην πλειονότητά τους, δημιούργησαν ένα ξεχωριστό είδος²⁷ το οποίο γνώρισε μεγάλη έκρηξη με τη μορφή βιβλίων και μυθιστορημάτων από τη δεκαετία του 1950 κι έπειτα, με την παραγωγή των συγγραφικών έργων των Isaac Asimov, Arthur Clarke, Robert Heinlein, Ray Bradbury κ.α.²⁸ Καθώς η επιστημονική φαντασία συμπορεύεται ουσιαστικά τόσο με τις τεχνολογικές ανακαλύψεις, όσο και με την αντίστοιχη κινηματογραφική παραγωγή, το είδος αναπτύχθηκε παράλληλα, καθώς επηρεάστηκε από τα φιλόδοξα σχέδια Αμερικανών και Ρώσων για την εξερεύνηση του διαστήματος (Aldiss & Wingrove, 1988, σ. 33).

Καθώς μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 κυριαρχούσαν στην εκδοτική παραγωγή του είδους άντρες συγγραφείς, η απεικόνιση των γυναικείων χαρακτήρων, αλλά και οι θεματικές τις οποίες οι συγγραφείς πραγματεύονταν ακολουθούσαν κάποιες στερεοτυπικές αντιλήψεις. Έχοντας ως δεδομένο το ότι η «σκληρή επιστημονική φαντασία»²⁹ γραφόταν για άντρες και απευθυνόταν σε αυτούς εξίσου, οι γυναικείοι χαρακτήρες απεικονίζονταν μόνο σε σχέση με την επικύρωση του άντρα πρωταγωνιστή, ενώ η γυναικεία εικόνα εμφανιζόταν είτε σεξουαλικά αντικειμενοποιημένη, είτε αγιοποιημένη. Χαρακτηριστικοί είναι εξάλλου και σε άλλα λογοτεχνικά είδη οι στερεοτυπικοί γυναικείοι χαρακτήρες της καλής νοικοκυράς και συζύγου, της επιστήμονος γεροντοκόρης, της πιστής ερωμένης του πρωταγωνιστή, της σεξουαλικής αμαζόνας κ.α. Η αντίληψη επιπλέον πως η επιστημονική φαντασία αποτελεί ένα αποκλειστικά αντρικό πεδίο, απεικονιζόταν και στην αντιμετώπιση των γυναικών συναδέλφων τους από τους ίδιους, τους συγγραφείς, αλλά και από τους εκδότες.³⁰

²⁶ <https://sf-encyclopedia.com/entry/pulp> (ημ.ανάκτ.19/1/2023)

²⁷ Την ίδια περίοδο εμφανίζεται και η αντίστοιχη ονομασία του είδους «science fiction» στα pulp περιοδικά (περισσότερα στο: Aldiss & Wingrove, 1988, σσ. 32-33).

²⁸ Για κάποιους κριτικούς που έβλεπαν το συγκεκριμένο λογοτεχνικό είδος ως «παραλογοτεχνία», κρίθηκε τελικά ισάξιο με τα υπόλοιπα είδη κατά τη δεκαετία του 1960, όπου και πήρε τη σύγχρονη του μορφή, και συγκεκριμένα με την πρώτη έκδοση του Dune, του Frank Herbert (Aldiss & Wingrove, 1988, σ. 22).

²⁹ Με τον όρο εννοείται η επιστημονική φαντασία που περιλαμβάνει διαγαλαξιακά ταξίδια, εξωγήινους πολιτισμούς, πλανήτες, παράλληλα σύμπαντα, διαστημική τεχνολογία κ.α.

³⁰ Σε σχέση με την αντιμετώπιση των γυναικών συγγραφέων επιστημονικής φαντασίας από τους εκδότες, αλλά και τη γραφή τους, η Joanna Russ διηγείται μεταξύ άλλων ένα κωμικό περιστατικό, στο οποίο ένας εκδότης αρνείται να εκδώσει έργα γυναικών επιστημονικής φαντασίας και όταν του υπενθυμίζουν ότι έχει εκδώσει έργα της Ursula Le Guin, μιλάει για εκείνη στο αρσενικό γένος (Russ, 1983, σσ. 20-24).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και μέσω της ώθησης του ριζοσπαστικού φεμινισμού, οι γυναικείες φωνές εμφανίζονται δυναμικά και στην επιστημονική φαντασία. Δημιουργείται ένα νέο υπο-είδος,³¹ αυτό που ονομάζουμε σήμερα «φεμινιστική επιστημονική φαντασία», το οποίο όχι μόνο πραγματεύεται θέματα που άπτονται της φεμινιστικής θεωρίας, αλλά, μέσω συζητήσεων στη συγγραφική κοινότητα,³² οι φεμινίστριες συγγραφείς μάχονται για την αλλαγή της οπτικής σε σχέση με το συγκεκριμένο είδος, την προκατάληψη έναντι της γυναικείας γραφής, τη γυναικεία απεικόνιση στη λογοτεχνία και τη σεξιστική αντιμετώπιση των γυναικών δημιουργών.³³ Οι συζητήσεις αυτές έχουν τόσο ιδιωτικό όσο και δημόσιο χαρακτήρα, με την αρθρογραφία των συγγραφέων, την έκδοση αφιερωμάτων σε περιοδικά για τη γυναικεία επιστημονική φαντασία, αλλά και τη διοργάνωση συνεδρίων στα οποία αναπτύσσονται θέματα που εξετάζουν τη λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας και τη σχέση της με τους ρόλους των φύλων, τη βία, τις ταυτότητες κ.α.³⁴ Ταυτόχρονα, με τη συμβολή του ακαδημαϊκού φεμινισμού ανακαλύπτονται, κατά τη δεκαετία του 1970 κυρίως, λησμονημένες ουτοπίες και δυστοπίες γραμμένες από γυναίκες στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αλλά και νωρίτερα. Τα έργα αυτά, τα οποία διαφέρουν από τις ουτοπίες και τις δυστοπίες των δεκαετιών του 1960 κι έπειτα και παρέμεναν στην εποχή τους παραγκωνισμένα, δίνουν την ευκαιρία επανεξέτασης της σχέσης του είδους με τη φεμινιστική θεωρία την εποχή αυτή.³⁵

³¹ Για την ακρίβεια, αυτό είχε ήδη δημιουργηθεί, με τις φεμινιστικές ουτοπίες και δυστοπίες του τέλους του προηγούμενου αιώνα. Σε αυτό το σημείο εννοείται η εισροή των γυναικών συγγραφέων και στη σκληρή επιστημονική φαντασία.

³² Εξαιρετικά αποκαλυπτική είναι η αλληλογραφία της Joanna Russ με την Alice Sheldon (η οποία διατηρούσε το συγγραφικό ψευδώνυμο «James Tiptree Jr.» για αρκετό καιρό και στην αλληλογραφία της με άλλες/ους συγγραφείς), όπου ανταλλάσσουν απόψεις για φεμινιστικά θέματα, για τη θεματολογία της επιστημονικής φαντασίας, τη γυναικεία γραφή κ.α. Περισσότερα στο: <https://lithub.com/letters-from-an-invented-writer/> (ημ.ανάκτ.19/1/2023).

³³ Περισσότερα σε σχέση με τη στερεοτυπική εικόνα των γυναικών ή την παντελή έλλειψή τους από τα έργα αντρών συγγραφέων, στο: https://sf-encyclopedia.com/entry/women_in_sf (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

³⁴ Ένα από αυτά είναι και το «WizCon», το οποίο ξεκίνησε το 1977 ως συνέδριο για τη γυναικεία επιστημονική φαντασία και συνεχίζεται ως σήμερα. Περισσότερα στο: <http://wiscon.net/about/> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

³⁵ Χαρακτηριστικά παραδείγματα ανακάλυψης φεμινιστικών ουτοπιών/δυστοπιών κατά τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα αποτελούν το *Herland* της Charlotte Perkins Gilman του 1915, αλλά και το *Swastika Night* (το οποίο έχει εκδοθεί στα ελληνικά με τίτλο *Η νύχτα της σβάστικας*, 2019, Ars Nocturna), του 1937, της Katharine Burdekin (γραμμένο με το ψευδώνυμο Murray Constantine). Ειδικά για το τελευταίο, το οποίο ουσιαστικά προβλέπει την άνοδο του ναζισμού, η Δόμνα Παστουρματζή στο άρθρο της *H Katharine Penelope Burdekin και το ουτοπικό όραμα* παρατηρεί πως παρουσιάζει πολλά κοινά στοιχεία με το 1984 του Όργουελ, το οποίο γράφτηκε δώδεκα χρόνια έπειτα. Η διαφορά τους ωστόσο είναι πως στο έργο της Burdekin, μέσω της αμφισβήτησης των ρόλων και της αρρενωπής συμπεριφοράς, δίνεται η πολιτική διάσταση του φεμινισμού που λείπει από το έργο του Όργουελ (Παστουρματζή, 2003, σ. 37).

Αν και η φεμινιστική επιστημονική φαντασία είχε κάνει την εμφάνισή της πολύ ωρίτερα όπως παρατηρήσαμε, η μεγάλη της άνθιση σημειώθηκε τη δεκαετία του 1970 με τη λογοτεχνική παραγωγή συγγραφέων όπως η Joanna Russ, Ursula Le Guin, Marge Piercy και άλλων, με έργα τα οποία άρχισαν να κερδίζουν το ενδιαφέρον του κοινού και να συγκεντρώνουν κορυφαία βραβεία του είδους, όπως το Hugo, Nebula, Lotus κ.α.³⁶

4.1 Οι θεματικοί άξονες της φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας

Με τα θέματα τα οποία πραγματεύονται οι γυναίκες συγγραφείς σημειώνεται μία στροφή στην επιστημονική φαντασία, καθώς ουσιαστικά διαμαρτύρονται για τη μη ρεαλιστική απεικόνιση των γυναικείων χαρακτήρων στα έργα του είδους. Μέσω των συγγραφέων αυτών εμφανίζονται για πρώτη φορά έργα επιστημονικής φαντασίας με δυναμικές γυναίκες σε ενδιαφέροντες πρωταγωνιστικούς χαρακτήρες, οι οποίοι αποκτούν το βάθος το οποίο οι φεμινίστριες θεωρούσαν πως έλειπε από την ως τότε λογοτεχνική παραγωγή του είδους. Οι στερεοτυπικοί χαρακτήρες δεν λείπουν, μόνο που τώρα δίνεται μια ανατρεπτική τροπή: ο τύπος της καλής νοικοκυράς έχει για σύζυγο μία επιτυχημένη πιλότο, αυτός της γεροντοκόρης επιστήμονος έχει μια πλούσια και γεμάτη σεξουαλική ζωή και ο τύπος της αμαζόνας αρνείται –με επιτυχία πλέον– να εξημερωθεί.³⁷

Οι δυνατότητες που παρέχει το είδος προσφέρονται για κοινωνικούς πειραματισμούς και ώθησαν τις συγγραφείς στην επιλογή ανάλογων θεμάτων. Το ζήτημα που κυριαρχεί στην πλειονότητα των ιστοριών είναι αυτό των φυλετικών ρόλων, αλλά και της αναπαραγωγής, καθώς, όπως αναφέρει η Jane Donawerth, το φύλο για τις συγγραφείς είναι «ένα πρόβλημα που μπορεί να λυθεί» μέσω της επιστημονικής φαντασίας (Donawerth, *Gender is a Problem That Can Be Solved: Science Fiction and Gender Theory*, 2008, σ. 111).

Θέματα φύλου, αναπαραγωγής και σεξουαλικότητας θίγονται ήδη από το 1969 και την Ursula Le Guin, στο *Αριστερό χέρι του σκοταδιού*³⁸ (*The left hand of darkness*), στο οποίο η συγγραφέας περιγράφει στον πλανήτη Γκέθεν έναν εξωγήινο πολιτισμό ενός ουδέτερου φύλου, το οποίο κατά τη δίμηνη περίπου διάρκεια του «κέμερ», μπορεί να γίνει είτε αρσενικό, είτε θηλυκό, έχοντας εξίσου τη δυνατότητα γέννησης παιδιών. Η ιστορία

³⁶ Περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με το είδος των βραβείων και το πού απονέμονται: <https://sf-encyclopedia.com/entry/awards> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

³⁷ Περισσότερα σε σχέση με την ανατροπή της γυναικείας στερεοτυπικής εικόνας, στο: https://sf-encyclopedia.com/entry/women_in_sf (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

³⁸ Το έργο βραβεύτηκε το 1970 με τα βραβεία Hugo και Nebula. Στα ελληνικά κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Parsec: LeGuin, U. (2011). *Το αριστερό χέρι του σκοταδιού*, Αθήνα: Parsec.

περιγράφει την πορεία δύο όντων, ενός γήινου άντρα και ενός εξωγήινου του συγκεκριμένου πλανήτη, οι οποίοι από την αρχική απέχθεια που τους δημιουργεί αυτή η διαφοροποίηση, καταλήγουν στην κατανόηση και στην αλληλοεκτίμηση. Ο πειραματισμός αυτός αμφισβήτησε το υπάρχον σεξουαλικό στάτους και ώθησε την επιστημονική φαντασία σε προβληματισμούς σε σχέση με τη σεξουαλικότητα, αλλά και την ομοφυλοφιλία. Οι επικρίσεις δεν έλειψαν ωστόσο, καθώς φεμινίστριες όπως η Joanna Russ, θεώρησαν πως το έργο πραγματευόταν πλαγίως όσα ήθελε να πει και χρησιμοποιούσε αντρικούς χαρακτήρες σε ερμαφρόδιτους ρόλους (Cortiel, 1999, σσ. 56-58). Επηρεασμένη μάλιστα από το παραπάνω έργο, η Russ έγραψε το διήγημα *When it changed*, το 1972. Σε αυτό περιγράφεται ένας πλανήτης, ο οποίος κατοικείται μόνο από γυναίκες εξαιτίας ενός ιού που εξαφάνισε πριν από πολύ καιρό όλο τον αντρικό πληθυσμό.³⁹ Η αναπαραγωγή γίνεται με τη χρήση τεχνολογίας, μέχρι που φτάνουν αστροναύτες από τη γη, οι οποίοι εκδηλώνουν την επιθυμία να ζευγαρώσουν με τον θηλυκό πληθυσμό. Τόσο σε αυτό, όσο και στο *The female man*,⁴⁰ του 1975, η συγγραφέας δίνει τη δική της απάντηση σε όσα έχουν γραφτεί από άντρες συγγραφείς στις ιστορίες πλανητών που κατοικούνται αποκλειστικά από γυναίκες και υποστηρίζει πως σε μία τέτοια κοινωνία όπου οι γυναίκες δεν θα είχαν καμία ανάμνηση από το ετεροφυλικό σεξ, δεν θα ήταν καθόλου πρόθυμες να το δοκιμάσουν –όπως φαντασιώνονται οι άντρες συγγραφείς– αλλά ακριβώς το αντίθετο, θα ήταν μάλλον εχθρικές απέναντι σε έναν αντρικό πληθυσμό (Russ, *When it changed*, 1972, σσ. 260-262).

Στο *Woman on the edge of time* του 1976, η Marge Piercy περιγράφει ένα εναλλακτικό μέλλον στο 2137, στο οποίο με τη χρήση τεχνολογίας γεννιούνται παιδιά εκτός μήτρας και η ανατροφή τους μοιράζεται σε άντρες και γυναίκες εξίσου, με βάση τις ικανότητες και όχι το φύλο τους. Η επιρροή του έργου της Φάιερστον για τη συμβολή της τεχνολογίας στις μελλοντικές αναπαραγωγικές μεθόδους, αλλά και ο ριζοσπαστικός φεμινισμός της εποχής διαφαίνονται στο έργο, καθώς περιγράφεται μία αταξική και ουδέτερη ως προς το φύλο κοινωνία με κεκτημένα τα δικαιώματα της ατομικής ελευθερίας, τα οποία αποκτήθηκαν μέσω των συλλογικών αγώνων που είχαν προηγηθεί.

Αντίστοιχα στο *The gate to women's country*, του 1988, η Sheri Tepper πραγματεύεται το θέμα της τεχνητής γονιμοποίησης, αλλά και της επιλεκτικής

³⁹ Υπόθεση που θυμίζει το ουτοπικό μυθιστόρημα *Herland* της Charlotte Perkins Gilman, του 1915.

⁴⁰ Αν και γράφτηκε αρχικά το 1970, εκδόθηκε το 1975. Προτάθηκε για το βραβείο Nebula της ίδιας χρονιάς, αλλά τελικά κέρδισε το βραβείο James Tiptree Jr., το 1996.

αναπαραγωγής και στέρωσης στη χώρα των γυναικών, ως μέσο διατήρησης του τρόπου ζωής τους ιδέες που θυμίζουν τους φόβους που είχε εκφράσει η Dworkin σε σχέση με τα οφέλη της αναπαραγωγής εκτός μήτρας στις αρχές της ίδιας δεκαετίας. Στο ίδιο έργο η Terper πραγματεύεται επιπλέον την ιδέα του βιολογικού ντετερμινισμού των φύλων, καθώς παρουσιάζεται μία κοινωνία κατά την οποία οι άντρες περιορίζονται ώστε να προστατευτούν οι υπόλοιποι από την επιθετικότητα της φύσης τους και αναπαράγονται μόνο μη βίαια άτομα. Το έργο ωστόσο επικρίθηκε εξαιτίας των ομοφοβικών απόψεων που εξέφραζε, καθώς η ομοφυλοφιλία παρουσιάζεται ως γενετική διαταραχή, την οποία οι επιστήμονες έχουν καταφέρει να απομονώσουν και να αφαιρέσουν από τον πληθυσμό της χώρας πριν τη γέννηση.⁴¹

Η βία επιπλέον, και ιδιαίτερα η σεξουαλική, υπάρχει πολύ συχνά στις θεματικές των συγγραφέων φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας, ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1980, καθώς το ίδιο θέμα αναλύεται εξίσου και στη φεμινιστική θεωρία. Εμφανίζεται σε έργα που πραγματεύονται την εκμετάλλευση και τη σεξουαλική υποδούλωση των γυναικών από άντρες, όπως στην *Ιστορία της θεραπαινίδας*⁴² (*The Handmaid's Tale*) της Margaret Atwood, του 1985, αλλά και στο *Native Tongue* της Suzette Haden Elgin, του 1984. Σε ορισμένα έργα ωστόσο, όπως στο *Bloodchild* (1984) και στο *Dawn* (1987) της Octavia Butler, παρουσιάζεται με τη μορφή της κοινής καταπίεσης και των δύο φύλων από ένα τρίτο –εξωγήινο φύλο. Στο *Dawn* ειδικά, οι εξωγήινοι, οι οποίοι έχουν σώσει ορισμένους ανθρώπους από την πυρηνική καταστροφή της γης, απαιτούν από αυτούς ένα συνδυαστικό DNA το οποίο θα προκύψει από τη σεξουαλική συνεύρεση αντρών – γυναικών και του τρίτου φύλου των εξωγήινων. Με τον τρόπο αυτό παρουσιάζεται ο βίαιος σεξουαλικός εξαναγκασμός αντρών και γυναικών ως μέρος μίας συνηθισμένης σεξουαλικής πρακτικής.

Τα ζητήματα της γλώσσας που αναλύθηκαν από τις γαλλίδες θεωρητικούς των δεκαετιών 1960-1970, εμφανίζονται και στη φεμινιστική επιστημονική φαντασία. Τόσο στο *Native Tongue* της Elgin, όσο και στο *Handmaid's Tale* της Atwood, οι γυναίκες έχουν στερηθεί κάθε αστικό και πολιτικό δικαίωμα. Η αντίστασή τους οργανώνεται μέσω της δημιουργίας μίας νέας γλώσσας που χρησιμοποιούν μεταξύ τους. Ιδιαίτερα στα έργα της γλωσσολόγου Elgin, η οποία βασίζεται στη θεωρία της γλωσσικής σχετικότητας των

⁴¹ Η Jane Donawerth αναφέρει χαρακτηριστικά πως αυτό θα αποτελούσε μια ανατριχιαστική λύση της ομοφυλοφιλίας (Donawerth, *Frankenstein's daughters: women writing science fiction*, 1998, σ. 16).

⁴² Στα ελληνικά κυκλοφορεί από εκδόσεις Ψυχογιός (2018).

Whorf-Sapir,⁴³ δημιουργείται μία τεχνητή γλώσσα, τα Laadan, μέσω της οποίας οι γυναίκες μπορούν να εκφράσουν αυτό που πραγματικά θέλουν να πουν, χωρίς να περιορίζονται από την αντρικά κατασκευασμένη γλώσσα.⁴⁴

Οι τεχνολογικές εξελίξεις της νέας χιλιετίας και οι προβληματισμοί που ανεγείρουν επηρεάζουν και τη φεμινιστική επιστημονική φαντασία. Οι ουτοπίες και οι δυστοπίες πειραματίζονται με ζητήματα επιστημονικής δεοντολογίας και ηθικής. Στο *Oryx and Crake*⁴⁵ της Margaret Atwood, του 2003, η ανθρωπότητα σχεδόν αφανίζεται όταν ο Κρέικ απελευθερώνει σκοπίμως έναν ιό. Όσοι έχουν απομείνει είναι ο αφηγητής και η ομάδα των γενετικά βελτιωμένων υπερ-ανθρώπων, τους οποίους απελευθερώνει. Σε ένα μετά-αποκαλυπτικό περιβάλλον και μέσα από τις αναμνήσεις του αφηγητή, η συγγραφέας πραγματεύεται ζητήματα επιστημονικής ηθικής και δεοντολογίας, καθώς η πλοκή περιστρέφεται γύρω από τις ηθικές παραμέτρους των εξελίξεων της γενετικής, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι συμπεριφέρονται σε καταστάσεις επιβίωσης.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον ζήτημα στις θεματικές των συγγραφέων σχετίζεται με την αναθεώρηση κάποιων φεμινιστικών ζητημάτων από συγγραφείς οι οποίες έγραψαν από τη δεκαετία του 1970 ως και τη σημερινή εποχή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Ursula Le Guin και η Margaret Atwood, που υπήρξαν ιδιαίτερα παραγωγικές για αρκετές δεκαετίες. Η αναθεώρηση αυτή και για τις δύο προαναφερόμενες σχετίζεται με την πορεία του φεμινισμού και υποδηλώνει πως ο φεμινισμός και η γραφή αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία. Πρώτη η Le Guin και μάλιστα κατά τη δεκαετία του 1970, στράφηκε σε μία γραφή περισσότερο γυναικοκεντρική, με περισσότερες ηρωίδες στις ιστορίες της. Αλλά και η Atwood αντίστοιχα, αισθάνθηκε την ανάγκη να γράψει τη συνέχεια του *The Handmaid's Tale*, του 1985, με το *Testaments*, του 2019,⁴⁶ τόσο ως αποκατάσταση των γυναικείων χαρακτήρων, μέσω του χαρακτήρα της θείας Λυδίας για την οποία αποκαλύπτει πως σε αυτή οφείλεται η γυναικεία αντίσταση, όσο και ως μία

⁴³ Η βασική θέση της γλωσσικής σχετικότητας είναι πως η γλώσσα επηρεάζει τη σκέψη. Βλ. αναλυτικότερα: <https://www.simplypsychology.org/sapir-whorf-hypothesis.html> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

⁴⁴ Περισσότερα για τη γλώσσα που δημιούργησε η Elgin στο: <https://laadanlanguage.com/> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

⁴⁵ Στα ελληνικά έχει εκδοθεί ως *Όρυξ και Κρέικ*, Ψυχογιός, 2014.

⁴⁶ Στα ελληνικά έχει εκδοθεί ως *Διαθήκες*, Ψυχογιός, 2020.

κατάθεση προβληματισμών για την οπισθοδρόμηση της Αμερικής με την εκλογή του Ντόναλντ Ντράμπ, το 2017.⁴⁷

⁴⁷ Περισσότερα στο άρθρο:
<https://variety.com/2019/tv/news/margaret-atwood-the-testaments-the-handmaids-tale-sequel-1203329718/>
(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

5. Μελέτες περιπτώσεων

Στη συνέχεια εξετάζονται δύο διαφορετικές περιπτώσεις επιστημονικής φαντασίας, οι οποίες έχουν αρκετή χρονική απόκλιση. Τα δύο αυτά έργα επιλέχθηκαν ως καταξιωμένα πλέον, αλλά και ως χαρακτηριστικά της λογοτεχνικής παραγωγής της εποχής τους, με σκοπό να αναζητηθούν συνάψεις με τις φεμινιστικές απόψεις της κάθε περιόδου.

5.1 Ο σοσιαλιστικός φεμινισμός στην επιστημονική φαντασία: η περίπτωση της Charlotte Perkins Gilman (1860-1935)

Η Charlotte Perkins Gilman, που γεννήθηκε στο Κονέκτικατ των ΗΠΑ το 1860, θεωρείται για αρκετούς η κορυφαία διανοούμενη του γυναικείου κινήματος των αρχών του 20ου αιώνα. Έτυχε μεγάλης αναγνώρισης στην εποχή της, καθώς η υποστήριξή της στο φεμινιστικό κίνημα και οι απόψεις της εκφράστηκαν μέσω των ομιλιών της, των δημοσιεύσεων, των βιβλίων της και του περιοδικού που εξέδιδε η ίδια με τίτλο *The Forerunner*. Το έργο της μάλιστα με τίτλο *Women and Economics*⁴⁸ του 1898, σημείωσε μεγάλη επιτυχία και της χάρισε διεθνή αναγνώριση.⁴⁹ Εκεί αναφέρει μεταξύ άλλων θέλοντας να υποστηρίξει το δικαίωμα των γυναικών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση: «There is no female mind. The brain is not an organ of sex. Might as well speak of a female liver».⁵⁰ Σε αυτό, αλλά και στα υπόλοιπά της έργα, εξετάζει τις διαφορές των δύο φύλων με όρους κοινωνικής κατασκευής και όχι βιολογικού ντετερμινισμού.⁵¹ Προσεγγίζοντας ωστόσο την ιστορία ανθρωπολογικά και την κοινωνία με τρόπο γυναικοκεντρικό, καταλήγει στην άποψη της ανωτερότητας του γυναικείου φύλου, έναντι του αντρικού.

Οι σοσιαλιστικές ιδέες του κολεκτιβισμού και της συνεργασίας θεωρούνταν για τη Gilman ιδιότητες καθαρά γυναικείες, ενώ ο ατομικισμός, η ανταγωνιστικότητα και ο εγωισμός, συνδέονται με τα αρχέγονα ανδρικά ένστικτα. Η ίδια δεν ήταν κατά του θεσμού

⁴⁸ <https://digital.library.upenn.edu/women/gilman/economics/economics.html>

⁴⁹ <https://www.britannica.com/biography/Charlotte-Perkins-Gilman>

⁵⁰ «Δεν υπάρχει θηλυκό μυαλό. Ο εγκέφαλος δεν είναι γενετικό όργανο. Είναι σαν να μιλάμε για θηλυκό σκώτι» (η μετάφραση δική μας).

Στο: <https://digital.library.upenn.edu/women/gilman/economics/economics.html>

⁵¹ Θέματα με τα οποία ασχολήθηκε τόσο η Σιμόν ντε Μπωβουάρ αργότερα στο *Δεύτερο φύλο* (Μπωβουάρ, 1979, σσ. 281-283) όσο και ο σύγχρονος φεμινισμός, επεκτείνοντάς τα σε επίπεδο βιολογικής, κοινωνικής και σεξουαλικής ταυτότητας. Περισσότερα για το θέμα της επιτελεσματικότητας (performativity) του φύλου, αλλά και των σχέσεων βιολογικού - κοινωνικού φύλου και σεξουαλικότητας βλ. στο: Butler, 2009, σσ. 31-38.

του γάμου, ωστόσο, επειδή αποτελούσε πολλές φορές το μοναδικό μέσο συντήρησης για τις γυναίκες, υποστήριξε πως δεν διαφέρει σε τίποτα με την πορνεία και συνεπώς θα πρέπει να αποκτηθεί η απαραίτητη οικονομική ανεξαρτησία, ώστε η οικογενειακή δομή να αποκτήσει μία ανώτερη μορφή σχέσης που δεν θα βασίζεται στην οικονομική εξάρτηση (Bryson, 2005, σσ. 160-162). Υποστήριξε την επαγγελματοποίηση των οικογενειακών καθηκόντων που εξαντλούσαν τις γυναίκες και είχαν ως αποτέλεσμα την ανατροφή δυστυχισμένων παιδιών, εξαιτίας της σκληρής δουλειάς που απαιτούσε η μητρότητα (Bryson, 2005, σ. 163).

Πολλές από αυτές τις απόψεις προέρχονται από τα προσωπικά αρνητικά βιώματα της συζυγικής της ζωής, αλλά και της μητρότητας. Έχοντας βιώσει βαριά κατάθλιψη μετά τη γέννηση της κόρης της, σε μία εποχή όπου κάτι τέτοιο αντιμετωπιζόταν ως «γυναικεία υστερία», περιγράφει στο διήγημά της *The yellow wallpaper*⁵² (1892), την αγωνία μίας γυναίκας που γλιστράει σταδιακά στην τρέλα, ακολουθώντας τις οδηγίες θεραπείας του συζύγου της, ο οποίος είναι και γιατρός της.

Παρά τη δράση και την υποστήριξή της στο γυναικείο κίνημα, η ίδια δεν αυτοχαρακτηριζόταν ως φεμινίστρια, παρά ως ανθρωπίστρια, αφού θεωρούσε πως η εξάλειψη των διαφορών μεταξύ γυναικών και ανδρών θα επέφερε κοινωνικό όφελος, με έναν τρόπο που δεν θα περιελάμβανε σύγκρουση ή επανάσταση (Bryson, 2005, σσ. 163-164).

5.1.2 *Herland*, Charlotte Perkins Gilman, 1915 (Σύνοψη)

Αποτελεί μέρος της ουτοπικής τριλογίας με πρώτο βιβλίο το *Moving the mountain* (1911), δεύτερο το *Herland* (1915) και τρίτο το *With her in Ourland* (1916) και δημοσιεύθηκε σε συνέχειες στο περιοδικό *The forerunner* της ίδιας. Ως βιβλίο πρωτοεκδόθηκε το 1979 (Gilman-Perkins, *Herland*, 1979).

Στο πρώτο μέρος της τριλογίας αυτής αντικατοπτρίζεται το ρεύμα της ουτοπικής και δυστοπικής λογοτεχνίας που αναπτύχθηκε στα τέλη του 19ου και αρχών του 20ου αιώνα. Η Gilman επηρεασμένη από την *Πολιτεία* του Πλάτωνα, την *Ουτοπία* (*Utopia*) του Thomas More, το *Κοιτώντας το παρελθόν* (*Looking Backward*) του Edward Bellamy, αλλά

⁵² Στα ελληνικά έχει εκδοθεί με τον τίτλο *Η κίτρινη ταπετσαρία*, εκδόσεις Έρμα, 2021.

και τον *Κομήτη* (*In the days of the Comet*) του H. G. Wells, τοποθετεί τον ήρωά της περίπου τρεις δεκαετίες στο μέλλον, γύρω στο 1940.⁵³

Το *Herland* περιγράφει την ιστορία τριών ανδρών, του Βαν, του Τζεφ και του Τέρυ, από την οπτική γωνία του πρώτου εκ των τριών, οι οποίοι αποφασίζουν να εξερευνήσουν μια περιοχή, για την οποία φημολογείται πως κατοικείται αποκλειστικά από γυναίκες. Διερωτώμενοι πώς μπορεί να υπάρξει μια κοινωνική και οικονομική οργάνωση χωρίς την παρουσία αντρών, αποφασίζουν να το ανακαλύψουν. Χάρη στην οικονομική επιφάνεια του ενός από τους τρεις, φτάνουν με δίπλανο το οποίο κρύβουν σε απομονωμένη περιοχή και προσπαθούν να πλησιάσουν το μέρος, το οποίο ο Βαν αργότερα θα ονομάσει «Herland». Θα συναντηθούν με τρεις νεαρές γυναίκες που μιλούν μία άγνωστη γλώσσα και δεν θυμίζουν σε τίποτα την εικόνα των γυναικών που έχουν συνηθίσει. Είναι ρωμαλέες, ευκίνητες, χωρίς κανένα στολίδι και η συμπεριφορά τους δεν δείχνει τη συνηθισμένη γι' αυτούς συστολή απέναντι στους άντρες. Ενώ αρχικά προσπαθούν να τις παγιδεύσουν, οδηγούνται στην πόλη και προσπαθώντας να διαφύγουν χρησιμοποιώντας ένα πιστόλι που έχουν πάρει μαζί, αναισθητοποιούνται από ομάδα γυναικών της πόλης. Όταν τελικά συνέρχονται, συνειδητοποιούν πως βρίσκονται σε ένα καθαρό και άνετο δωμάτιο ενός φρουρίου, μιας πόλης με πανέμορφα κτίρια και κήπους. Ενώ συνεχίζουν να μην πιστεύουν στην παντελή απουσία ανδρών σε ένα τόσο εκλεπτυσμένο και απολύτως οργανωμένο περιβάλλον, αποφασίζουν να συνεργαστούν με τις γυναίκες που τους επιτηρούν, καθώς αυτές τους ενθαρρύνουν να μάθουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους. Κάτω από τη διακριτική, αλλά αυστηρή, επιτήρηση των τριών γυναικών-δασκάλων, οι άνδρες ανακαλύπτουν πολλά από την ιστορία και τη δομή της χώρας αυτής, ενώ παράλληλα δέχονται πολλές ερωτήσεις για τον δικό τους πολιτισμό.

Αποκαλύπτεται κατ' αυτό τον τρόπο πως το μέρος αποκόπηκε από την υπόλοιπη ενδοχώρα πριν από δύο χιλιάδες χρόνια, εξαιτίας μιας ηφαιστειακής έκρηξης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο του περισσότερου ανδρικού πληθυσμού της πόλης, ο οποίος εξαλείφθηκε τελείως στην εξέγερση των σκλάβων που ακολούθησε. Η επιβίωση των γυναικών οφείλεται στην αντίστασή τους και στη θανάτωση των σκλάβων έπειτα. Ακολούθησε μια δύσκολη περίοδος επιβίωσης χωρίς τον αντρικό πληθυσμό και με την

⁵³ Τεχνική ήδη γνωστή τόσο από τον Bellamy, όσο και από παλαιότερους συγγραφείς, όπως η Mary Griffith (1772-1846), η οποία έγραψε το πρώτο γνωστό ουτοπικό έργο αμερικανίδας, με τίτλο *Three Hundred Years Hence*, του 1836 (Lane, 1979, σσ. 4-5 & 17).

απουσία επαφής με τον υπόλοιπο κόσμο, όμως αυτή τελείωσε όταν μία από τις γυναίκες έφερε στον κόσμο το πρώτο κορίτσι με παρθενογένεση. Ξεκίνησε τότε ένα έθνος το οποίο γεννούσε μόνο θηλυκά παιδιά με τον ίδιο τρόπο από τότε και δημιουργήθηκε ένας πολιτισμός που βασιζόταν στις αρετές της ειρήνης, της κοινοκτημοσύνης και της συνεργασίας.

Οι άνδρες καθώς διδάσκονται τη γλώσσα και την ιστορία του τόπου, αναπτύσσουν στενές φιλικές σχέσεις με τις τρεις δασκάλες τους, οι οποίες εξελίσσονται σε έρωτα. Καθώς όμως η φυλή έχει αποβάλλει τα σεξουαλικά της ένστικτα εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια, παρουσιάζονται μεγάλες δυσκολίες. Ωστόσο, τόσο οι τρεις γυναίκες, όσο και η φυλή στο σύνολό της, συμφωνούν στους γάμους των τριών ζευγαριών, βλέποντάς τους ως ευκαιρία μίας νέας εποχής στην ιστορία τους, με στόχο τη μετατροπή της κοινωνίας τους σε μία αγαπημένη αδελφότητα όχι μόνο μητέρων, αλλά και πατεράδων.

Το εγχείρημα όμως δεν έχει αίσια έκβαση για όλους, όταν οι άνδρες συνειδητοποιούν πως οι γάμοι τους δεν έχουν καμία ομοιότητα με αυτό που γνωρίζουν ως τώρα, καθώς στη χώρα αυτή δεν υπάρχει η έννοια της κτήσης, της ιδιωτικής ζωής και πολύ περισσότερο της συζυγικής εξουσίας. Ο καθένας από τους τρεις αντιδρά διαφορετικά ως προς αυτό, με βάση την προσωπικότητά του: ο Βαν προσπαθεί να πείσει τη σύζυγό του για τα οφέλη της συζυγικής ζωής, αλλά και της αγάπης που εκφράζεται μέσω της σεξουαλικής επαφής χωρίς απαραίτητα τεκνοποιητικό σκοπό. Η γυναίκα του παρότι αδυνατεί να κατανοήσει τη χρησιμότητα κάτι τέτοιου, συμφωνεί να το σκεφτεί, ώστε να βρεθεί ένας κοινός τρόπος αρμονικής συμβίωσης. Ο Τζεφ, πλήρως συμφιλωμένος με τις ιδέες και τον τρόπο ζωής της Herland, δηλώνει απολύτως ευτυχισμένος με αυτό το είδους γάμου, ενώ από την άλλη ο Τέρρυ αδυνατεί να συμβιβαστεί. Σε μία βίαιη απόπειρα να ασκήσει «τα συζυγικά του δικαιώματα» στη δική του σύζυγο, συλλαμβάνεται και τελικά αποφασίζεται να εκτοπιστεί από τη χώρα.

Τελικά, από τους τρεις αυτός που μένει είναι ο πλήρως συνειδητοποιημένος Τζεφ, ενώ ο Τέρρυ φεύγει οργισμένος με τη συνοδεία του Βαν, ο οποίος υπόσχεται πως θα επιστρέψει για να πάρει μαζί του τη δική του σύζυγο. Η αφήγηση τελειώνει με τους προβληματισμούς του Βαν για το πώς θα προετοιμάσει τη σύζυγό του για όσα πρόκειται να ανακαλύψει στο μέλλον όταν θα έρθει να ζήσει στον δικό μας κόσμο.

5.1.3 Κριτική προσέγγιση

Στο *Herland* περιγράφεται μία ιδανική κοινωνία φτιαγμένη από γυναίκες, που βασίζεται στις σοσιαλιστικές ιδέες της κολεκτιβοποίησης των εργασιών και της κοινοκτημοσύνης. Ακόμη και τα παιδιά ανατρέφονται από γυναίκες που κάνουν αυτό το έργο αποκλειστικά και όχι από τη μητέρα τους, αφού η πεποίθηση της χώρας είναι πως ανήκουν σε όλες και προστατεύονται εξίσου. Η Gilman αντανakλά τις ιδέες του σοσιαλισμού, αλλά και της προσπάθειας ηθικής αναμόρφωσης της εποχής της, κατά τις οποίες οι φεμινίστριες πίστευαν στην ηθική ανωτερότητα του γυναικείου φύλου, προσδίδοντας τις αρετές της ειρηνικής συνύπαρξης, της συνεργασίας και της σοφίας στη γυναικεία φύση. Ο πόλεμος αντίθετα, η ανταγωνιστική συμπεριφορά και η επιθετικότητα προέρχονταν, όπως πίστευαν, από τα αρχέγονα ένστικτα της ανδρικής φύσης.

Η ουτοπική αυτή χώρα συνίσταται τόσο στην ομορφιά και καθαριότητα του τόπου, όσο και στη οργάνωση, η οποία προέρχεται από τη σοφία που έχει αποκτηθεί λόγω της γνώσης, της μόρφωσης και του αισθήματος δικαίου που η συγγραφέας θεωρεί πως προέρχονται από την έμφυτη πραότητα της γυναικείας φύσης. Η εκ γενετής γυναικεία ανωτερότητα, κατά την άποψη της Gilman, λόγω της μητρότητας και της ενστικτώδους τάσης προς φροντίδα, είναι εκείνη που θέτει την κοινωνία της *Herland* σε τάξη, ενώ η γνώση και η συνεχής εκπαίδευση των μελών της αποτρέπει ειρηνικά κάθε παρέκκλιση. Αν και η ανδρική φύση θεωρείται ελαττωματική, το ανδρικό φύλο δεν βρίσκεται εκτός κάδρου της ουτοπικής κοινωνίας που οραματίζεται η συγγραφέας. Αντιθέτως, ενθαρρύνεται να συμμετάσχει κατά τους ίδιους όρους και να συνεργαστεί με τις συντρόφους του, ώστε να δημιουργηθεί μία κοινωνία η οποία στοχεύει στην ανατροφή υγείων, ήρεμων και ευτυχισμένων παιδιών.

Τα σεξουαλικά ένστικτα που παρουσιάζονται ως ανδρικό χαρακτηριστικό, θεωρούνται ως το αναγκαίο κακό της τεκνοποίησης, καθώς υπάρχει μια εξιδανικευμένη εικόνα για τις γυναίκες και τη σχέση με τα ένστικτά τους, ενώ τα θέματα της ατομικής επιλογής, αλλά και της γυναικείας σεξουαλικής απελευθέρωσης εκλείπουν από το έργο της συγγραφέως και θα τεθούν αρκετά αργότερα (στη λογοτεχνία τουλάχιστον) από τις μετέπειτα φεμινίστριες. Για τη Gilman και τις περισσότερες φεμινίστριες της εποχής ο αμοιβαίος σεβασμός, η αγάπη μεταξύ των δύο φύλων και η συντροφικότητα είναι τα στοιχεία με τα οποία θα δημιουργηθεί ένας νέος τύπος οικογένειας βασισμένος στην

ισότητα. Μέσω της νέας αυτής μορφής θα επέλθει και η ταξική αναμόρφωση σε μία κοινωνία που θα βασίζεται στις ίδιες αρχές.

5.2 Ο φεμινισμός του δευτέρου κύματος στην επιστημονική φαντασία: η περίπτωση της Alice Sheldon/James Tiptree Jr. (1915-1987)

Η Alice Hastings Bradley Sheldon γεννήθηκε στο Σικάγο το 1915, από εύπορους γονείς που έτρεφαν μεγάλη αγάπη στα περιπετειώδη ταξίδια και από μικρή ηλικία τους συνόδευε σε αυτά. Παντρεύτηκε τον πρώτο της σύζυγο στα δεκαεννιά της, πιθανότατα για να αποδευτεθεί από την κοινωνική πίεση που της ασκούσε η επιφανής θέση των γονιών της και εγκατέλειψε το πανεπιστήμιο, στο οποίο δεν επιτρέπονταν παντρεμένες φοιτήτριες. Ασχολήθηκε με τη ζωγραφική, εκθέτοντας έργα της σε γνωστές γκαλερί, αλλά την εγκατέλειψε, όταν αισθάνθηκε πως δεν της ταιριάζει. Μετά το διαζύγιο της και κατά τη διάρκεια του β' παγκοσμίου πολέμου υπηρέτησε στην αμερικανική αεροπορία, στην υπηρεσία πληροφοριών, από όπου αργότερα έλαβε τον βαθμό της ταγματάρχη. Το 1945 γνώρισε τον δεύτερό της σύζυγο, επίσης αξιωματικό του αμερικανικού στρατού. Μετά τον πόλεμο, κλήθηκαν και οι δυο τους από την CIA όπου και υπηρέτησαν για μερικά χρόνια. Το 1955 αποφάσισε να παραιτηθεί και να συνεχίσει τις σπουδές της. Κατά τη διάρκεια της διδακτορικής της διατριβής στο πεδίο της Πειραματικής Ψυχολογίας, έγραψε το πρώτο της διήγημα με το ψευδώνυμο James Tiptree Jr., το οποίο χρησιμοποίησε τόσο στις δημοσιεύσεις της, όσο και στην αλληλογραφία της με άλλους συγγραφείς. Κατά τη συγγραφική της καριέρα, η οποία διήρκεσε από το 1967 ως το τέλος της ζωής της, έλαβε ένα πλήθος βραβείων. Εξαιτίας των σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετώπιζαν εκείνη και ο σύζυγός της, το 1987 αυτοκτόνησε αφού πρώτα τον πυροβόλησε, ως εκπλήρωση της συμφωνίας που είχε προηγηθεί μεταξύ τους.⁵⁴ Το 1991 στο συνέδριο του WizCon θεσπίστηκε προς τιμήν της το βραβείο «James Tiptree Jr.» το οποίο απονεμόταν σε συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας, οι οποίοι συνέβαλαν με το έργο τους στην κατανόηση των φύλων.⁵⁵

⁵⁴ Τα βιογραφικά στοιχεία έχουν ανακτηθεί από:

https://sf-encyclopedia.com/entry/tiptree_james_jr (ημ.ανάκτ. 19/1/2023).

⁵⁵ Το βραβείο άλλαξε ονομασία το 2019 σε βραβείο «Otherwise», καθώς μετά από διαμαρτυρίες θεωρήθηκε πως η πράξη της δολοφονίας του συζύγου της που ήταν ανάπηρος, καθιστούσε την ονομασία προς τιμήν της ακατάλληλη. Βλ. περισσότερα στο: <https://otherwiseaward.org/about-the-award/our-history> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

Η αποκάλυψη της αληθινής ταυτότητας του James Tiptree Jr. το 1977, αποτέλεσε ενδεχομένως τη μεγαλύτερη λογοτεχνική φάρσα όλων των εποχών. Σίγουρα δεν ήταν η πρώτη φορά που γυναίκες έγραφαν με ψευδώνυμο, όπως έκανε η Alice Sheldon, η οποία το εμπνεύστηκε από ένα βάζο μαρμελάδας. Άλλωστε, όπως σήμερα γνωρίζουμε, υπήρξε σε πολλές περιπτώσεις και η ανάλογη πίεση από τη μεριά των εκδοτών προς αυτή την πρακτική. Ήταν όμως η πρώτη φορά που αποκαλυπτόταν πως ο αγαπημένος συγγραφέας των κριτικών, με την «αναπόδραστη αρρενωπή γραφή» κατά τον Silverberg ή ο «φαλλοκράτης» κατά τον Delany (Ανδρέου, 1992, σ. 5 & 12), είχε κατορθώσει να μπερδέψει τους πάντες. Η συγγραφική κοινότητα επιστημονικής φαντασίας δεν θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί πως ο συγγραφέας με το δυναμικό ύφος γραφής και με διάσπαρτους τεχνολογικούς όρους σε κάθε κείμενο δεν ήταν τελικά ένας ηλικιωμένος απόστρατος στρατηγός του αμερικανικού στρατού (Ανδρέου, 1992, σ. 9). Και καθώς φαίνεται, μόνο εκ των υστέρων κατανόησαν πώς τελικά ο συγγραφέας αυτός είχε τέτοια ευαισθησία, ώστε να πραγματεύεται με επιτυχία γυναικεία θέματα στην επιστημονική φαντασία. Θα παρουσίαζε πάντως εξαιρετικό ενδιαφέρον να γνωρίζαμε πώς θα χαρακτήριζαν τη γραφή της αν ήξεραν εξ' αρχής πως πρόκειται για γυναίκα συγγραφέα. Θα τη χαρακτήριζαν άραγε «νέο Hemingway» με δυναμική αρρενωπή γραφή, όπως έκανε ο Silverberg στην εισαγωγή του *The women men don't see*, του 1973 (όπως αναφ. στο: Pearson, 2006, σ. 169) ή μήπως οργισμένη και μίσανδρη φεμινίστρια, όπως τη Joanna Russ;⁵⁶

Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν τη Sheldon να υιοθετήσει αυτό το αρσενικό προσωπείο, δεν είναι απολύτως ξεκάθαρο. Η ίδια, στο αποκαλυπτικό της γράμμα προς τη Joanna Russ, αναφέρει πως δεσμευόταν από την ακαδημαϊκή της ιδιότητα.⁵⁷ Η Ursula Le Guin, με την οποία επίσης διατηρούσε αλληλογραφία ως Tiptree, αμφιβάλλει για το αν ήταν η επαγγελματική της δραστηριότητα ή το παρελθόν της στη CIA που της επέβαλε το ψευδώνυμο. Κατά την άποψη της Le Guin, οι γυναίκες οι οποίες έγραφαν με ψευδώνυμο, είχαν πρωτίστως μία πιο προσωπική ανάγκη: να απελευθερωθούν από την αρσενική αντίληψη της λογοτεχνίας και του βιώματος (Le Guin, 2019, σσ. 99-100). Το ζήτημα αυτό απασχολούσε και την ίδια τη Le Guin, καθώς το 1974, μετά την έκδοση του *The*

⁵⁶ Περισσότερα για τη Joanna Russ, τον δυναμισμό των απόψεων και της γραφής της, αλλά και μερικούς από τους χαρακτηρισμούς αυτούς στο άρθρο:

[Joanna Russ, the Science-Fiction Writer Who Said No | The New Yorker](#) (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

⁵⁷ Περισσότερα για την αλληλογραφία αυτή βλ. στο: <https://lithub.com/letters-from-an-invented-writer/> (ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

Dispossed,⁵⁸ πέρασε μία δύσκολη συγγραφικά περίοδο όταν αποφάσισε να αρχίσει να γράφει «ως γυναίκα». Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός της εποχής και η φεμινιστική κριτική που ασκούσε δεν άφηναν κανέναν ανεπηρέαστο, ούτε καν τις ίδιες τις φεμινίστριες. Έτσι, οι προβληματισμοί της Le Guin για τη γραφή της, τις θεματικές τις οποίες πραγματευόταν, αλλά και τους αντρικούς χαρακτήρες που χρησιμοποιούσε στις ιστορίες της, ήταν δικαιολογημένοι και οπωσδήποτε απασχολούσαν και άλλες συγγραφείς, οι οποίες αναζητούσαν στη γραφή τους τη γυναικεία οπτική και όχι μία γραφή ενός «επίτιμου άντρα».⁵⁹

Ίσως το ψευδώνυμο έδινε στη Sheldon την πραγματική ελευθερία που ζητούσε, χωρίς την ερμηνεία των κειμένων της υπό το πρίσμα της γυναικείας γραφής, ίσως όχι. Όπως και να έχει πάντως, με την αποκάλυψη της πραγματικής ταυτότητας του Tiptree, η Alice Sheldon έγινε σύμβολο της φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας, καθώς οι γυναίκες συγγραφείς βρήκαν στο πρόσωπό της μια γραφή, η οποία διέλυε όλα τα στερεότυπα. Τελικά δεν έγραψε ούτε ως γυναίκα, ούτε ως άντρας, καθώς οι ιστορίες της περιλαμβάνουν την εξέταση των φύλων από την ανθρωπιστική τους σκοπιά και η γραφή της είναι ένα μείγμα λυρισμού και ευρηματικότητας, όπως έχει αναφερθεί (Aldiss & Wingrove, 1988, σ. 462). Η περιπετειώδης ζωή της, η μόρφωση και η καλλιέργειά της, εμπλούτιζαν τη γραφή της με δυναμισμό και ευαισθησία ή αλλιώς με «πόννο και αγάπη», όπως χαρακτηριστικά λέει ο Μαρκ Σήγκελ (όπως αναφ. στο: Ανδρέου, 1992, σ. 11).

5.2.2 Χιούστον! Χιούστον! Με λαμβάνεις;(Houston! Houston! Doyouread?), James Tiptree Jr./Alice Sheldon, 1976 (Σύνοψη)⁶⁰

Τρεις αμερικανοί αστροναύτες στο εγγύς μέλλον βρίσκονται στην πρώτη αποστολή γύρω από τον ήλιο με το διαστημόπλοιο Sunbird. Εξαιτίας μίας ηλιακής έκρηξης, η οποία προκαλεί ζημιές στο σκάφος τους, βγαίνουν από την πορεία τους και προσπαθούν ανεπιτυχώς να επικοινωνήσουν με τη NASA στο Χιούστον. Στη διάρκεια της προσπάθειάς τους αυτής ακούνε περίεργες συνομιλίες από τις τηλεπικοινωνίες, που αποδεικνύεται ότι ανήκουν σε άλλες διαστημικές αποστολές. Επικοινωνώντας τελικά με αυτές, αποκαλύπτεται πως όχι μόνο έχουν χάσει την πορεία τους, αλλά έχουν περάσει

⁵⁸ Στα ελληνικά έχει εκδοθεί ως *Ο αναρχικός των δύο κόσμων*, Parsec, 1994.

⁵⁹ Συγκεκριμένα αναφέρει: «I had lost confidence in the kind of writing I had been doing because I was (mostly unconsciously) struggling to learn how to write as a woman, not as an ‘honorary man’ as before, and with a freedom that scared me». Από το άρθρο: <https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/17/the-fantastic-ursula-k-le-guin> (ημ. ανάκτ. 19/1/2023).

⁶⁰ Στα ελληνικά έχει εκδοθεί από τις εκδόσεις Απόπειρα, 1992.

μέσα από μία χρονική δίοδο στο μέλλον, τρεις αιώνες μπροστά από την εποχή της αποστολής τους, η οποία όπως τους πληροφορούν χάθηκε στον ήλιο. Μαθαίνουν επίσης από το άλλο διαστημικό πλήρωμα πως ο πληθυσμός της γης έχει μειωθεί στα έντεκα εκατομμύρια εξαιτίας μίας επιδημίας, η οποία προκάλεσε στειρότητα. Παρά τις αρχικές τους επιφυλάξεις, οι οποίες προέρχονται κυρίως από το ότι τα μέλη των αποστολών απαρτίζονται από γυναίκες, δέχονται τη βοήθεια που τους προτείνεται και μετά από συνεννοήσεις επιβιβάζονται στο διαστημόπλοιο Gloria.

Η επιβίβασή τους δημιουργεί ακόμα περισσότερα ερωτηματικά και επιφυλάξεις πως κάτι παράξενο κρύβεται. Εκτός από το γεγονός πως το πλήρωμα του Gloria αποτελείται αποκλειστικά από γυναίκες, με μόνη εξαίρεση ένα νεαρό αγόρι, τον Άντυ, η τεχνολογία που χρησιμοποιείται δεν είναι τόσο προηγμένη όσο περίμεναν. Σταδιακά αποκαλύπτεται η αλήθεια: η επιδημία εξόντωσε όλο τον πληθυσμό της γης, με εξαίρεση έντεκα χιλιάδες γυναίκες κυρίως στην Αυστραλία. Η αναπαραγωγή γίνεται πλέον με κλωνοποίηση και τα μωρά ανατρέφονται σε κοινότητες «αυξοκομείων». Επιπλέον, τα παιδιά είναι μόνο θηλυκά, εκτός από ορισμένα στα οποία χορηγούνται ανδρογόνα, όπως στην περίπτωση του Άντυ, ώστε να μπορούν να διεκπεραιώνουν εργασίες που απαιτούν σωματική δύναμη. Κατά συνέπεια, ο πληθυσμός απαρτίζεται από γενότυπους, οι οποίοι δημιουργούνται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ώστε να κάνουν τις συγκεκριμένες εργασίες. Αυτά αποκαλύπτονται αρχικά στον αφηγητή, τον γιατρό Λόριμερ, ο οποίος έχει τις πιο πολλές συζητήσεις με το γυναικείο πλήρωμα.

Οι αντιδράσεις των τριών αστροναυτών στην αποκάλυψη της αλήθειας διαφέρουν, καθώς σχετίζονται με τον πραγματικό τους χαρακτήρα. Σε αυτό συνηγορεί και η χημική ουσία που τους έχει χορηγηθεί, με σκοπό τη μελέτη των προσωπικοτήτων τους και τη συλλογή πληροφοριών, η οποία τους κάνει να μοιράζονται φωναχτά όλες τους τις σκέψεις. Ο Ντέιβ, δηλαδή ο ταγματάρχης Νόρμαν Ντέιβις, ο οποίος είναι αρχηγός της αποστολής του Sunbird, αντιδρά σε όλο αυτό, πιστεύοντας πως ο θεός τον διάλεξε ώστε να επαναφέρει την ανθρωπότητα στον σωστό δρόμο. Βλέπει τον εαυτό του ως μεσσία, ο οποίος θα απελευθερώσει τις γυναίκες από την αμαρτία, καθώς θεωρεί αδιανόητο με βάση τα θρησκευτικά του πιστεύω να αυτοδιοικούνται χωρίς αντρική ηγεσία. Ο Μπαντ από την άλλη, ενθουσιάζεται με την προοπτική τού να είναι οι μοναδικοί τρεις άντρες στη γη και φαντασιώνεται ένα μέλλον στο οποίο ο ίδιος θα κυριαρχεί μέσω της σεξουαλικής υποταγής. Ένα είδος δηλαδή τεράστιου χαρεμιού με τον ίδιο για αρχηγό. Ο γιατρός Λόριμερ, αν και πιο μετριοπαθής και ψυχραιμότερος από τους άλλους, εκφράζει επίσης

σκέψεις σχετικές με την επιβολή σεξουαλικής βίας και κυριαρχίας σε βάρος των γυναικών.

Μετά από όλα αυτά αποφασίζεται πως οι κίνδυνοι για τη νέα τάξη πραγμάτων είναι πολλοί, ώστε να διακινδυνεύσουν τη διασάλευση της ηρεμίας του γυναικείου έθνους. Μέσω της τεχνολογίας και της δημιουργίας αυτών των γενοτύπων η ανθρωπότητα έχει κατορθώσει να εξαλείψει τη νοοτροπία της βίας και της επιβολής, γι αυτό και η τελική απόφαση των γυναικών του πληρώματος Gloria είναι να θανατώσει τους τρεις άντρες.

5.2.3 Κριτική προσέγγιση

Το *Χιούστον! Χιούστον! Με λαμβάνεις;* εκδόθηκε το 1976 στην ανθολογία φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας *Aurora: Beyond Equality*, όταν ακόμη η Alice Sheldon έγραφε με το ψευδώνυμο James Tiptree Jr. και πριν αποκαλύψει την πραγματική της ταυτότητα. Απέσπασε τα δύο μεγαλύτερα βραβεία διηγήματος της επιστημονικής φαντασίας, τα Hugo (το 1977) και Nebula (το 1976) και κέρδισε εξαιρετικές κριτικές, όπως σχεδόν για όλα της τα έργα.

Στο διήγημα τίγονται ζητήματα που αποτελούν προβληματισμούς του φεμινισμού τόσο των δεκαετιών του 1960 και 1970, όσο και του σημερινού. Το θέμα των ανισοτήτων και της τοξικής αρρενωπότητας απεικονίζεται κυρίως μέσω των σκέψεων των τριών αντρών, αλλά και εξ' αρχής με τη σοκαρισμένη αντίδρασή τους στο γυναικείο πλήρωμα αστροναυτών. Η Sheldon, προφανώς από τη στρατιωτική της εμπειρία και εκπαίδευση, είχε άριστη γνώση της λειτουργίας της ιεραρχίας και της αντρικής συμπεριφοράς απέναντι στις γυναίκες που προσπαθούσαν να εκτελέσουν καθήκοντα που θεωρούνταν αντρικά. Επιπλέον, έζησε σε μία εποχή κατά την οποία η εκπαίδευση για τις γυναίκες δεν ήταν αυτονόητη και γενικότερα έπρεπε να αριστεύσουν στο αντικείμενο το οποίο επέλεγαν ώστε να μπορέσουν να αναγνωριστούν ως ισάξιες. Ωστόσο, από τις εμπειρίες της κατανοεί πως κάποιες εργασίες χρειάζονται σωματική δύναμη, στην οποία οι γυναίκες μειονεκτούν, γι αυτό και στο έθνος γυναικών δημιουργούνται και γυναίκες με αντρικά σωματικά χαρακτηριστικά.

Η συγγραφέας επηρεασμένη από τις επιστημονικές εξελίξεις στην ιατρική και τη γενετική, χρησιμοποιεί την ιδέα της κλωνοποίησης, όπως και άλλες φεμινίστριες της εποχής της (όπως η Φάιερστον και η Dworkin, που έχουν αναφερθεί παραπάνω), για να δημιουργήσει μία ιστορία στην οποία οι γυναίκες επιβιώνουν αποτελεσματικά χωρίς την

παρουσία αντρών. Ως τη δεκαετία του 1960, οι ιστορίες γυναικείων εθνών που είχαν γραφτεί από άντρες συγγραφείς, είτε πραγματοποιούσαν κάποιες αντρικές φαντασιώσεις, καθώς περιέγραφαν το στερεότυπο της σεξουαλικής αμαζόνας, είτε περιέγραφαν το πόσο κάτι τέτοιο θα αποτύγγανε χωρίς την παρουσία αντρών. Αυτό ήταν κάτι για το οποίο οι γυναίκες συγγραφείς διαμαρτύρονταν έντονα, τόσο για τον σεξισμό που προέδιδε, όσο και για την υποτιμητική εικόνα των γυναικών, που παρουσιάζονταν μονίμως εξαρτημένες από τον αντρικό πληθυσμό. Η Sheldon δίνει μία σαφή απάντηση ως προς αυτό, περιγράφοντας ένα έθνος που έχει καταφέρει πλήρως να επιβιώσει και επιπλέον αδιαφορεί για το ετεροφυλικό σεξ, αλλά και το αντρικό φύλο γενικότερα, καθώς αποστρέφεται τη βία που προέρχεται από την τοξική αρρενωπότητα. Η βία μάλιστα και η αντρική επιβολή ισχύος παρουσιάζονται νομιμοποιημένες είτε μέσω της θρησκείας είτε μέσω του σεξ στο διήγημα, εκφράζοντας τις απόψεις της φεμινιστικής θεωρίας, που ανέλυσε διεξοδικά τα ζητήματα της πατριαρχίας και τους τρόπους με τους οποίους αυτή έχει ιστορικά επιβληθεί. Στο θέμα αυτό διαφαίνεται επιπλέον και κάτι ακόμη, το οποίο δείχνει πως η συγγραφέας μάλλον συντάσσεται περισσότερο με τις απόψεις του βιολογικού ντετερμινισμού των φύλων, παρά με την κοινωνική επινόησή τους. Το γυναικείο πλήρωμα αποφασίζει τη θανάτωση των αντρών, καθώς η εξάλειψη της βίας που το γυναικείο έθνος έχει καταφέρει οφείλεται στην εξάλειψη των αντρών και των ενστίκτων τους.

6. Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε μπορούμε να συμπεράνουμε πως ο φεμινισμός γενικότερα δεν υπήρξε μία στατική και παγιωμένη θεωρία, αλλά από τη δημιουργία του κι έπειτα παρουσίασε μεγάλη ποικιλομορφία, η οποία πολλές φορές οδήγησε σε πολλαπλές διασπάσεις του κινήματος. Παρά τις διαφωνίες που ανέκυψαν, είτε εντός, είτε εκτός κινήματος, ο στόχος ήταν πάντοτε κοινός. Τα επιχειρήματα ήταν διαφορετικά και πιθανότατα σε αυτό οφείλεται η διαρκής του εξέλιξη και η μακροβιότητά του, καθώς ο φεμινισμός αφουγκράζεται και ακολουθεί, όχι μόνο τις γυναικείες, αλλά τις ανθρώπινες ανάγκες για ισότητα, συμπερίληψη και αναγνώριση.

Στη σχέση του με την επιστημονική φαντασία, αλλά και τη γραφή γενικότερα, αναλύθηκε το πώς οι φεμινιστικές ουτοπίες και δυστοπίες εξετάζουν τα ζητήματα της ανθρώπινης φύσης, της ισότητας και της ελευθερίας. Παράλληλα ασκούν κριτική στις πατριαρχικές και μισογυνικές αντιλήψεις, επικρίνουν τις ανισότητες και αμφισβητούν τα στερεότυπα. Επιπλέον, μέσω της φεμινιστικής κριτικής, εντοπίστηκαν και στη λογοτεχνία φαινόμενα τα οποία αναλύθηκαν από τον φεμινισμό και επανατροφοδότησαν κατόπιν την ίδια τη λογοτεχνία.

Η φεμινιστική επιστημονική φαντασία μέσω της λογοτεχνικής της παραγωγής, αλλά και μέσω των δημοσίων συζητήσεων, των βραβείων και των συνεδρίων που οργανώνει, αποτελεί κάτι περισσότερο από πεδίο κοινωνικών πειραματισμών. Με αφορμή τις αμφισβητήσεις και την ανταλλαγή επιχειρηματολογίας που προκαλεί είναι μία ενεργή διαμαρτυρία και ένας ακτιβιστικός χώρος δράσης τόσο για τους συγγραφείς, όσο και για τους αναγνώστες.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως ο φεμινισμός και η φεμινιστική επιστημονική φαντασία δεν ήταν δύο διαφορετικά πεδία τα οποία εξαρτήθηκαν το ένα από το άλλο. Αντιθέτως, σχεδόν εξαρχής συμπορεύτηκαν και λειτούργησαν ως συγκοινωνούντα δοχεία, τα οποία αλληλοεπηρέαστηκαν και αλληλοβοηθήθηκαν στον μετασχηματισμό και στην εξέλιξή τους.

Βιβλιογραφία

- Aldiss, B. W., & Wingrove, D. (1988). *Trillion Year Spree: The history of science fiction*. London: Paladin Grafton Books.
- Barry, P. (2013). *Γνωριμία με τη θεωρία. Μια εισαγωγή στη λογοτεχνική και πολιτισμική θεωρία*. (Α. Νάτσινα, Μεταφρ.) Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Bryson, V. (2005). *Φεμινιστική πολιτική θεωρία. Εισαγωγή*. (Ε. Πανάγου, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Butler, J. (2009). *Αναταραχή φύλου. Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*. (Γ. Καραμπέλας, Μεταφρ.) Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Butler, O. (2003). *Bloodchild and Other Stories*. New York: Seven Stories Press.
- Cameron, D. (2020). *Φεμινισμός. Παρελθόν και παρόν ενός κινήματος*. (Φ. Δήτσας, Μεταφρ.) Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Cortiel, J. (1999). *Demand my writing. Joanna Russ/feminism/science fiction*. Liverpool: Liverpool University press.
- Donawerth, J. (1998). *Frankenstein's daughters: women writing science fiction*. New York: Syracuse University Press.
- Donawerth, J. (2008). Gender is a Problem That Can Be Solved: Science Fiction and Gender Theory. Στο J. Gunn, M. S. Barr, & M. Candelaria, *Reading science fiction* (σσ. 111-119). New York: Palgrave Macmillan.
- Dworkin, A. (1983). *Right-wing women*. New York: Perigee Books.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*. (C. Gordon, Επιμ.) New York: Pantheon Books.
- Friedan, B. (2001). *The feminine mystique*. New York: W.W. Norton & Company.
- Gilman-Perkins, C. (1979). *Herland*. New York: Pantheon Books.
- Gilman-Perkins, C. (2021). *Η κίτρινη ταπετσαρία*. (Δ. Σταυρίδου, Μεταφρ.) Αθήνα: Έρμα.
- Lane, A. J. (1979). Introduction. Στο C. Gilman-Perkins, *Herland* (σσ. 2-22). New York: Pantheon Books.

- Le Guin, U. K. (2019). *Το κόμα μέσα στο μυαλό. Κείμενα για τη γραφή, την ανάγνωση και τη φαντασία*. (Β. Αρδίτη, & Ν. Κούρκουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Στάσει εκκλίπτοντες.
- Millet, K. (1969). *Sexual Politics*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Pearson, W. (2006). (Re)reading James Tiptree Jr.'s 'And "I Awoke and Found Me Here on the Cold Hill Side"'. Στο J. Larbalestier, *Daughters of Earth: Feminist Science Fiction in the Twentieth Century* (σσ. 160-189). Middletown: Wesleyan University Press.
- Pizan, d. C. (2005). *The city of Ladies*. (R. Brown-Grant, Μεταφρ.) London: Penguin Books.
- Russ, J. (1983). *How to suppress women's writting*. Austin: University of Texas Press.
- Russ, J. (1972). When it changed. Στο E. Harlan, *Again, dangerous visions*. (σσ. 248-262). New York: Doubleday & Company Inc.
- Spender, D. (1980). *Man made language*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Wollstonecraft, M. (2018). *Η αναγνώριση των δικαιωμάτων της γυναίκας*. (Θ. Καραγιαννόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Οξύ.
- Ανδρέου, Γ. (1992). Γυναίκες με πρόσωπο δανεικό. Στο Τ. Τίππη Τζούνιορ, *Χιούστον! Χιούστον! Με λαμβάνεις;* (σσ. 5-14). Αθήνα: Απόπειρα.
- Γκασούκα, Μ., & Γεωργαλλίδου, Μ. (2018). *Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Γουλφ, Β. (2019). *Ένα δικό της δωμάτιο*. (Β. Τζανακάρη, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ένγκελς, Φ. (1995). *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*. (Μ. Γιαταγάννα, Μεταφρ.) Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μπωβουάρ, ν. Σ. (1979). *Το δεύτερο φύλο*. (Κ. Σιμόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Γλάρος.
- Παστουρματζή, Δ. (2003, Ιανουάριος, τ.1). Η Katharine Penelope Burdekin και το ουτοπικό όραμα. *Φανταστικά Χρονικά*, σσ. 34-38.
- Σάγκαν, Κ. (2003, Οκτώβριος). Επιστημονική φαντασία: μια προσωπική άποψη. *Φανταστικά Χρονικά*, τχ.3, σσ. 14-21.
- Σηφάκη, Ε. (2015). *Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία*. www.kallipos.gr: ΣΕΑΒ.

Τοντόροφ, Τ. (χ.χ.). Εισαγωγή στη φανταστική λογοτεχνία. Στο Δ. Παναγιωτάτος, *Φανταστικό και λογοτεχνία* (σσ. 118-136). Αθήνα: Αιγόκερως.

Φάιερστον, Σ. (1983). *Η διαλεκτική του σεξ: ο φάκελος της φεμινιστικής επανάστασης*. (Γ. Χατζόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Ράππα.

Φάιν, Κ. (2019). *Ο μύθος των δύο φύλων. Καταρρίπτοντας στερεότυπα και προκαταλήψεις*. (Μ. Βαρδοπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: Ψυχογιός.

Πηγές Διαδικτύου

<https://www.nps.gov/articles/suffragistvsuffragette.htm>

(ημ.ανάκτ.19/1/2023)

<https://www.britannica.com/biography/Charlotte-Perkins-Gilman>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://digital.library.upenn.edu/women/gilman/economics/economics.html>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://now.org/media-center/press-release/celebrating-the-centennial-of-a-feminist-icon-betty-friedan/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://tomov.gr/2018/01/12/to-tetarto-kyma-feminismoy/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://isotita.gr/%ce%ad%ce%bd%cf%84%ce%b1%ce%be%ce%b7-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b9%cf%83%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b1%cf%82-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%86%cf%8d%ce%bb%cf%89%ce%bd-%cf%83%cf%84%ce%b7-%ce%b3%ce%bb%cf%8e%cf%83/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://rosie.org.au/blog/feminist-glossary/>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://dykestowatchoutfor.com/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://sf-encyclopedia.com/entry/pulp>

https://sf-encyclopedia.com/entry/women_in_sf

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://www.alerta.gr/archives/28897>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://lithub.com/letters-from-an-invented-writer/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<http://wiscon.net/about/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://www.simplypsychology.org/sapir-whorf-hypothesis.html>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://laadanlanguage.com/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

https://sf-encyclopedia.com/entry/tiptree_james_jr

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://otherwiseaward.org/about-the-award/our-history>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://lithub.com/letters-from-an-invented-writer/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/17/the-fantastic-ursula-k-le-guin>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

[Joanna Russ, the Science-Fiction Writer Who Said No | The New Yorker](https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/17/the-fantastic-ursula-k-le-guin)

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<https://variety.com/2019/tv/news/margaret-atwood-the-testaments-the-handmaids-tale-sequel-1203329718/>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

<http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%A0%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AF%CE%B1>

(ημ. ανάκτ. 19/1/2023)

http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%86%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://sf-encyclopedia.com/entry/awards>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://www.octaviabutler.com/theauthor>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

<https://onezero.medium.com/bloodchild-802bd34ce721>

(ημ.ανάκτ. 19/1/2023)

Δημιουργικό Μέρος

Η Octavia Estelle Butler (1947-2006) υπήρξε πολυβραβευμένη συγγραφέας κυρίως έργων επιστημονικής φαντασίας. Γεννημένη στην Πασαντένα από αфро-αμερικανούς γονείς, διερεύνησε μέσω της γραφής της θέματα που αφορούν τον ρατσισμό, τα γυναικεία δικαιώματα, αλλά και οικολογικά και πολιτικά θέματα. Έργα της εκδόθηκαν για πρώτη φορά το 1971 και συνέχισαν να εκδίδονται ως τον θάνατό της.⁶¹ Πλέον θεωρείται μία από τις σπουδαιότερες μορφές της φεμινιστικής επιστημονικής φαντασίας, καθώς υπήρξε και η πρώτη αфро-αμερικανίδα συγγραφέας επιστημονικής φαντασίας. Παρά τη διεθνή της αναγνώριση ωστόσο, παραμένει εν πολλοίς άγνωστη στο ελληνικό κοινό, αφού σχεδόν στο σύνολό του το έργο της είναι ακόμη αμετάφραστο.

Το διήγημα *Bloodchild*⁶² του 1984, το οποίο έχει επιλεγεί προς μετάφραση, βραβεύτηκε με τα βραβεία Nebula (1984), Locus (1985) και Hugo (1985).

OctaviaButler: Δεσμός αίματος (*Bloodchild*)

Η τελευταία νύχτα της παιδικής μου ηλικίας ξεκίνησε με μια επίσκεψη στο σπίτι. Η αδερφή της Τ'Γκατόι μας είχε δώσει δύο στείρα αβγά. Η Τ'Γκατόι έδωσε ένα στη μητέρα, τον αδερφό και τις αδερφές μου. Επέμεινε να φάω το άλλο μόνος μου. Δεν είχε σημασία. Υπήρχαν ακόμα αρκετά για να νιώθουν όλοι καλά. Σχεδόν όλοι. Η μητέρα μου δεν έπαιρνε κανένα. Κάθισε, παρακολουθώντας τους πάντες να χάνονται και να ονειροπολούν χωρίς να συμμετέχει. Τις περισσότερες φορές παρακολουθούσε εμένα.

Ξάπλωσα στο μακρύ, βελούδινο κάτω μέρος της Τ'Γκατόι, ρουφώντας από το αβγό μου πότε πότε, διερωτώμενος γιατί η μητέρα μου αρνήθηκε στον εαυτό της μια τέτοια άκακη απόλαυση. Λιγότερα από τα μαλλιά της θα ήταν γκρίζα αν ενέδιδε μια στο τόσο. Τα αβγά παρέτειναν τη ζωή, παρέτειναν το σφρίγος. Ο πατέρας μου, που δεν έλεγε όχι ποτέ σε αβγό στη ζωή του, είχε ζήσει πιο πολύ από δύο φορές περισσότερο από όσο θα έπρεπε. Και προς το τέλος της ζωής του, όταν θα έπρεπε να είχε κόψει ταχύτητα, είχε παντρευτεί τη μητέρα μου και έκανε τέσσερα παιδιά.

⁶¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη συγγραφέα και το έργο της, βλ. στο: <https://www.octaviabutler.com/theauthor> (ημ.ανάκτ.19/1/2023).

⁶² Το διήγημα κυκλοφορεί στη συλλογή *Bloodchild and Other Stories* (2003), New York: Seven Stories Press (σσ. 3-32). Και online: <https://onezero.medium.com/bloodchild-802bd34ce721> (ημ.ανάκτ.19/1/2023).

Αλλά η μητέρα μου φαινόταν ικανοποιημένη που γερνούσε πριν την ώρα της. Την είδα να στρέφεται αλλού καθώς πολλά από τα μέλη της Τ'Γκατόι με τύλιξαν με ασφάλεια. Στην Τ'Γκατόι άρεσε η θερμότητα του σώματός μας και την εκμεταλλεύοταν όποτε μπορούσε. Όταν ήμουν μικρός και στο σπίτι περισσότερο, η μητέρα μου προσπαθούσε να μου πει πώς να συμπεριφέρομαι στην Τ'Γκατόι –πώς να δείχνω σεβασμό και να είμαι πάντα υπάκουος, επειδή η Τ'Γκατόι ήταν η κυβερνητική υπάλληλος των Τλικ που ήταν επικεφαλής για τη Διατήρηση, συνεπώς η πιο σημαντική στο είδος της για να ασχολείται απευθείας με Τέρραν. Ήταν τιμή, είπε η μητέρα μου, που ένα τέτοιο άτομο είχε επιλέξει να έρθει στην οικογένεια. Η μητέρα μου έπαιρνε το πιο τυπικό και αυστηρό της ύφος όταν έλεγε ψέματα.

Δεν είχα ιδέα γιατί έλεγε ψέματα, ούτε καν τι είδους ψέματα ήταν. Ήταν όντως τιμή μου να έχω την Τ'Γκατόι στην οικογένεια, αλλά δεν ήταν καθόλου πρωτότυπο κάτι τέτοιο. Η Τ'Γκατόι και η μητέρα μου ήταν φίλες σε όλη τη ζωή της μητέρας μου και η Τ'Γκατόι δεν ενδιαφερόταν να την τιμήσουν στο σπίτι που θεωρούσε δεύτερο σπίτι της. Απλώς μπήκε μέσα, ανέβηκε σε έναν από τους ειδικούς καναπέδες της και με φώναξε να την κρατήσω ζεστή. Ήταν αδύνατο να είμαι τυπικός μαζί της ενώ ξάπλωνα επάνω της ακούγοντάς την να παραπονιέται ως συνήθως ότι ήμουν πολύ αδύνατος.

«Είσαι καλύτερα», είπε αυτή τη φορά, διερευνώντας με, με έξι ή επτά από τα άκρα της. «Παίρνεις κιλά επιτέλους. Η ισχύότητα είναι επικίνδυνη». Η διερεύνηση άλλαξε διακριτικά σε μια σειρά από χάρδια.

«Είναι ακόμα πολύ αδύνατος», είπε κοφτά η μητέρα μου.

Η Τ'Γκατόι σήκωσε το κεφάλι της και ίσως ένα μέτρο από το σώμα της στον καναπέ σαν να καθόταν όρθια. Κοίταξε τη μητέρα μου και η μητέρα μου, το πρόσωπό της ρυτιδιασμένο και γερασμένο, γύρισε αλλού.

«Λίεν, θα ήθελα να φας ό,τι έχει απομείνει από το αβγό του Γκαν».

«Τα αβγά είναι για τα παιδιά», είπε η μητέρα μου.

«Είναι για την οικογένεια. Παρακαλώ πάρ' το».

Απρόθυμα υπάκουη, η μητέρα μου το πήρε από εμένα και το έβαλε στο στόμα της. Είχαν απομείνει μόνο μερικές σταγόνες στο συρρικνωμένο πλέον, ελαστικό κέλυφος, αλλά τις

ζούληξε, τις κατάπие και μετά από λίγες στιγμές άρχισαν να λειαίνουν από το πρόσωπό της μερικές από τις ρυτίδες έκφρασης.

«Είναι καλό», ψιθύρισε εκείνη. «Μερικές φορές ξεχνάω πόσο καλό είναι».

«Θα ‘πρεπε να πάρεις περισσότερο», είπε η Τ’Γκατόι. «Γιατί βιάζεσαι τόσο πολύ να γεράσεις;»

Η μητέρα μου δεν είπε τίποτα.

«Μου αρέσει που μπορώ να έρχομαι εδώ», είπε η Τ’Γκατόι. «Αυτό το μέρος είναι ένα καταφύγιο χάρη σ’ εσένα, ωστόσο δεν αποφασίζεις να φροντίσεις τον εαυτό σου».

Η Τ’Γκατόι κυνηγήθηκε έξω. Οι δικοί της ήθελαν να διαθέσουμε περισσότερους από εμάς. Μόνο αυτή και η πολιτική της παράταξη στάθηκαν ανάμεσα σε εμάς και τις ορδές που δεν καταλάβαιναν γιατί υπήρχε η Διατήρηση –γιατί κανένας Τέρραν δεν μπορούσε να πολιορκηθεί, να πληρωθεί, να στρατολογηθεί, με κάποιο τρόπο να τους γίνει διαθέσιμος. Ή κατάλαβαν, αλλά μέσα στην απόγνωσή τους, δεν τους ένοιαζε. Μας μάζεψε από τους απελπισμένους και μας πούλησε στους πλούσιους και ισχυρούς για την πολιτική τους υποστήριξη. Έτσι, ήμασταν απαραίτητοι, σύμβολα θέσης και ανεξάρτητα άτομα. Επόπτευε τη συνένωση των οικογενειών, βάζοντας τέλος στα απομεινάρια του προηγούμενου συστήματος διάλυσης των οικογενειών των Τέρραν, ώστε να εξυπηρετούνται οι ανυπόμονοι Τλικ. Είχα ζήσει έξω μαζί της. Είχα δει την απελπισμένη ανυπομονησία στον τρόπο που μερικά άτομα με κοιτούσαν. Ήταν λίγο τρομακτικό να ξέρω ότι μόνο αυτή στεκόταν ανάμεσά μας και σ’ εκείνη την απόγνωση που τόσο εύκολα μπορούσε να μας καταπιεί. Η μητέρα μου την κοιτούσε μερικές φορές και μου έλεγε: «Να την προσέχεις». Και τότε θυμόμουν ότι κι αυτή ήταν έξω, είχε δει.

Τώρα η Τ’Γκατόι χρησιμοποίησε τέσσερα από τα άκρα της για να με σπρώξει μακριά της στο πάτωμα. «Συνέχισε, Γκαν», είπε. «Κάθισε εκεί με τις αδερφές σου και απόλαυσε την έλλειψη νηφαλιότητας. Είχες το περισσότερο μέρος του αβγού. Λίεν, έλα να με ζεστάνεις».

Η μητέρα μου δίστασε για κάποιο λόγο που δε μπορούσα να καταλάβω. Μία από τις πρώτες αναμνήσεις μου ήταν η μητέρα μου να απλώνεται δίπλα στην Τ’Γκατόι, να μιλάει για πράγματα που δεν μπορούσα να καταλάβω, να με σηκώνει από το πάτωμα και να

γελάει καθώς με κάθιζε σε ένα από τα τμήματα του σώματος της Τ'Γκατόι. Έτρωγε το μερίδιο των αβγών της τότε. Αναρωτήθηκα πότε σταμάτησε και γιατί.

Ξάπλωσε τώρα επάνω στην Τ'Γκατόι, και όλη η αριστερή σειρά των άκρων της Τ'Γκατόι έκλεισε γύρω της, κρατώντας την χαλαρά, αλλά ασφαλισμένα. Πάντα αισθανόμουν άνετα να ξαπλώνω έτσι, αλλά εκτός από τη μεγαλύτερη αδερφή μου, σε κανέναν άλλον στην οικογένεια δεν άρεσε. Έλεγαν ότι τους έκανε να νιώθουν εγκλωβισμένοι.

Η Τ'Γκατόι ήθελε να εγκλωβίσει τη μητέρα μου. Μόλις το έκανε, κούνησε ελαφρά την ουρά της και μετά μίλησε. «Δεν ήταν αρκετό το αβγό, Λίεν. Έπρεπε να το είχες πάρει όταν σου το πρόσφεραν. Το έχεις πολλή ανάγκη τώρα».

Η ουρά της Τ'Γκατόι κινήθηκε για άλλη μια φορά, με μια κίνηση σαν μαστίγιο, τόσο γρήγορη που δεν θα την έβλεπα αν δεν την παρακολουθούσα. Το κεντρί της τράβηξε μόνο μια σταγόνα αίμα από το γυμνό πόδι της μητέρας μου.

Η μητέρα μου φώναξε –μάλλον έκπληκτη. Το να σε κεντρίσουν δεν πονάει. Μετά αναστέναξε και είδα το σώμα της να χαλαρώνει. Κινήθηκε άτονα σε μια πιο άνετη θέση μέσα στο κλουβί των άκρων της Τ'Γκατόι. «Γιατί το έκανες αυτό;» ρώτησε με μισοκοιμισμένη φωνή.

«Δεν μπορούσα να σε βλέπω να κάθεσαι να υποφέρεις άλλο».

Η μητέρα μου κατάφερε να κινήσει ένα μικρό ανασήκωμα των ώμων. «Αύριο», είπε. «Ναι. Αύριο θα μπορείς να ξαναβασανιστείς –αν πρέπει. Αλλά τώρα, μόνο για λίγο, ξάπλωσε εδώ και ζέστανέ με και άσε με να σε ξαλαφρώσω λιγάκι».

«Είναι ακόμα δικός μου, ξέρεις», είπε η μητέρα μου ξαφνικά.

«Τίποτα δεν μπορεί να τον εξαγοράσει από μένα». Νηφάλια, δεν θα επέτρεπε στον εαυτό της να αναφερθεί σε τέτοια πράγματα.

«Τίποτα», συμφώνησε η Τ'Γκατόι, πειράζοντάς την.

«Πίστευες ότι θα τον πουλούσα για αβγά; Για μακροζωία; Τον γιο μου;»

«Όχι, για τίποτα», είπε η Τ'Γκατόι, χαϊδεύοντας τους ώμους της μητέρας μου, παίζοντας με τα μακριά, γκριζαρισμένα μαλλιά της.

Θα ήθελα να είχα αγγίξει τη μητέρα μου, να μοιραστώ εκείνη τη στιγμή μαζί της. Θα μου έπιανε το χέρι αν την άγγιζα τώρα. Απελευθερωμένη από το αβγό και το τσίμπημα, θα

χαμογελούσε και ίσως έλεγε πράγματα που κρατούσε μέσα της πολύ καιρό. Αλλά αύριο, θα τα θυμόταν όλα αυτά ως ταπείνωση. Δεν ήθελα να είμαι μέρος της ανάμνησης μιας ταπείνωσης. Καλύτερα να έμεινα ακίνητος και να ήξερα ότι με αγαπούσε βαθιά κάτω από όλο αυτό το καθήκον, την περηφάνια και τον πόνο.

«Σουάν Χόα, πάρε τα παπούτσια της», είπε η Τ'Γκατόι. «Σε λίγο θα την κεντρίσω ξανά και θα μπορέσει να κοιμηθεί».

Η μεγαλύτερη αδερφή μου υπάκουσε, καθώς σηκωνόταν ταλαντευόμενη από τη μέθη. Όταν τελείωσε, κάθισε δίπλα μου και με έπιασε από το χέρι. Ήμασταν πάντα μια ομάδα, εκείνη κι εγώ.

Η μητέρα μου έγειρε το πίσω μέρος του κεφαλιού της στην κοιλιά της Τ'Γκατόι και προσπάθησε χωρίς επιτυχία να κοιτάξει στο πλατύ, στρογγυλό πρόσωπο. «Θα με τσιμπήσεις ξανά;»

«Ναι, Λίεν».

«Θα κοιμηθώ μέχρι αύριο το μεσημέρι».

«Ωραία. Το χρειάζεσαι. Πότε κοιμήθηκες τελευταία;»

Η μητέρα μου έκανε έναν ήχο ενόχλησης. «Θα έπρεπε να σε είχα πατήσει όταν ήσουν αρκετά μικρή», μουρμούρισε.

Ήταν ένα παλιό αστείο μεταξύ τους. Είχαν μεγαλώσει μαζί, περίπου, αν και η Τ'Γκατόι δεν ήταν, όσο ζούσε η μητέρα μου, αρκετά μικρή για να πατήσει κανέναν Τέρραν. Ήταν σχεδόν τρεις φορές μεγαλύτερη από την παρούσα ηλικία της μητέρας μου, ωστόσο θα ήταν ακόμα νέα όταν η μητέρα μου θα πέθαινε από γερατειά. Αλλά η Τ'Γκατόι και η μητέρα μου είχαν γνωριστεί όταν η Τ'Γκατόι έμπαινε σε μια περίοδο ταχείας ανάπτυξης – ένα είδος εφηβείας των Τλικ. Η μητέρα μου ήταν μόνο παιδί, αλλά για ένα διάστημα αναπτύχθηκαν με τον ίδιο ρυθμό και δεν είχαν καλύτερες φίλες η μία από την άλλη.

Η Τ'Γκατόι είχε μάλιστα συστήσει τη μητέρα μου στον άνθρωπο που έγινε πατέρας μου. Οι γονείς μου, ευτυχισμένοι ο ένας με τον άλλον, παρά τις διαφορετικές ηλικίες τους, παντρεύτηκαν όταν η Τ'Γκατόι αναλάμβανε την επιχείρηση της οικογένειάς της – την πολιτική. Αυτή και η μητέρα μου έβλεπαν λιγότερο η μία την άλλη. Αλλά λίγο πριν γεννηθεί η μεγαλύτερη αδερφή μου, η μητέρα μου υποσχέθηκε στην Τ'Γκατόι ένα από τα

παιδιά της. Ήταν αναγκασμένη να δώσει έναν από εμάς σε κάποιον, και προτιμούσε την Τ'Γκατό από κάποιον ξένο.

Πέρασαν χρόνια. Η Τ'Γκατό ταξίδεψε και αύξησε την επιρροή της. Η Διατήρηση ήταν δική της, όταν επέστρεψε στη μητέρα μου για να εισπράξει αυτό που πιθανώς έβλεπε ως τη δίκαιη ανταμοιβή της για τη σκληρή δουλειά της. Η μεγαλύτερη αδερφή μου την συμπάθησε αμέσως και ήθελε να την επιλέξουν, αλλά η μητέρα μου είχε ήδη συμβιβαστεί με την ιδέα να δώσουν εμένα και στην Τ'Γκατό φάνηκε ωραίο να επιλέξει ένα βρέφος και να παρακολουθήσει και να συμμετάσχει σε όλες τις φάσεις της ανάπτυξης. Μου έχουν πει ότι εγκλωβίστηκα για πρώτη φορά στα πολλά άκρα της Τ'Γκατό μόλις τρία λεπτά μετά τη γέννησή μου. Λίγες μέρες αργότερα, μου δόθηκε η πρώτη μου εμπειρία αβγού. Το λέω αυτό στους Τέρραν όταν με ρωτούν αν τη φοβήθηκα ποτέ. Και το λέω στους Τλικ όταν η Τ'Γκατό τούς προτείνει ένα μικρό παιδί Τέρραν και αυτοί, ανήσυχοι και αδαείς, απαιτούν έναν έφηβο. Ακόμη και ο αδερφός μου που είχε με κάποιο τρόπο μεγαλώσει με το να φοβάται και να μην εμπιστεύεται τους Τλικ θα μπορούσε πιθανότατα να είχε πάει καλά σε μια από τις οικογένειές τους αν είχε υιοθετηθεί αρκετά νωρίς. Μερικές φορές, νομίζω ότι για το καλό του θα έπρεπε να είχε γίνει έτσι. Τον κοίταξα, απλωμένος στο πάτωμα καταμεσής στο δωμάτιο, με τα μάτια του ανοιχτά, αλλά θολωμένα, καθώς ονειρευόταν το αβγουλένιο του όνειρο. Ανεξάρτητα από το τι ένιωθε για τους Τλικ, πάντα απαιτούσε το μερίδιό του στο αβγό.

«Λιέν, μπορείς να σηκωθείς;» ρώτησε ξαφνικά η Τ'Γκατό.

«Να σηκωθώ;» είπε η μητέρα μου. «Νόμιζα ότι θα κοιμόμουν».

«Αργότερα. Κάτι φαίνεται πως δεν πάει καλά έξω». Το κλουβί είχε ανοίξει απότομα.

«Τι;»

«Όρθια, Λιέν!»

Η μητέρα μου αναγνώρισε τον τόνο της και σηκώθηκε εγκαίρως, ίσα ν' αποφύγει να την πετάξει στο πάτωμα. Η Τ'Γκατό ξεδίπλωσε το τρίμετρο σώμα της από τον καναπέ της προς την πόρτα και βγήκε με αστραπιαία ταχύτητα. Είχε οστά –πλευρά, μακριά σπονδυλική στήλη, κρανίο, τέσσερα σετ οστέινων άκρων ανά τμήμα. Αλλά όταν κινούνταν με αυτόν τον τρόπο, στρίβοντας, εκσφενδονίζοντας τον εαυτό της σε ελεγχόμενες πτώσεις, και με το να προσγειώνεται τρέχοντας, φαινόταν όχι μόνο

ασπόνδυλη , αλλά και υδρόβια –κάτι που κολυμπάει στον αέρα σαν να ήταν νερό. Μου άρεσε να τη βλέπω να κινείται.

Άφησα την αδερφή μου και άρχισα να την ακολουθώ έξω από την πόρτα, αν και δεν ένιωθα πολύ σταθερός στα πόδια μου. Θα ήταν καλύτερα να καθίσω και να ονειρευτώ, ακόμα καλύτερα να βρω ένα κορίτσι και να μοιραστώ μαζί του ένα ξύπνιο όνειρο. Τότε που οι Τλικ μας έβλεπαν ως βολικά, μεγάλα, θερμόαιμα ζώα, μάντρωναν αρκετούς από εμάς μαζί, αρσενικά και θηλυκά, και μας τάζαν μόνο με αβγά. Με αυτόν τον τρόπο μπορούσαν να είναι σίγουροι ότι θα αποκτήσουν άλλη μια γενιά από εμάς, ανεξάρτητα από το πόσο προσπαθούσαμε να αντισταθούμε. Ήμασταν τυχεροί που αυτό δεν κράτησε πολύ. Λίγες γενιές ακόμα και θα είχαμε όντως γίνει κάτι λίγο παραπάνω από βολικά, μεγάλα ζώα.

«Κράτα την πόρτα ανοιχτή, Γκαν», είπε η Τ'Γκατόι. «Και πες στην οικογένεια να μείνει πίσω».

«Τι είναι;» Ρώτησα.

«Ν'Τλικ».

Ζάρωσα πίσω από την πόρτα. «Εδώ; Μόνος;»

«Προσπαθούσε να φτάσει σε ένα τηλεφωνικό κουτί, υποθέτω». Κουβάλησε τον άντρα περνώντας δίπλα μου, αναίσθητο, διπλωμένο σαν παλτό πάνω από μερικά από τα μέλη της. Έμοιαζε νέος –ίσως στην ηλικία του αδερφού μου– και ήταν πιο αδύνατος απ' όσο θα έπρεπε. Αυτό που η Τ'Γκατόι θα αποκαλούσε επικίνδυνα λεπτός.

«Γκαν, πήγαινε στο τηλεφωνικό κουτί», είπε. Έβαλε τον άντρα στο πάτωμα και άρχισε να του βγάζει τα ρούχα.

Δεν κουνήθηκα.

Μετά από μια στιγμή, σήκωσε το βλέμμα πάνω μου, η ξαφνική ακινησία της ήταν σημάδι βαθιάς ανυπομονησίας.

«Στείλε τον Κουί», της είπα. «Θα μείνω εδώ. Ίσως μπορώ να βοηθήσω».

Τα άκρα της άρχισαν να κινούνται ξανά, σηκώνοντας τον άντρα και τραβώντας το πουκάμισό του πάνω από το κεφάλι του. «Δεν θέλεις να το δεις αυτό», είπε. «Θα είναι δύσκολο. Δεν μπορώ να βοηθήσω αυτόν τον άνθρωπο όπως θα μπορούσε ο Τλικ του».

«Ξέρω. Αλλά στείλε τον Κουί. Δεν θα θέλει να βοηθήσει εδώ. Εγώ είμαι τουλάχιστον διατεθειμένος να προσπαθήσω».

Κοίταξε τον αδερφό μου –μεγαλύτερο, ψηλότερο, δυνατότερο, σίγουρα πιο ικανό να τη βοηθήσει εδώ. Καθόταν τώρα όρθιος, ακουμπισμένος στον τοίχο, κοιτάζοντας τον άντρα στο πάτωμα με αποκάλυπτο φόβο και αποστροφή. Ακόμη και εκείνη έβλεπε ότι θα ήταν άχρηστος.

«Κουί, πήγαινε!» είπε.

Δεν έφερε αντίρρηση. Σηκώθηκε όρθιος, ταλαντεύτηκε, μετά στάθηκε, νηφάλιος από τον φόβο του.

«Αυτός ο άντρας λέγεται Μπραμ Λόμας», του είπε, διαβάζοντας από το περιβραχιόνιο του άντρα. Έπιασα το δικό μου περιβραχιόνιο σε ένδειξη συμπόνιας. «Χρειάζεται την Τ'Κχοτζίφ Τεχ. Ακούς;»

«Μπραμ Λόμας, Τ'Κχοτζίφ Τέχ», είπε ο αδερφός μου. «Πάω». Έτρεξε γύρω από τον Λόμας και βγήκε από την πόρτα.

Ο Λόμας άρχισε να ανακτά τις αισθήσεις του. Βόγκηξε μόνο στην αρχή και έσφιξε σπασμωδικά ένα ζευγάρι των άκρων της Τ'Γκατόι. Η μικρότερη αδερφή μου, επιτέλους ξυπνητή από το όνειρο του αβγού της, πλησίασε να τον κοιτάξει, μέχρι που η μητέρα μου την τράβηξε πίσω.

Η Τ'Γκατόι έβγαλε τα παπούτσια του άντρα, μετά το παντελόνι του, αφήνοντάς τον γραπωμένο από δύο από τα άκρα της. Εκτός από τα τελευταία, όλα της τα άκρα ήταν εξίσου επιδέξια. «Δεν θέλω καμία αντίρρηση από σένα αυτή τη φορά, Γκαν», είπε.

Ορθώθηκα. «Τι πρέπει να κάνω;»

«Βγες έξω και σφάξε ένα ζώο που να έχει τουλάχιστον το μισό μέγεθός σου».

«Να σφάξω; Μα δεν έχω ποτέ—»

Με πέταξε στην άλλη πλευρά του δωματίου. Η ουρά της ήταν ένα αποτελεσματικό όπλο, είτε με κεντρί είτε χωρίς.

Σηκώθηκα, νιώθοντας ηλίθιος που αγνόησα την προειδοποίησή της, και μπήκα στην κουζίνα. Ίσως θα μπορούσα να σκοτώσω κάτι με ένα μαχαίρι ή ένα τσεκούρι. Η μητέρα μου μεγάλωσε μερικά ζώα των Τέρραν για το τραπέζι και αρκετές χιλιάδες ντόπια για τη

γούνα τους. Η Τ'Γκατόι μάλλον θα προτιμούσε κάτι τοπικό. Μία άχτη, ίσως. Μερικές από αυτές είχαν το σωστό μέγεθος, αν και είχαν περίπου τριπλάσια δόντια από μένα και μου άρεσε πραγματικά να τα χρησιμοποιώ. Η μητέρα μου, η Χόα και ο Κουί μπορούσαν να τις σκοτώσουν με μαχαίρια. Δεν είχα σκοτώσει ποτέ καμία, δεν είχα σφάξει ποτέ κανένα ζώο. Είχα περάσει τον περισσότερο χρόνο μου με την Τ'Γκατόι, ενώ ο αδερφός μου και οι αδερφές μου μάθαιναν την οικογενειακή επιχείρηση. Η Τ'Γκατόι είχε δίκιο. Θα έπρεπε να ήμουν αυτός που θα πήγαινε στο τηλεφωνικό κουτί. Τουλάχιστον αυτό θα μπορούσα να το κάνω.

Πήγα στο γωνιακό ντουλάπι όπου η μητέρα μου φύλαγε τα μεγάλα της εργαλεία για το σπίτι και τον κήπο. Στο πίσω μέρος του ντουλαπιού υπήρχε ένας σωλήνας που μετέφερε λύματα από την κουζίνα –μόνο που αυτό δεν γινόταν πια. Ο πατέρας μου είχε επαναδρομολογήσει τα λύματα από κάτω πριν γεννηθώ. Τώρα ο σωλήνας μπορούσε να περιστραφεί έτσι ώστε το ένα μισό να χωθεί γύρω από το άλλο και να αποθηκευτεί ένα τουφέκι μέσα. Αυτό δεν ήταν το μόνο μας όπλο, αλλά ήταν το πιο εύκολα προσβάσιμο. Έπρεπε να το χρησιμοποιήσω για να πυροβολήσω μία από τις μεγαλύτερες άχτες. Τότε η Τ'Γκατόι πιθανότατα θα την έπαιρνε. Τα πυροβόλα όπλα ήταν παράνομα στη Διατήρηση. Υπήρχαν περιστατικά αμέσως μετά την ίδρυση της Διατήρησης — Τέρραν να πυροβολούνε Τλικ, να πυροβολούνε Ν'Τλικ. Αυτό συνέβη πριν ξεκινήσει η ένωση των οικογενειών, πριν να αποκτήσει ο καθένας προσωπικό όφελος στη διατήρηση της ειρήνης. Κανείς δεν είχε πυροβολήσει Τλικ στη διάρκεια της ζωής μου ή της μητέρας μου, αλλά ο νόμος εξακολουθούσε να ισχύει –για την προστασία μας, μας είπαν. Υπήρχαν ιστορίες ολόκληρων οικογενειών Τέρραν που είχαν εξαλειφθεί ως αντίποινα κατά τη διάρκεια των δολοφονιών.

Βγήκα έξω στα κλουβιά και πυροβόλησα τη μεγαλύτερη άχτη που βρήκα. Ήταν ένα όμορφο αρσενικό αναπαραγωγής και η μητέρα μου δεν θα χαιρόταν να με δει να το φέρνω μέσα. Αλλά ήταν στο σωστό μέγεθος και εγώ βιαζόμουν.

Έβαλα το μακρύ, ζεστό σώμα της άχτης πάνω στον ώμο μου –ικανοποιημένος που κάποιο από το βάρος που είχα πάρει ήταν μυσ– και το πήγα στην κουζίνα. Εκεί, ξαναέβαλα το όπλο στην κρυψώνα του. Αν η Τ'Γκατόι πρόσεχε τις πληγές της άχτης και απαιτούσε το όπλο, θα της το έδινα. Διαφορετικά, ας έμενε εκεί που το ήθελε ο πατέρας μου.

Γύρισα να της πάω την άχτη, μετά δίστασα. Για αρκετά δευτερόλεπτα, στάθηκα μπροστά στην κλειστή πόρτα και αναρωτιόμουν γιατί φοβήθηκα ξαφνικά. Ήξερα τι επρόκειτο να συμβεί. Δεν το είχα ξαναδεί αλλά η Τ'Γκατόι μου είχε δείξει διαγράμματα και σχέδια. Είχε φροντίσει να γνωρίζω την αλήθεια μόλις μεγαλώσω αρκετά για να την καταλάβω.

Ωστόσο, δεν ήθελα να πάω σε αυτό το δωμάτιο. Έχασα λίγο χρόνο διαλέγοντας ένα μαχαίρι από το σκαλισμένο, ξύλινο κουτί, στο οποίο τα φύλαγε η μητέρα μου. Η Τ'Γκατόι μπορεί να θέλει ένα, είπα στον εαυτό μου, για τη σκληρή, βαριά γούνινη επιδερμίδα της άχτης.

«Γκαν!» Φώναξε η Τ'Γκατόι, με μια φωνή που την έκανε σκληρή η επείγουσα ανάγκη.

Ξεροκατάπια. Δεν είχα φανταστεί ότι μια τόσο απλή κίνηση των ποδιών μπορούσε να γίνει τόσο δύσκολη. Κατάλαβα ότι έτρεμα κι αυτό με έκανε να ντρέπομαι. Η ντροπή με ώθησε να περάσω την πόρτα.

Κατέβασα την άχτη κοντά στην Τ'Γκατόι και είδα ότι ο Λόμας ήταν πάλι αναίσθητος. Εκείνη, ο Λόμας και εγώ ήμασταν μόνοι στο δωμάτιο –η μητέρα μου και οι αδερφές μου μάλλον διώχτηκαν για να μην παρακολουθήσουν. Τις ζήλεψα.

Αλλά η μητέρα μου επέστρεψε στο δωμάτιο την ώρα που η Τ'Γκατόι άρπαζε την άχτη. Αγνοώντας το μαχαίρι που της έδωσα, άπλωσε νύχια από αρκετά από τα άκρα της και έσκισε την άχτη από το λαιμό μέχρι τον πρωκτό. Με κοίταξε αποφασιστικά με τα κίτρινα μάτια της. «Κράτα τους ώμους αυτού του ανθρώπου, Γκαν».

Κοίταξα τον Λόμας πανικόβλητος, συνειδητοποιώντας ότι δεν ήθελα να τον αγγίξω, πόσω μάλλον να τον κρατήσω. Αυτό δεν θα ήταν σαν να πυροβολείς ένα ζώο. Όχι τόσο γρήγορα, όχι τόσο συμπονετικά, και, ελπίζοντας, όχι τόσο οριστικά, αλλά δεν υπήρχε τίποτα που να ήθελα λιγότερο από το να συμμετάσχω σ' αυτό.

Η μητέρα μου ήρθε μπροστά. «Γκαν, εσύ κράτα τη δεξιά του πλευρά», είπε. «Θα του κρατήσω την αριστερή». Κι αν συνερχόταν, θα την πετούσε στον αέρα χωρίς να καταλάβει ότι το είχε κάνει. Ήταν μια μικροσκοπική γυναίκα. Συχνά αναρωτιόταν φωναχτά πώς είχε κάνει, όπως έλεγε, τέτοια «τεράστια» παιδιά.

«Δεν πειράζει», της είπα κρατώντας τους ώμους του άντρα. «Θα το κάνω». Εκείνη αμφιταλαντεύτηκε.

«Μην ανησυχείς», είπα. «Δεν θα σε ντροπιάσω. Δεν χρειάζεται να μείνεις να παρακολουθήσεις».

Με κοίταξε με αβεβαιότητα και μετά άγγιξε το πρόσωπό μου με ένα χάδι από τα σπάνια χάδια της. Τελικά, επέστρεψε στην κρεβατοκάμαρά της.

Η Τ'Γκατόι χαμήλωσε το κεφάλι της με ανακούφιση. «Ευχαριστώ, Γκαν», είπε με περισσότερη ευγένεια που ταίριαζε σε Τέρραν παρά σε Τλικ. «Η... πάντα βρίσκει νέους τρόπους για να την κάνω να υποφέρει».

Ο Λόμας άρχισε να μουγκρίζει και να κάνει πνιχτούς ήχους. Είχα ελπίζει ότι θα παρέμενε αναίσθητος. Η Τ'Γκατόι έβαλε το πρόσωπό της κοντά στο δικό του, έτσι ώστε να επικεντρωθεί πάνω της.

«Σε έχω κεντρίσει όσο τολμώ προς το παρόν», του είπε. «Όταν τελειώσει αυτό, θα σε κεντρίσω να κοιμηθείς και δεν θα πονάς πια».

«Σε παρακαλώ», παρακάλεσε ο άντρας. «Περίμενε...»

«Δεν υπάρχει άλλος χρόνος, Μπραμ. Θα σε κεντρίσω αμέσως μόλις τελειώσει. Όταν φτάσει η Τ'Κχοτζιφ θα σου δώσει αβγά που να σε βοηθήσουν να θεραπευτείς. Θα τελειώσει σύντομα». Η Τ'Κχοτζιφ!» φώναξε ο άντρας που ίσα τον συγκρατούσαν τα χέρια μου.

«Σύντομα, Μπραμ». Η Τ'Γκατόι μου έριξε μια ματιά και μετά έβαλε ένα νύχι στην κοιλιά του ελαφρώς δεξιά από τη μέση, ακριβώς κάτω από το αριστερό πλευρό. Υπήρχε κίνηση στη δεξιά πλευρά —μικροσκοπικοί, φαινομενικά τυχαίοι παλμοί που κινούσαν την σκούρα επιδερμίδα του, δημιουργώντας μια κοιλότητα εδώ, μια κυρτότητα εκεί, ξανά και ξανά μέχρι που καταλάβαινα τόσο τον ρυθμό, ώστε και να προβλέπω πού θα ήταν ο επόμενος παλμός.

Ολόκληρο το σώμα του Λόμας σφίχτηκε κάτω από το νύχι της Τ'Γκατόι, αν και απλώς το ακούμπησε πάνω του καθώς τύλιξε το μαλακό μέρος του σώματός της γύρω από τα πόδια του. Μπορεί να ελευθερωνόταν από τη λαβή μου, αλλά όχι από τη δική της. Έκλαψε αβοήθητος καθώς εκείνη χρησιμοποίησε το παντελόνι του για να του δέσει τα χέρια και μετά έβαλε τα χέρια του πάνω από το κεφάλι του για να μπορέσω να γονατίσω στο πανί ανάμεσά τους και να τα σταθεροποιήσω. Τύλιξε το πουκάμισό του και του το έδωσε να το δαγκώσει.

Και τον άνοιξε.

Το σώμα του σφάδαξε με το πρώτο κόψιμο. Σχεδόν ξεσκίστηκε στα δύο. Ο ήχος που έκανε... Δεν είχα ακούσει ποτέ τέτοιους ήχους να προέρχονται από οτιδήποτε ανθρώπινο. Η Τ'Γκατόι φαινόταν να μην δίνει σημασία καθώς μάκρυνε και βάθυνε το κόψιμο, σταματώντας πότε πότε για να γλείψει το αίμα. Τα αιμοφόρα αγγεία του συσπάστηκαν, αντιδρώντας στη χημεία του σάλιου της και η αιμορραγία επιβραδύνθηκε.

Ένωθα σαν να τη βοηθούσα να τον βασανίσει, να τη βοηθούσα να τον καταβροχθίσει. Ήξερα ότι θα ξερνούσα σύντομα, δεν ξέρω γιατί δεν το είχα κάνει ήδη. Δεν μπορούσα να αντέξω μέχρι να τελειώσει.

Βρήκε την πρώτη προνύμφη. Ήταν παχιά και κατακόκκινη από το αίμα του –μέσα έξω. Είχε ήδη φάει τη δική της αβγοθήκη, αλλά δεν είχε αρχίσει προφανώς να τρώει τον ξενιστή της. Σε αυτό το στάδιο, θα έτρωγε οποιοδήποτε σάρκα εκτός από αυτήν της μητέρας της. Άσε που είχε προχωρήσει στην αποβολή των δηλητηρίων που είχαν αρρωστήσει και αναστατώσει τον Λόμας. Τελικά θα είχε αρχίσει να τον τρώει. Ωσου να έβγαινε από τον Λόμας τρώγοντάς τον, θα ήταν ήδη νεκρός ή θα πέθαινε –και ανήμπορος να εκδικηθεί αυτό που τον σκότωνε. Υπήρχε πάντα μια περίοδος χάριτος μεταξύ του χρόνου που αρρώσταινε ο ξενιστής και της έναρξης του φαγώματός του από τις προνύμφες.

Η Τ'Γκατόι σήκωσε προσεκτικά τη σπαρταριστή προνύμφη και την κοίταξε, αγνοώντας με κάποιο τρόπο τα τρομερά μουγκρητά του άντρα.

Ξαφνικά, ο άνδρας έχασε τις αισθήσεις του. «Ωραία», είπε με περιφρόνηση η Τ'Γκατόι. «Μακάρι εσείς οι Τέρραν να μπορούσατε να το κάνετε αυτό κατά βούληση». Δεν ένιωθε τίποτα. Και αυτό που κρατούσε...

Ήταν χωρίς άκρα και κόκαλα σε αυτό το στάδιο, ίσως δεκαπέντε εκατοστά μήκος και δύο πάχος, τυφλό και γλοιώδες από το αίμα. Ήταν σαν ένα μεγάλο σκουλήκι. Η Τ'Γκατόι το έβαλε στην κοιλιά της άχτης κι άρχισε αμέσως να τρυπώνει. Θα έμενε εκεί και θα έτρωγε όσο υπήρχε κάτι να φάει.

Σκαλίζοντας τις σάρκες του Λόμας, βρήκε άλλα δύο, το ένα από αυτά μικρότερο και πιο ζωηρό. «Ένα αρσενικό!» είπε χαρούμενη. Θα πέθαινε πριν από μένα. Θα πραγματοποιούσε τη μεταμόρφωσή του και θα ξέσκιζε οτιδήποτε έμενε ακίνητο προτού

καν οι αδερφές του αποκτήσουν άκρα. Ήταν ο μόνος που έκανε σοβαρή προσπάθεια να δαγκώσει την Τ'Γκατόι καθώς τον τοποθετούσε στην άχτη.

Χλωμότερα σκουλήκια εμφανίστηκαν κυλώντας στη σάρκα του Λόμας. Έκλεισα τα μάτια μου. Ήταν χειρότερο από το να βρεις κάτι νεκρό, σάπιο και γεμάτο με μικροσκοπικές προνύμφες. Και ήταν κατά πολύ χειρότερο από οποιοδήποτε σχέδιο ή διάγραμμα.

«Α, υπάρχουν κι άλλα», είπε η Τ'Γκατόι, βγάζοντας δύο μακριές, χοντρές προνύμφες. «Ίσως χρειαστεί να σκοτώσεις ακόμα ένα ζώο, Γκαν. Τα πάντα επιβιώνουν μέσα σε εσάς τους Τέρραν».

Μου έλεγαν σε όλη μου τη ζωή ότι αυτό ήταν ένα καλό και απαραίτητο πράγμα που έκαναν μαζί οι Τλικ και οι Τέρραν –ένα είδος γέννας. Το πίστευα μέχρι τώρα. Ήξερα ότι η γέννα ήταν επώδυνη και αιματηρή, αν μη τι άλλο. Αυτό όμως ήταν διαφορετικό, ήταν χειρότερο. Και δεν ήμουν έτοιμος να το δω. Ίσως δεν θα ήμουν ποτέ. Κι όμως δεν μπορούσα να μην το δω. Το να κλείσω τα μάτια μου δεν με βοηθούσε.

Τ'Γκατόι βρήκε μια προνύμφη να τρώει ακόμα την αβγοθήκη της. Τα υπολείμματα της θήκης ήταν ακόμα συνδεδεμένα σε ένα αιμοφόρο αγγείο με το δικό τους μικρό σωλήνα ή αγκίστρι ή κάτι τέλος πάντων. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι προνύμφες γαντζώνονταν και με αυτόν τον τρόπο θρέφονταν. Έπαιρναν μόνο αίμα μέχρι τη στιγμή που θα ήταν έτοιμες να ξεπροβάλουν. Μετά έτρωγαν τις τσιτωμένες, ελαστικές αβγοθήκες τους. Μετά έτρωγαν τους ξενιστές τους.

Η Τ'Γκατόι δάγκωσε την αβγοθήκη, έγλειψε το αίμα. Της άρεσε η γεύση; Πέθαιναν με δυσκολία οι παιδικές συνήθειες –ή δεν πέθαιναν καθόλου;

Η όλη διαδικασία ήταν λάθος, ήταν εξωγήινη. Δεν μπορούσα να πιστέψω ότι κάτι σ' αυτήν θα μου φαινόταν εξωγήινο.

«Ένα ακόμη, νομίζω», είπε. «Ίσως δύο. Μια ωραία οικογένεια. Σε ένα ζώο ξενιστή τώρα πια, θα ήμασταν χαρούμενοι αν επιβίωναν ένα ή δύο». Μου έριξε μια ματιά. «Πήγαινε έξω, Γκαν, και άδειασε το στομάχι σου. Πήγαινε τώρα, που ο άντρας είναι αναισθητός».

Βγήκα τρεκλίζοντας, μετά βίας τα κατάφερα. Κάτω από το δέντρο λίγο πιο πέρα από την μπροστινή πόρτα, έκανα εμετό μέχρι που δεν έμεινε τίποτα να βγάλω. Τελικά, στάθηκα τρέμοντας, με δάκρυα να κυλούν στο πρόσωπό μου. Δεν ήξερα γιατί έκλαιγα, αλλά δεν μπορούσα να σταματήσω. Πήγα πιο μακριά από το σπίτι για να μη με δουν. Κάθε φορά

που έκλεινα τα μάτια μου έβλεπα κόκκινα σκουλήκια να σέρνονται πάνω από την ακόμα πιο κόκκινη ανθρώπινη σάρκα.

Ένα αυτοκίνητο ερχόταν προς το σπίτι. Δεδομένου ότι στους Τέρραν απαγορεύονταν τα μηχανοκίνητα οχήματα εκτός από συγκεκριμένο αγροτικό εξοπλισμό, ήξερα ότι θα πρέπει να είναι ο Τλικ του Λόμας με τον Κουί και ίσως έναν γιατρό Τέρραν. Σκούπισα το πρόσωπό μου στο πουκάμισό μου, παλεύοντας για αυτοκυριαρχία.

«Γκαν», φώναξε ο Κουί καθώς το αυτοκίνητο σταμάτησε. «Τι συνέβη;» Βγήκε από τη χαμηλή, στρογγυλή, φτιαγμένη για Τλικ, πόρτα του αυτοκινήτου. Ένας άλλος Τέρραν σύρθηκε από την άλλη πλευρά και μπήκε στο σπίτι χωρίς να μου μιλήσει. Ο γιατρός. Με τη βοήθειά του και μερικά αβγά, ο Λόμας ίσως τα κατάφερε.

«Η Τ'Κχοτζίφ Τεχ;» Είπα.

Η οδηγός Τλικ βγήκε από το αυτοκίνητό της, ξεδίπλωσε το μισό της μήκος μπροστά μου. Ήταν πιο χλωμή και μικρότερη από την Γ'Γκατόι –πιθανότατα να είχε γεννηθεί από το σώμα ζώου. Οι Τλικ γεννημένοι από Τέρραν ήταν πάντα πιο μεγάλωμοι και πιο πολυάριθμοι.

«Εξι μικρά», της είπα. «Ίσως επτά, όλα ζωντανά. Τουλάχιστον ένα αρσενικό».

«Ο Λόμας;» είπε εκείνη απότομα. Τη συμπάθησα για την ερώτηση και το ενδιαφέρον στη φωνή της όταν την έκανε. Το τελευταίο κατανοητό πράγμα που είχε πει ήταν το όνομά της.

«Είναι ζωντανός», είπα.

Έτρεξε στο σπίτι χωρίς άλλη λέξη.

«Είναι άρρωστη», είπε ο αδερφός μου, παρακολουθώντας την να φεύγει. «Όταν τηλεφώνησα, άκουσα να της λένε ότι δεν ήταν ακόμα αρκετά καλά για να βγει έξω, ακόμα και για αυτό».

Δεν είπα τίποτα. Είχα απεριόριστο σεβασμό στους Τλικ. Τώρα δεν ήθελα να μιλήσω σε κανέναν. Ήλιζα ότι θα έμπαινε μέσα –από περιέργεια αν μη τι άλλο.

«Τελικά, έμαθες περισσότερα από όσα ήθελες να μάθεις, ε;»

Τον κοίταξα.

«Μη με κοιτάς με τον τρόπο της», είπε. «Δεν είσαι εκείνη. Είσαι απλώς ιδιοκτησία της».

Με τον τρόπο της. Είχα αποκτήσει ακόμη και την ικανότητα να μιμούμαι τις εκφράσεις της;

«Τι έκανες, ξέρασες;» Μύρισε τον αέρα. «Λοιπόν τώρα ξέρεις σε τι συμφώνησες».

Έφυγα μακριά του. Εκείνος κι εγώ ήμασταν δεμένοι όταν ήμασταν παιδιά. Με άφηγε να τον ακολουθώ όταν ήμουν σπίτι, και μερικές φορές η Τ'Γκατόι με άφηγε να τον παίρνω μαζί όταν με πήγαινε στην πόλη. Αλλά κάτι είχε συμβεί όταν έφτασε στην εφηβεία. Δεν ήξερα τι. Άρχισε να αποφεύγει την Τ'Γκατόι. Μετά άρχισε να φεύγει μακριά –μέχρι που συνειδητοποίησε ότι δεν υπήρχε «μακριά». Ούτε στη Διατήρηση. Και σίγουρα ούτε έξω. Μετά από αυτό, επικεντρώθηκε στο να παίρνει το μερίδιό του από κάθε αβγό που έμπαινε στο σπίτι και στο να με προσέχει με έναν τρόπο που με έκανε να τον μισώ –ένας τρόπος που έλεγε ξεκάθαρα, πως όσο ήμουν εγώ καλά, εκείνος ήταν ασφαλής από τους Τλικ.

«Πώς ήταν, αλήθεια;» απαίτησε να μάθει, ακολουθώντας με.

«Σκότωσα μία άχτη. Την έφαγαν τα μικρά».

«Δεν έτρεξες έξω από το σπίτι ξερνώντας, επειδή έφαγαν μια άχτη».

«Δεν... είχα ξαναδεί ποτέ άνθρωπο ανοιγμένο στα δύο». Αυτό ήταν αλήθεια και ήταν όσα χρειαζόταν να γνωρίζει. Δεν μπορούσα να μιλήσω για το άλλο. Όχι μαζί του.

«Ω», είπε. Μου έριξε μια ματιά σαν να ήθελε να πει περισσότερα, αλλά σώπασε.

Περπατήσαμε, χωρίς να κατευθυνόμαστε κάπου. Προς τα πίσω, προς τα κλουβιά, προς τα χωράφια.

«Είπε τίποτα;» ρώτησε ο Κουί. «Ο Λόμας, εννοώ».

Ποιον άλλον θα εννοούσε; «Είπε 'Τ'Κχοτζίφ'».

Ο Κουί ταράχτηκε. «Αν μου το είχε εμένα κάνει αυτό, θα ήταν το τελευταίο άτομο που θα καλούσα».

«Θα την καλούσες. Το κεντρί της θα ανακούφιζε τον πόνο σου χωρίς να σκοτώσει τις προνύμφες μέσα σου».

«Νομίζεις ότι θα με ένοιαζε αν πέθαιναν;»

Όχι. Φυσικά δεν θα τον ένοιαζε. Εμένα;

«Γαμώτο!» Πήρε μια βαθιά ανάσα. «Έχω δει τι κάνουν. Πιστεύεις ότι αυτό το πράγμα με τον Λόμας ήταν άσχημο; Δεν ήταν τίποτα».

Δεν διαφώνησα. Δεν ήξερε τι έλεγε.

«Τους είδα να τρώνε έναν άντρα», είπε.

Γύρισα προς το μέρος του. «Ψέματα!»

«Τους είδα να τρώνε έναν άντρα». Σταμάτησε. «Όταν ήμουν μικρός. Είχα πάει στον οίκο Χάρτμουντ και επέστρεφα σπίτι. Στα μισά του δρόμου, είδα έναν άντρα και μία Τλικ και ο άντρας ήταν Ν'Τλικ. Το έδαφος ήταν λοφώδες. Μπόρεσα να κρυφτώ ώστε να παρακολουθήσω. Η Τλικ δεν άνοιγε τον άντρα γιατί δεν είχε τίποτα να ταΐσει τις προνύμφες. Ο άντρας δεν μπορούσε να προχωρήσει άλλο και δεν υπήρχαν σπίτια τριγύρω. Πονούσε τόσο πολύ, που της είπε να τον σκοτώσει. Την ikέτευε να τον σκοτώσει. Τελικά, το έκανε. Του έκοψε το λαιμό. Ένα χτύπημα με ένα νύχι. Είδα τις προνύμφες να τον τρώνε καθώς έβγαιναν και μετά να τρυπώνουν ξανά μέσα, πάντα τρώγοντας».

Τα λόγια του με έκαναν να ξαναδώ τις σάρκες του Λόμας, που αναδεύονταν από τα παράσιτα. «Γιατί δεν μου το είπες;» ψιθύρισα.

Ξαφνιάστηκε σαν να είχε ξεχάσει ότι άκουγα. «Δεν ξέρω».

«Άρχισες να φεύγεις λίγο μετά από αυτό, έτσι δεν είναι;»

«Ναι. Χαζό. Να τρέχω μέσα στη Διατήρηση. Να τρέχω μέσα σ' ένα κλουβί».

Κούνησα το κεφάλι μου, είπα αυτό που έπρεπε να του πω εδώ και καιρό.

«Δεν θα σε έπαιρνε, Κουί. Δεν χρειάζεται να ανησυχείς».

«Εκείνη... είπε... αν σου συνέβαινε κάτι».

«Όχι. Θα έπαιρνε την Σουάν Χόα. Η Χόα... το επιθυμεί». Δεν θα το επιθυμούσε αν είχε μείνει να δει τον Λόμας.

«Δεν παίρνουν γυναίκες», είπε με περιφρόνηση.

«Το κάνουν μερικές φορές». Του έριξα μια ματιά. «Στην πραγματικότητα, προτιμούν τις γυναίκες. Θα έπρεπε να είσαι τριγύρω να ακούς όταν μιλάνε μεταξύ τους. Λένε ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερο σωματικό λίπος για να προστατεύσουν τις προνύμφες. Αλλά

συνήθως παίρνουν τους άνδρες για να αφήσουν τις γυναίκες ελεύθερες να γεννήσουν τα δικά τους μικρά».

«Για να παρέχουμε την επόμενη γενιά ζώων υποδοχής», είπε, περνώντας από την περιφρόνηση στην πικρία.

«Είναι κάτι περισσότερο από αυτό!» αντέκρουσα. Ήταν;

«Αν επρόκειτο να συμβεί σε μένα, κι εγώ θα ήθελα να πιστεύω ότι ήταν κάτι περισσότερο».

«Είναι περισσότερο!» Ένιωσα σαν παιδί. Χαζό επιχείρημα.

«Πίστευες το ίδιο όταν η Γ'Γκατόι έβγαζε σκουλήκια από τα σπλάχνα αυτού του τύπου;»

«Υποτίθεται πως δεν συμβαίνει έτσι».

«Και βέβαια έτσι συμβαίνει. Δεν έπρεπε απλώς να το δεις, αυτό είναι όλο. Και υποτίθεται πως θα του το έκανε η Γλικ του. Θα τον κέντριζε να τον αναισθητοποιήσει και η επέμβαση δεν θα ήταν τόσο επώδυνη. Αλλά θα τον άνοιγε, θα έβγαζε τις προνύμφες και αν της ξέφευγε έστω και μία, θα τον δηλητηρίαζε και θα τον έτρωγε από μέσα προς τα έξω».

Υπήρξε μια εποχή που η μητέρα μου μου έλεγε να σέβομαι τον Κουί, επειδή ήταν ο μεγαλύτερος αδερφός μου. Έφυγα μισώντας τον. Κατά μία έννοια χαιρόταν. Εκείνος ήταν ασφαλής ενώ εγώ όχι. Θα μπορούσα να τον είχα χτυπήσει, αλλά δεν θα το άντεχα όταν θα αρνιόταν να ανταποδώσει, όταν θα με κοίταζε με περιφρόνηση και οίκτο.

Δεν με άφηνε να ξεφύγω. Έχοντας πιο μακριά πόδια, μπήκε μπροστά μου και με έκανε να νιώσω σαν εγώ να τον ακολουθούσα.

«Λυπάμαι», είπε.

Προχώρησα, αηδιασμένος και εξοργισμένος.

«Κοίτα, μάλλον δεν θα είναι τόσο άσχημα μαζί σου. Η Γ'Γκατόι σε συμπαθεί. Θα είναι προσεκτική».

Γύρισα πίσω προς το σπίτι, σχεδόν τρέχοντας μακριά του.

«Σου το έχει κάνει ήδη;» ρώτησε, προλαβαίνοντάς με εύκολα. «Εννοώ, έχεις την κατάλληλη ηλικία για εμφύτευση. Έχει—»

Τον χτύπησα. Δεν περίμενα ότι θα το έκανα, αλλά νομίζω ότι ήθελα να τον σκοτώσω. Αν δεν ήταν μεγαλύτερος και δυνατότερος, νομίζω ότι θα το έκανα.

Προσπάθησε να με κρατήσει, αλλά στο τέλος έπρεπε να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Με χτύπησε μόνο μερικές φορές. Αυτό ήταν αρκετό. Δεν θυμάμαι να λιποθυμώ, αλλά όταν συνήλθα, είχε φύγει. Ο πόνος άξιζε προκειμένου να απαλλαγώ από αυτόν.

Σηκώθηκα και προχώρησα αργά προς το σπίτι. Το πίσω μέρος ήταν σκοτεινό. Κανείς δεν ήταν στην κουζίνα. Η μητέρα μου και οι αδερφές μου κοιμόντουσαν στα υπνοδωμάτιά τους –ή έκαναν ότι κοιμούνται.

Μόλις έφτασα στην κουζίνα, άκουσα ομιλίες –Γλικ και Τέρραν από το διπλανό δωμάτιο. Δεν μπορούσα να καταλάβω τι έλεγαν –δεν ήθελα να καταλάβω.

Κάθισα στο τραπέζι της μητέρας μου, περιμένοντας να γίνει ησυχία. Το τραπέζι ήταν λείο και φθαρμένο, βαρύ και καλοφτιαγμένο. Ο πατέρας μου το είχε φτιάξει λίγο πριν πεθάνει. Θυμήθηκα να τριγυρνάω μες τα πόδια του όταν το έφτιαχνε. Δεν τον πείραζε. Τώρα καθόμουν γερμένος πάνω του, μου έλειπε. Θα μπορούσα να του είχα μιλήσει. Το είχε κάνει τρεις φορές στη μακριά του ζωή. Τρεις επώσεις αβγών, τρεις φορές που ανοίχτηκε και ράφτηκε. Πώς το είχε κάνει; Πώς το έκανε οποιοσδήποτε;

Σηκώθηκα, πήρα το τουφέκι από την κρυψώνα του και κάθισα ξανά κρατώντας το. Χρειαζόταν καθάρισμα, λάδωμα.

Το μόνο που έκανα ήταν να το γεμίσω.

«Γκαν;»

Έκανε πολλούς μικρούς κροταλιστούς ήχους όταν περπατούσε στο γυμνό πάτωμα, με κάθε άκρο της να κροταλίζει διαδοχικά καθώς ακουμπούσε κάτω. Κύματα μικρών κροτάλων.

Ήρθε στο τραπέζι, σήκωσε το μπροστινό μισό του σώματός της πάνω από αυτό και ανέβηκε πάνω του. Μερικές φορές κινούνταν τόσο απαλά που έμοιαζε να κυλάει σαν το ίδιο το νερό. Κουλουριάστηκε σαν μικρό λοφάκι στη μέση του τραπεζιού και με κοίταξε.

«Ήταν άσχημο», είπε απαλά. «Δεν έπρεπε να το δεις. Δεν χρειάζεται να είναι έτσι».

«Ξέρω».

«Η Τ'Κχοτζίφ –Σ'Κχοτζίφ πλέον– θα πεθάνει από την ασθένειά της. Δεν θα ζησει για να μεγαλώσει τα παιδιά της. Αλλά η αδερφή της θα φροντίσει για αυτούς και για τον Μπραμ Λόμας». Στείρα αδερφή. Ένα γόνιμο θηλυκό σε κάθε παρτίδα. Ένα για να συνεχίσει την οικογένεια. Αυτή η αδερφή χρωστούσε στον Λόμας περισσότερα από όσα μπορούσε ποτέ να ξεπληρώσει.

«Θα ζησει τελικά;»

«Ναι»

«Αναρωτιέμαι αν θα το έκανε ξανά».

«Κανείς δεν θα του ζητούσε να το ξανακάνει».

Κοίταξα τα κίτρινα μάτια, αναρωτήθηκα πόσα είδα και κατάλαβα εκεί και πόσα απλώς φανταζόμουν. «Κανείς δεν μας ρωτάει ποτέ», είπα. «Εμένα δεν με ρώτησες».

Κούνησε ελαφρά το κεφάλι της. «Τι έχει το πρόσωπό σου;» «Τίποτα. Τίποτα σπουδαίο». Τα ανθρώπινα μάτια πιθανότατα δεν θα είχαν προσέξει το πρήξιμο στο σκοτάδι. Το μόνο φως ερχόταν από ένα από τα φεγγάρια, που έλαμπε μέσα από ένα παράθυρο στο δωμάτιο.

«Χρησιμοποίησες το τουφέκι για να πυροβολήσεις την άχτη;»

«Ναί». «Και σκοπεύεις να το χρησιμοποιήσεις για να με πυροβολήσεις;»

Την κοίταξα επίμονα, καθώς το φως του φεγγαριού σκιαγραφούσε το σώμα της – κουλουριασμένο, γεμάτο χάρη.

«Τι γεύση έχει το αίμα των Τέρραν σ' εσένα;»

Δεν είπε τίποτα.

«Τι είσαι;» ψιθύρισα. «Τι είμαστε για σένα;»

Ξάπλωσε ακίνητη, ακούμπησε το κεφάλι της στο πάνω μέρος της σπείρας της. «Με ξέρεις όσο κανένας άλλος», είπε απαλά. «Πρέπει να αποφασίσεις».

«Αυτό έπαθε το πρόσωπό μου», της είπα.

«Τι;»

«Ο Κουί με ζόρισε να αποφασίσω να κάνω κάτι. Δεν πήγε πολύ καλά». Μετακίνησα ελαφρά το όπλο, ανέβασα την κάννη διαγώνια κάτω από το δικό μου πηγούνι. «Τουλάχιστον ήταν μια απόφαση που πήρα μόνος μου».

«Όπως θα είναι και αυτή».

«Ρώτα με, Γκατόι».

«Για τις ζωές των παιδιών μου;»

Κάτι τέτοιο θα έλεγε. Ήξερε πώς να χειραγωγεί τους ανθρώπους, είτε Τέρραν, είτε Τλικ. Όχι όμως αυτή τη φορά.

«Δεν θέλω να γίνω ζώο υποδοχής», είπα. «Ούτε καν το δικό σου».

Της πήρε πολύ χρόνο να απαντήσει. «Δεν χρησιμοποιούμε σχεδόν κανένα ζώο υποδοχής τον τελευταίο καιρό», είπε. «Το ξέρεις αυτό».

«Χρησιμοποιείτε εμάς».

«Το κάνουμε. Σας περιμένουμε πολλά χρόνια και σας διδάσκουμε και ενώνουμε τις οικογένειές μας με τις δικές σας». Κινήθηκε ανήσυχα. «Το ξέρεις ότι δεν είστε ζώα για εμάς».

Την κοίταξα χωρίς να λέω τίποτα.

«Τα ζώα που χρησιμοποιούσαμε κάποτε άρχισαν να σκοτώνουν τα περισσότερα από τα αβγά μας μετά την εμφύτευση, πολύ πριν φτάσουν οι πρόγονοί σας», είπε απαλά. «Τα ξέρεις αυτά τα πράγματα, Γκαν. Χάρη στην άφιξη του λαού σας, μαθαίνουμε ξανά τι σημαίνει να είσαι υγιής, ακμάζουσα φυλή. Και οι πρόγονοί σας, φεύγοντας από την πατρίδα τους, από το ίδιο τους το είδος που θα τους είχε σκοτώσει ή σκλαβώσει – επέζησαν χάρη σε μας. Τους είδαμε σαν ανθρώπους και τους δώσαμε τη Διατήρηση ακόμα κι όταν προσπαθούσαν να μας σκοτώσουν όσο ήμαστε σκουλήκια».

Στη λέξη «σκουλήκια», αναπήδησα. Δεν μπορούσα να το κρύψω, και εκείνη δεν μπορούσε παρά να το προσέξει.

«Κατάλαβα», είπε σιγανά. «Πραγματικά θα προτιμούσες να πεθάνεις παρά να γεννήσεις τα μικρά μου, Γκαν;»

Δεν απάντησα.

«Να πάω στη Σουάν Χόα;»

«Ναι!» Η Χόα το ήθελε. Ας το έχει. Δεν αναγκάστηκε να δει τον Λόμας. Θα ήταν περήφανη... Όχι τρομοκρατημένη.

Η Τ'Γκατόι γλίστρησε από το τραπέζι στο πάτωμα, ξαφνιάζοντάς με σχεδόν υπερβολικά.

«Θα κοιμηθώ στο δωμάτιο της Χόα απόψε», είπε. «Και κάποια στιγμή απόψε ή το πρωί, θα της το πω».

Αυτό πήγαινε πολύ γρήγορα. Η αδερφή μου η Χόα είχε σχεδόν τόση σχέση με την ανατροφή μου όσο και η μητέρα μου. Ήμουν ακόμα δεμένος μαζί της –όχι σαν τον Κουί. Θα μπορούσε να θέλει την Τ'Γκατόι και να με αγαπά ταυτόχρονα.

«Περίμενε! Γκατόι!»

Κοίταξε πίσω, μετά σήκωσε σχεδόν το μισό της μήκος της από το πάτωμα και γύρισε προς το μέρος μου.

«Αυτά είναι πράγματα για ενήλικες, Γκαν. Αυτή είναι η ζωή μου, η οικογένειά μου!».

«Αλλά είναι... η αδερφή μου».

«Έκανα αυτό που απαίτησες. Σε ρώτησα!»

«Μα—»

«Θα είναι πιο εύκολο για την Χόα. Είναι προετοιμασμένη να κουβαλήσει άλλες ζωές μέσα της».

Ανθρώπινες ζωές. Ανθρώπινα μικρά που κάποια μέρα θα πίνουν από το στήθος της, όχι από τις φλέβες της.

Κούνησα το κεφάλι μου. «Μην της το κάνεις, Γκατόι». Δεν ήμουν Κουί. Φαινόταν πως θα μπορούσα να γίνω, χωρίς καμία απολύτως προσπάθεια. Θα μπορούσα να κάνω την Σουάν Χόα ασπίδα μου. Θα ήταν ευκολότερο να ξέρω ότι κόκκινα σκουλήκια φύτρωναν στις σάρκες της αντί στις δικές μου;

«Μην το κάνεις στην Χόα», επανέλαβα.

Με κοίταξε, εντελώς ακίνητη.

Κοίταξα αλλού και μετά γύρισα προς το μέρος της. «Κάντο σε εμένα».

Κατέβασα το όπλο από το λαιμό μου και εκείνη έγειρε μπροστά για να το πάρει. «Όχι, της είπα.

«Είναι παράνομο», είπε.

«Άφησέ το για την οικογένεια. Ίσως ένας από αυτούς να το χρησιμοποιήσει για να σώσει τη ζωή μου κάποια μέρα».

Έπιασε την κάνη του τουφεκιού, αλλά δεν την άφηνα. Με τράβηξε σε όρθια θέση πάνω της.

«Αφήστε το εδώ!» επανέλαβα. «Αν δεν είμαστε τα ζώα σας, αν αυτά είναι για ενήλικες, τότε αποδεχτείτε το ρίσκο. Υπάρχει ρίσκο, Γκατόι, στη σχέση με έναν σύντροφο».

Ήταν ξεκάθαρα δύσκολο γι' αυτήν να αφήσει το τουφέκι. Ένα ρίγος τη διαπέρασε και έβγαλε έναν στενάχωρο συριγμό. Μου πέρασε από το μυαλό ότι φοβόταν. Ήταν αρκετά μεγάλη για να έχει δει τι μπορούσαν να κάνουν τα όπλα στους ανθρώπους. Τώρα τα μικρά της και αυτό το όπλο θα ήταν μαζί στο ίδιο σπίτι. Δεν ήξερε για τα άλλα όπλα. Δεν είχαν θέση σε αυτή τη διαμάχη.

«Θα εμφυτεύσω το πρώτο αυγό απόψε», είπε καθώς άφηνα το όπλο. «Ακούς, Γκαν;»

Για ποιον άλλο λόγο μου είχαν δώσει ένα ολόκληρο αυγό να φάω ενώ η υπόλοιπη οικογένεια έμεινε να μοιραστεί ένα; Για ποιον άλλο λόγο η μητέρα μου επέμενε να με κοιτάζει σαν να έφευγα μακριά της, πηγαίνοντας εκεί που δεν μπορούσε να ακολουθήσει; Φανταζόταν η Τ'Γκατόι ότι δεν το ήξερα;

«Ακούω».

«Τώρα!» Την άφησα να με σπρώξει έξω από την κουζίνα και μετά περπάτησα μπροστά της προς την κρεβατοκάμαρά μου. Η ξαφνική ανυπομονησία στη φωνή της φαινόταν αληθινή. «Θα το έκανες στην Χόα απόψε!» την κατηγορήσα.

«Πρέπει να το κάνω σε κάποιον απόψε».

Σταμάτησα παρά την ανυπομονησία της και της έκλεισα το δρόμο. «Δεν σε νοιάζει σε ποιον;»

Ξεγλίστρησε γύρω μου και πήγε στην κρεβατοκάμαρά μου. Τη βρήκα να περιμένει στον καναπέ που μοιραζόμασταν. Δεν υπήρχε τίποτα στο δωμάτιο της Χόα που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει. Θα το είχε κάνει στην Χόα στο πάτωμα. Η σκέψη ότι θα το έκανε γενικώς στην Χόα με ενόχλησε με έναν διαφορετικό τρόπο τώρα, και ξαφνικά θύμωσα.

Κι όμως γδύθηκα και ξάπλωσα δίπλα της. Ήξερα τι να κάνω, τι να περιμένω. Μου το έλεγαν σε όλη μου τη ζωή. Ένιωσα το γνωστό τσίμπημα, ναρκωτικό, ήπια ευχάριστο.

Μετά, την τυφλή ανίχνευση του ωοθέτη της. Η παρακέντηση ήταν ανώδυνη, εύκολη. Τόσο εύκολο να εισέλθει κανείς. Ταλαντεύτηκε αργά επάνω μου, πιέζοντας με τους μύες της το αβγό από το σώμα της στο δικό μου. Κρατήθηκα από ένα ζευγάρι άκρων της μέχρι που θυμήθηκα τον Λόμας να την κρατάει έτσι. Μετά το άφησα, κινήθηκα άθελά μου και την πόνεσα. Έβγαλε ένα ήπιο βογκητό και περίμενα να εγκλωβιστώ αμέσως στα άκρα της. Όταν δεν με εγκλώβισε την κράτησα ξανά, νιώθοντας περίεργη ντροπή.

«Συγγνώμη», ψιθύρισα.

Έτριψε τους ώμους μου με τέσσερα άκρα της.

«Νοιάζεσαι;» Ρώτησα. «Σε νοιάζει που είμαι εγώ;»

Δεν απάντησε για αρκετή ώρα. Τελικά, «Εσύ ήσουν αυτός που έκανε τις επιλογές απόψε, Γκαν. Τις δικές μου τις έχω κάνει εδώ και πολύ καιρό».

«Θα πήγαινες στη Χόα;»

«Ναι. Πώς θα μπορούσα να δώσω τα παιδιά μου στη φροντίδα κάποιου που τα μισεί;»

«Δεν ήταν... μίσος».

«Ξέρω τι ήταν».

«Φοβόμουν».

Σιωπή.

«Ακόμα φοβάμαι» Μπορούσα να το παραδεχτώ, εδώ, τώρα.

«Αλλά ήρθες σε μένα... για να σώσεις την Χόα».

«Ναι». Ακούμπησα το μέτωπό μου πάνω της. Ήταν σαν δροσερό βελούδο, απατηλά μεταξένια. «Και για να σε κρατήσω για μένα», είπα. Ήταν αλήθεια. Δεν το κατανοούσα, αλλά έτσι ήταν.

Έκανε ένα απαλό μουρμουρητό ικανοποίησης. «Δεν μπορούσα να πιστέψω ότι είχα κάνει τόσο λάθος μαζί σου», είπε. «Σε διάλεξα. Πίστευα ότι είχες μεγαλώσει αρκετά ώστε να με διαλέξεις».

«Ναι, αλλά...»

«Ο Λόμας»

«Ναι»

«Δεν έχω γνωρίσει ποτέ Τέρραν που να δει μια γέννα και να το πάρει καλά. Ο Κουί έχει δει, έτσι δεν είναι;»

«Ναι»

«Οι Τέρραν θα πρέπει να μένουν προστατευμένοι από αυτό το θέαμα».

Δεν μου άρεσε όπως ακούστηκε αυτό –και αμφέβαλα για το αν ήταν δυνατό. «Να μην προστατεύονται», είπα. «Να παρουσιάζεται. Να παρουσιάζεται όταν είμαστε μικρά παιδιά και περισσότερες από μία φορές. Γκατόι, κανένας Τέρραν δεν βλέπει μια γέννα που να πηγαίνει καλά. Οι μόνοι που βλέπουμε είναι οι Ν’Τλικ –πόνος και τρόμος και ίσως θάνατος».

Με κοίταξε υποτιμητικά. «Είναι κάτι ιδιωτικό. Ήταν πάντα ένα ιδιωτικό πράγμα».

Ο τόνος της με εμπόδισε από το να επιμείνω –αυτό και η γνώση ότι αν άλλαζε γνώμη, μπορεί να ήμουν το πρώτο δημόσιο παράδειγμα. Αλλά είχα φυτέψει την ιδέα στο μυαλό της. Υπήρχαν πιθανότητες η ιδέα να ωριμάζε, και τελικά να πειραματιζόταν.

«Δεν θα το ξαναδείς», είπε. «Δεν θέλω να σκέφτεσαι να με πυροβολήσεις».

Η μικρή ποσότητα του υγρού που μπήκε μέσα μου με το αβγό της με χαλάρωνε τόσο απόλυτα όσο κι ένα στείρο αυγό, ώστε να θυμάμαι το τουφέκι στα χέρια μου και τα συναισθήματα φόβου και αποστροφής, θυμού και απελπισίας. Μπορούσα να θυμηθώ τα συναισθήματα χωρίς να τα ξαναζωντανέψω. Μπορούσα να μιλήσω για αυτά.

«Δεν θα σε πυροβολούσα», είπα. «Όχι εσένα». Την είχαν πάρει από τις σάρκες του πατέρα μου όταν ήταν στην ηλικία μου.

«Θα μπορούσες», επέμεινε.

«Όχι εσένα». Στάθηκε ανάμεσα σε εμάς και τους δικούς της, προστατεύοντας μας.

«Θα είχες πυροβολήσει τον εαυτό σου;»

Κινήθηκα προσεκτικά, άβολα. «Θα μπορούσα να το είχα κάνει. Σχεδόν το έκανα. Αυτό είναι το ‘τρέχω’ του Κουί. Αναρωτιέμαι αν ξέρει».

«Τι;»

Δεν απάντησα.

«Θα ζήσεις τώρα».

«Ναι». *Να την προσέχεις*, έλεγε η μάνα μου. Ναι.

«Είμαι υγιής και νέα», είπε. «Δεν θα σε αφήσω όπως τον Λόμας – μόνο, Ν’Τλικ. Θα σε προσέχω».

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.